

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**15-22 YAŞ ERGENLERDE ARKADAŞ BAĞLILIĞININ
İNCELENMESİ**

Tuğba KOLA
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÇOCUK SAĞLIĞI VE HASTALIKLARI HEMŞİRELİĞİ ANABİLİM DALI

DANIŞMAN
Prof. Dr. Ayşe Ferda OCAKÇI

İSTANBUL-2013

TEZ ONAYI

Kurum : Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Programın seviyesi : Yüksek Lisans
Anabilim Dalı : Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği
Tez Sahibi : Tuğba KOLA
Tez Başlığı : 15-22 Yaş Ergenlerde Arkadaş Bağlılığının İncelenmesi
Sınav Yeri : Marmara Üniversitesi/Haydarpaşa Kampüsü
Sınav Tarihi : 20-12-2013

Tez tarafımızdan okunmuş, kapsam ve kalite yönünden Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman (Unvan, Adı, Soyadı) **Kurumu** **İmza**
Rof. Dr. Ayşe Ferda OCAKÇI İstanbul Koç Üniversitesi

Sınav Jüri Üyeleri (Unvan, Adı, Soyadı)
Yrd. Doç. Dr. Zerrin ÇİĞDEM İstanbul Bilim Üniversitesi
Doç. Dr. Nefise BAHÇECİK Marmara Üniversitesi

Yukarıdaki jüri kararı Enstitü Yönetim Kurulu'nun 02./01./2014 tarih ve 22 sayılı kararı ile onaylanmıştır.

F. Arıcıoğlu.
Prof. Dr. Feyza ARICIOĞLU
Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürü

-Sınav evrakları 3 iş günü içinde 3'er nüsha halinde Enstitüye teslim edilmelidir.
-Bu form bilgisayar ortamında doldurulacaktır.

BEYAN

Bu tezin kendi çalışmam olduğunu, planlanmasından yazımına kadar hiçbir aşamasında etik dışı davranışının olmadığını, tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, tez çalışmasıyla elde edilmeyen bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve bu kaynakları kaynaklar listesine aldığımı, tez çalışması ve yazımı sırasında patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışının olmadığını beyan ederim.

Tarih:20/12/2013

Tuğba KOLA

TEŞEKKÜR

Ders ve tez dönemim boyunca verdiği bilgilerle gelişimime katkı sağlayan, hoş sesi ve motive edici konuşmalarıyla desteğini esirgemeyen tez danışmanım Prof. Dr. Ayşe Ferda OCAKÇI'ya, araştırmanın tüm aşamalarında önerilerini aldığım, sonsuz sabır ve anlayış gösteren Araştırma görevlisi Fadime BİNGÖL'e ve her türlü soruyu sorabildiğim ve yanıtını rahatlıkla alabildiğim Çağrı ÇÖVENER, Eda AKTAŞ, Gülay MANAV hocalarıma,

Sadece çalışmamda değil hayatımın ilk anından bu zamana kadar ilgisini, sevgisini ve yardımlarını esirgemeyen en önemli bağlanma figürüm, var olma sebebim, dünyanın en iyi annesine ve babasına, her an yanımda olan ve manevi desteklerini aldığım kardeşlerim Mahir İLTER ve Kübra İLTER'E,

Araştırma süreci boyunca desteğini aldığım canım eşim Ahmet KOLA'ya, araştırma döneminde dünyaya gelen ve bu araştırmayı benim için anlamlı kılan biricik kızım Meryem Azra'ya bana yaşattığı bu güzel duygu için teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
1. ÖZET.....	1
2. SUMMARY.....	2
3. GİRİŞ.....	3
4. GENEL BİLGİLER.....	6
4.1. Ergenlik Dönemi Genel Özellikleri.....	6
4.1.1. Ergenin biyolojik gelişimi.....	8
4.1.2. Ergen benliği ve gelişimi.....	8
4.1.3. Ergenin kişilik gelişimi.....	9
4.1.4. Ergenin bilişsel gelişimi.....	11
4.1.5. Ergenin cinsiyet rolü gelişimi.....	12
4.1.6. Ergenin cinsel gelişimi.....	12
4.1.7. Ergenin kişilerarası ilişkilerinin gelişimi.....	12
4.2. Çalışan Ergen.....	14
4.2.1. Dünyada çalışan çocuklar.....	14
4.2.2. Türkiye’de çalışan çocuklar.....	15
4.3. Bağlanma Kuramı.....	17
4.3.1. Bağlanma kuramı ile ilgili genel açıklamalar.....	17
4.3.2. Bağlanma modelleri.....	20
4.4. Ergenlerde Bağlanma.....	22
5. GEREÇ VE YÖNTEM.....	28
5.1. Veri Toplama Araçları.....	28
5.1.1. Öğrenci tanıtıcı bilgi formu.....	28
5.1.2. 5.1.2. Arkadaş bağlılık ölçeği (ABÖ).....	28
5.2. Araştırmanın Evren ve Örnekleme.....	29
5.3. Veri Toplanmasında Kullanılan Araç ve Gereçler.....	29
6. BULGULAR.....	30
6.1. Genel Liselere İlişkin Bulgular.....	30
6.1.1. Genel lise öğrencilerine ilişkin dağılımlar.....	30

6.1.2. Genel lise öğrencilerinin arkadaşlık bağlılığı ölçeğine ilişkin değerlendirmeler.....	30
6.1.3. Genel lise öğrencileri için arkadaşlık bağlılığı ölçeği güvenilirlik analizleri.....	41
6.2. Meslek Eğitim Merkezi Öğrencilerine İlişkin Bulgular.....	42
6.2.1. Meslek eğitim merkezi öğrencilerine ilişkin dağılımlar.....	42
6.2.2. MEM öğrencilerinin arkadaşlık bağlılığı ölçeğine ilişkin değerlendirmeler.....	53
6.2.3. Meslek eğitim merkezi öğrencileri için arkadaşlık bağlılığı ölçeği güvenilirlik analizleri.....	55
6.3. Arkadaş bağlılık ölçek puanlarının bazı değişkenlerle ilişkileri.....	56
7. TARTIŞMA VE SONUÇ.....	73
8. KAYNAKLAR.....	84
9. Ek 1. BİLGİLENDİRME FORMU.....	91
10. Ek 2. ONAY FORMU.....	92
11. Ek 3. ÖĞRENCİ TANITICI BİLGİ FORMU.....	93
12. Ek 4. ÖĞRENCİ TANITICI BİLGİ FORMU.....	97
13. Ek 5. ARKADAŞ BAĞLILIK ÖLÇEĞİ.....	100
14. Ek 6. ARKADAŞ BAĞLILIK ÖLÇEĞİ KULLANIM İZİNİ.....	101
15. Ek 7. ARAŞTIRMANIN İLGİLİ KURUMLARDA YAPILABİLMESİ KONUSUNDA İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜNÜN İZİN BELGESİ.....	102
16. Ek 8. ETİK KURUL İZİN BELGESİ.....	103
17. Ek 9. ÖZGEÇMİŞ.....	104

KISALTMALAR

MEM: Mesleki Eğitim Merkezi

ABÖ: Arkadaş Bağlılık Ölçeği

TUIK: Türkiye İstatistik Kurumu

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Genel lise öğrencilerinin tanımlayıcı özellikleri dağılımı.

Tablo 2: Genel lise öğrencilerin ve ailelerinde kronik hastalık görülme oranları dağılımı.

Tablo 3: Genel lise öğrencilerinin annelerine ilişkin bilgiler.

Tablo 4: Genel lise öğrencilerinin babalarına ilişkin bilgiler.

Tablo 5: Genel lise öğrencilerine ilişkin genel bilgilerin dağılımı.

Tablo 6: Genel lise öğrencilerinin aile ve arkadaş ilişkilerine ilişkin dağılımlar.

Tablo 7: Genel lise öğrencilerinin sosyal hayatlarına ilişkin dağılımlar.

Tablo 8: Genel lise öğrencilerinin arkadaşlık bağlılığı ölçeğine verdikleri yanıtların dağılımı.

Tablo 9: Güvenilirlik değeri.

Tablo 10: Meslek eğitim merkezi öğrencilerinin tanımlayıcı özellikleri dağılımı.

Tablo 11: Meslek eğitim merkezi öğrencilerinin bölümlerine ilişkin dağılımlar.

Tablo 12: Meslek eğitim merkezi öğrencileri ve ailelerinde kronik hastalık görülme oranları dağılımı.

Tablo 13: Meslek eğitim merkezi öğrencilerinin annelerine ilişkin bilgiler.

Tablo 14: Meslek eğitim merkezi öğrencilerinin babalarına ilişkin bilgiler.

Tablo 15: Meslek eğitim merkezi öğrencilerine ilişkin genel bilgilerin dağılımı.

Tablo 16: Meslek eğitim merkezi öğrencilerinin okulu bırakma ve işe başlama nedenleri

Tablo 17: Meslek eğitim merkezi öğrencilerinin aile ve arkadaş ilişkilerine ilişkin dağılımlar.

Tablo 18: Meslek eğitim merkezi öğrencilerinin okula ilişkin dağılımları.

Tablo 19: Meslek eğitim merkezi öğrencilerinin çalışma ve aylık kazançlarına ilişkin dağılımlar.

Tablo 20: Meslek eğitim merkezi öğrencilerinin iş dışında vakit geçirdikleri kişilere ilişkin dağılımlar.

Tablo 21: Meslek eğitim merkezi öğrencilerinin arkadaşlık bağlılığı ölçeğine verdikleri yanıtların dağılımı.

Tablo 22: Genel lise ve meslek eğitim merkezi öğrencilerinin arkadaşlık bağlılığı ölçek puanına ilişkin değerlendirme.

Tablo 23: Genel lise ve meslek eğitim merkezi öğrencilerinin cinsiyetlere göre arkadaşlık bağlılığı ölçek puanlarının değerlendirilmesi.

Tablo 24: Genel Lise ve Meslek Eğitim Merkezi Öğrencilerinin Yaşları ile Arkadaşlık Bağlılığı Ölçek Puanlarının İlişkisi

Tablo 25: Genel Lise ve Meslek Eğitim Merkezi Öğrencilerinin Kardeş Sayılarına Göre Arkadaşlık Bağlılığı Ölçek Puanlarının Değerlendirilmesi

Tablo 26: Genel Lise ve Meslek Eğitim Merkezi Öğrencilerinin Aile Gelir Düzeylerine Göre Arkadaşlık Bağlılığı Ölçek Puanlarının Değerlendirilmesi

Tablo 27: Genel Lise ve Meslek Eğitim Merkezi Öğrencilerinin En Uzun Yaşadıkları Yere Göre Arkadaşlık Bağlılığı Ölçek Puanlarının Değerlendirilmesi

Tablo 28: Genel Lise ve Meslek Eğitim Merkezi Öğrencilerinin Anne Eğitim Düzeylerine Göre Arkadaşlık Bağlılığı Ölçek Puanlarının Değerlendirilmesi

Tablo 29: Genel Lise ve Meslek Eğitim Merkezi Öğrencilerinin Baba Eğitim Düzeylerine Göre Arkadaşlık Bağlılığı Ölçek Puanlarının Değerlendirilmesi

Tablo 30: Genel Lise ve Meslek Eğitim Merkezi Öğrencilerinin Okul Başarı Durumlarına Göre Arkadaşlık Bağlılığı Ölçek Puanlarının Değerlendirilmesi

Tablo 31: Meslek Eğitim Merkezi Öğrencilerinin Paranın Ne kadarını Kendilerine Harcadıklarına İlişkin Değerlendirilmeler

Tablo 32: Okul Çeşidine Göre Öğrencilerin Arkadaş Sayılarına İlişkin Değerlendirmeler

Tablo 33: En Uzun Süre Yaşadıkları Yere Göre Okul Türlerinin Değerlendirilmesi

Tablo 34: Okul Çeşidine Göre Öğrencilerin Kardeş Sayılarına İlişkin Değerlendirmeler

Tablo 35: Okul Çeşidine Göre Öğrencilerin Anne ve Babalarının Eğitim Düzeylerine İlişkin Değerlendirmeler

Tablo 36: Okul Çeşidine Göre Öğrencilerin Babalarının Çalışma Durumlarına İlişkin Değerlendirilmeler

Tablo 37: Okul Çeşidine Göre Öğrencilerin Aile ve Arkadaşları ile İlişki Durumlarının Değerlendirilmesi

Tablo 38: Okul Çeşidine Göre Öğrencilerin Derdini ve Sırrını Paylaştıkları Kişilere İlişkin Değerlendirilmeler

Tablo 39: Okul Çeşidine Göre Öğrencilerin En Son Karne Durumlarına İlişkin Değerlendirilmeler

Tablo 40: Okul Çeşidine Göre Öğrencilerin Okul Dışında Arkadaşlarla Zaman Geçirme Durumlarına İlişkin Değerlendirilmeler

ŒEKİL LİSTESİ

Œekil 1: Genel lise öğrencilerinin cinsiyet dağılımı.

Œekil 2: Genel lise öğrencilerinin okullarına ilişkin dağılım.

Œekil 3: Meslek eğitim merkezi öğrencilerinin cinsiyet dağılımı.

Œekil 4: Meslek eğitim merkezi öğrencilerinin okullarına ilişkin dağılım.

Œekil 5: Okullara göre arkadaşlık bağlılığı ölçeği puanları deđiŒimi.

Œekil 6: Cinsiyetlere göre arkadaşlık bağlılığı ölçeği puanları deđiŒimi.

Œekil 7: Okul ÇeŒidine Göre Öğrencilerin ArkadaŒ Sayıları dağılımı

Œekil 8: Okul ÇeŒidine Göre Öğrencilerin En Son Karne Durumlarına İliŒkin dağılımlar

1. ÖZET

Araştırma; 15-22 yaş genel liselerde eğitimlerine devam eden ergenler ile aynı yaş aralığında Mesleki Eğitim Merkezi'ne (MEM) devam eden ergenlerin arkadaş bağıllık durumlarını incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırma, İstanbul ili Anadolu yakası Pendik, Sultanbeyli ve Ümraniye ilçelerindeki Mesleki Eğitim Merkezleri ile aynı ilçelerdeki Pendik Rauf Denктаş Lisesi, Gediktaş Lisesi ve Ümraniye liselerinde gerçekleştirilmiştir. Öğrenci Tanıtıcı Bilgi Formu ve Arkadaş Bağıllığı Ölçeği kullanılarak elde edilen verilerin istatistiksel analizi bilgisayar ortamında yapılmıştır. Genel Lise ve Meslek Eğitim Merkezi öğrencilerinin Arkadaşlık Bağıllığı Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır ($p<0,05$). Genel Lise öğrencilerinin Arkadaş Bağıllığı puanları Meslek Eğitim Merkezi öğrencilerinden anlamlı düzeyde yüksektir. Bu farkın en önemli nedeni, ergenlerin çeşitli nedenlerle sekteye uğrayan eğitim hayatlarıdır. Gerek maddi nedenler, gerek derslerdeki başarısızlık gerekse okula karşı isteksizlik genci okuldan uzaklaştırmakta ve çalışma hayatına itmektedir. Çalışma ortamında yetişkin bireylerle uzun süre birlikte olan ergenler arkadaş ortamından kopmakta, arkadaşlıklar edinme ve ilişkileri geliştirme konusunda sorun yaşamaktadırlar. Gençleri arkadaşlarından uzak tutan çalışma hayatı içinde onların ilişkilerini geliştirici, ortak aktivite dersleri eklenerek, bu derslere katılımları önerilebilir.

Anahtar sözcükler: Arkadaş bağıllığı, Bağıllık, Ergen, Hemşirelik.

2. SUMMARY

Examination Of Adolescents Aged 15-22 Attachment To Friends

The purpose of this study is evaluating peer attachment of adolescents comparing between general high schools and vocational high schools. This study is done at vocational high schools Pendik Rauf Denктаş Lisesi, Gedikтаş Lisesi and Ümraniye lisesi in Pendik Sultanbeyli and Ümraniye the towns of İstanbul asian side. Student id form and peer attachment scale are used for data. The statistical analysis done computer based method. There is statistically significant peer attachment scale point difference between students of General high schools and vocational high schools ($p<0,05$)The peer attachment scale point is higher in general high school students significantly. The reason is due to some educational problems of adolescents. Economic reasons, unsuccessful studies, repugnance to school divert students from school to working. In working environment contact with adults move awayfrom friends and have problems for new friendship. These youngs can be joined to common activity lessons to improve their relationships in their working life.

Key words: Peer Attachment, Attachment, Adolescence, Nursing.

3. GİRİŞ

Ergenlik; fiziksel, sosyal, ruhsal ve bilişsel gelişme ve değişimin yaşandığı çocukluktan ergenliğe geçiş dönemidir.

Ergenlik kavramı; tanımı, gruplandırılması ve yaş dilimleri bakımından değişik toplumlarda ve dönemlerde değişik yaklaşımlarla ele alınmıştır. Sosyo-ekonomik koşullar, sağlık, beslenme, iklim ergenliğin başlama yaşını etkiler. Ergenlik, ülkemizde kızlarda 10/12 erkeklerde ise 12/14 yaşlarında başlar (Yazgan, Bilgin ve Kılıç 2004).

Ergen, üç gelişim aşamasıyla her aşamada farklı değişim özellikleri gösterir. Ergenin erken ergenlikte (12-14 yaş) en büyük uğraşısı bedendir. Orta ergenlikte birey ebeveyninden farklı olma çabası içindedir. Geç ergenlik (18'li yaşlarda başlar 20'li yaşlarda devam eder) ise ergenliğin başından beri yaşanan duyguların, geliştirilen becerilerin harmanlandığı ve sentezlendiği bir dönemdir. Bu dönem sonunda ergen kimlik duygusu edinmiş, yakın ilişkiler kurabilme, kendine iş ve eş seçebilme gibi becerileri kazanmış ve toplum içinde erişkin rollerini üstlenecek sorumluluğa sahiptir (Günaydın ve Yöndem 2007, Morsünbül ve Çok 2011).

Ergenlik; bireyin hem kişisel, hem de sosyal gelişiminin hızla devam ettiği bir dönemdir. Kendisini değiştirme ve yenilemesinde çevresinden aldığı geri bildirimlerin yeri büyüktür. Bu dönemde ergen için en önemli geri bildirimler ve mesajlar öğretmenleri ve anne babaları tarafından değil, arkadaşları tarafından verilir. Bu dönemde, arkadaş/akran gruplarının etkisi son derecede önemlidir. Yörükoğlu'na (1998) göre çocukların arkadaşlığa verdikleri önem, ana ve babaların arkadaşlığa verdikleri önemden çok daha büyüktür. İtilen ya da küme dışında tutulan çocuk çok mutsuzdur. Arkadaşlarca aranıp benimsenmek oldukça önemlidir.

Bireylerin iş, özel ve sosyal yaşamlarında kişilerarası ilişkilerinin dengeli, uyumlu ve doyumlu olması sağlık açısından çok önemlidir. Ergenlerin kişilerarası ilişkilerine yön veren en önemli etmenlerden biri ise akranlarına bağlanma özellikleridir. Yakın ilişkiler kurabilen, akranlarına güvenli bağlanan ergenler; daha çok sevilmede, popüler olarak algılanmakta, sosyal açıdan daha yeterli

olmaktadırlar. Böylelikle ergenliğin getirmiş olduğu kimlik gelişimi sıkıntılarını daha rahat atlatabilmektedir.

Sağlıklı gelişim için güvenli bağlanma gereklidir. Ergenlik döneminde akranlara sağlıklı bağlanmanın sekteye uğraması, ileriki yıllarda önemli psikososyal olumsuz etkilere ve bağlanma sorunlarına neden olmaktadır (Deniz 2006, Liu, Lin ve Chen 2010, Ryzin ve Leve 2012).

Okula devam etme, okulda kendisini diğerlerinin nasıl gördüğü ile ilgili algıların gelişebilmesi bakımından ve akranlara bağlanmayı etkilediğinden oldukça önemlidir. Okul bazı çocuk ve ergenler için ev ortamının eksikliklerinin giderilebildiği, kimlik gelişimini destekleyen, ruh sağlığını koruyucu ve geliştirici bir yerdir (Baykara 2008). Bu dönemde okula devam edemeyen ve çalışmak zorunda olan ergenler bir yandan ergenliğin getirdiği değişimlerle başetmeye çalışırken diğer yandan erken yaşta çalışma hayatına girerek yetişkin sorumluluğunu almaktadır (Razı, Kuzu, Yıldız, Ocakçı ve Arifoğlu 2009).

Dünya çapında 250 milyon kadar çocuk ve ergen; bedensel ve ruhsal gelişimini tamamlayamadan, çoğu sosyal güvenceden yoksun olarak çalışmaktadır ve eğitime devam edememektedir (Deveci, Ulutaşdemir ve Açık 2011, Tokuç, Evren ve Ekuklu 2009).

Ülkemizde TUIK' in 2009-2010 verilerine göre çıraklık eğitime devam eden 15-22 yaş grubu 113 646 ergen bulunmaktadır. Mesleki eğitime devam edenler haftada 6-8 saatlik bir örgün eğitime merkezlerde devam etmekte, pratik eğitimi ise işyerlerinde çalışarak sürdürmektedirler.

Çalışma yaşantısı ergenlerin eğitimini sekteye uğratmakla birlikte, aileleri ve arkadaşlarıyla daha az zaman geçirmesine neden olmaktadır (Bildik, Büküşoğlu, Kesikçi 2004, Razı ve Kuzu 2009). İş ve okul çevresi içinde, ergen işçilerle öğrenimlerini sürdürenler “arkadaş seçme olanağı” ve “birlikte yapabileceği etkinlikleri oluşturma olanağı” gibi hem çevre hem de etkileşim ortamları bakımından önemli farklılıklar vardır (Fişek 1993).

Çalışan ergenler birçok psikososyal güçlükler yaşayabilmektedir (Bildik ve ark 2004, Razı ve Kuzu 2009). Toplumların geleceği olan çocuk ve ergenlerin her açıdan

sağlıklı yetiştirilmeleri için kişilik gelişimleri çok önemlidir (Deniz 2006). Hemşirelik; bireyin, ailenin ve toplumun sağlığını koruma, sürdürme ve hastalık durumunda rehabilite etme ve sağlığına kavuşturmadan sorumlu bir meslektir. Ergenlerin ruhsal sorunların azaltılmasında hemşirelerin; ruh sağlığının geliştirilmesi ve ruhsal hastalıklardan korunmaya yönelik uygulamalara ağırlık vermeleri önerilmektedir (Evans 2009).

Çalışmanın amacı; ruh sağlığı açısından riskli grup olarak değerlendirilen çalışan ergenler ile öğrenimine devam eden ergenlerin, arkadaş bağlılıklarını incelemektir.

4. GENEL BİLGİLER

4.1. Ergenlik Dönemi Genel Özellikleri

Ergenlik; fiziksel, sosyal ve ruhsal yönden birçok değişim ve gelişimin meydana geldiği, çocukluktan yetişkinliğe geçiş dönemidir (Barlas ve ark.2010, Çamkuşu ve ark.1996). Geçiş kavramı ergenliğin bir ara dönem olduğunu anımsatmaktadır. Çocukluk geride kalmış, yetişkinliğe henüz ulaşamamıştır.

Saygılı ve Aydın (1998)'in belirttiğine göre, Muuss (1988), ergenlik kavramını ilk kez 1904'te Stanley Hall "adölesans" terimini kullanarak bu dönemi ayrı bir dönem olarak ortaya koymuştur. Bu dönemi "stres ve fırtına dönemi" olarak tanımlamıştır. Latince "gelişen" anlamındadır.

Ergenlikte başlayan hızlı büyüme, gençlik dönemi sonunda bedensel, cinsel, ruhsal ve sosyal olgunlaşma ile biter. Amerikan Psikiyatri Birliğinin yayınlamış olduğu psikiyatri sözlüğüne göre ergenlik; fiziksel ve duygusal süreçlerin yol açtığı cinsel ve psikososyal olgunlaşma ile başlayan ve bireyin bağımsızlığını ve sosyal üretkenliğini kazandığı, çok da belli olmayan bir zamanda sona eren kronolojik bir dönemdir ve hızlı fiziksel, psikolojik ve sosyal değişimlerle karakterizedir.

Literatürde çoğu veri bu dönemin 12 yaş civarında başlayıp 19-21 yaşta sona erdiğini söylemektedir.(Adams 1995, Çuhadaroğlu 1996, Yörükoğlu 1993). Yörükoğlu'na göre gençlik çağı; "gençlik, hem biyolojik ve ruhsal hem de toplumsal bir kavramdır. Kişi üretici duruma geçtiği ya da yuva kurup çalışmaya başladığı zaman gençlik çağı bitmekte, erişkinlik çağı başlamaktadır." olarak tanımlamıştır.

Ergenlik; 11-14 yaş arasındaki bir dönemde başlar (Coşkun 2008, Yazgan, Bilgin ve Kılıç 2004, Yörükoğlu 2007). Genel olarak üç evrede incelenir.

Erken ergenlik; 12-14 yaş aralığını kapsar. Bu dönemdeki ergenin en büyük uğraşısı bedenidir.

Orta ergenlik; 15-18 yaş aralığını kapsar. Erken ergenlik döneminde başlayan pubertal değişim ve bilişsel gelişme tamamlanmıştır. Bilişsel gelişimle beraber genellemeler yapar ve soyut düşünebilir. Bedensel gelişmenin tamamlanmasıyla

ergen, kendini kız veya erkek olarak tanır ve buna uygun olarak sosyal roller edinmeye başlar. Bu dönemin bir başka özelliği ise, farklı bir birey olma çabasıdır. Anne babadan ayrışma süreci başlar. Ergen sık sık anne-babalarıyla çatışma içine girer. Anne babalar gence sert tepkiler gösterirse, bu durum bireyin ruhsal yapısında problemlere yol açar ve buna bağlı ergende sık mizaç değişiklikleri, depresyon ve aşırı tepkisel durumlara yol açabilir. Ergenin bu dönemde aileden ayrışma çabası, arkadaş grubunun önemini artırır. Arkadaşlıkta gruba kabul edilmek, grubun içinde kalabilmek, ergeni geliştirici, ergenin ihtiyaç duyduğu bir durumdur. Akran grubunun etkisi en fazla bu dönemde görülür. Anne-babayla yaşanan çatışmaların önemli bölümünün arkadaşlarla birliktelik arzusunun çok kuvvetli olmasından kaynaklanır (Bee and Boyd 2009).

Geç ergenlik; 18 yaş dolaylarında başlar yirmili yaşlarda devam eder. Bu dönem; ergenliğin başından beri yaşanan duyguların, geliştirilen becerilerin, kurulan özdeşimlerin harmanlandığı ve sentezlendiği bir dönemdir. Bu dönem sonunda ergende kimlik duygusu oluşur. Ergen; toplumsal görevler edinmeye, gelecek için net planlamalar yapmaya ve karşı cinse yönelik süregelen bir ilişki içine girme yeteneğindedir. Geç ergenlikte; orta ergenlikte görülen anne-baba çatışmalarının yatışması, ergenin radikal ve katı düşüncelerinin esnekleşmesi, problemlerini karşılama yöntemlerinin gelişmesi beklenir. Çalışkan (1995)' a atfen, Onur (1987)'a göre; ergen; cinsel kimlik rolünü kabul etmesi, her iki cinsten de yeni arkadaşlıklar kurması, anne-babadan ayrışıp ruhsal olarak bağımsızlaşması, iş ve eş seçebilme özelliği edinmesi, meslek seçip maddi bağımsızlık kazanmasıyla ergenliği son bulacak ve yetişkin döneme girecektir. Yetişkin hayatına erken giren gençler yetişkin özelliği göstermek zorunda kalacak ve ergenlik özelliklerini yetişkin yaşantısında da devam ettirecektir. Yetişkin yaşantısına taşınmış olan ergenlik dönemi özellikleri gelişme olanağı bulana kadar sürecektir.

Ergenin keskin iniş ve çıkışları olan dünyası, kendi iniş ve çıkışlarını değerlendirecek yaşam deneyiminin olmamasından dolayı olayları olduğundan daha iyi ya da çok daha kötü görmesine neden olur. Ergen bu dönemde çevresindeki konumunu, gelecekte neler yapacağını sorgular ve yanıt arar. Ergenlik; yeni bir benlik yaratmaktan öte var olan benliği keşfetme dönemidir (Bee and Boyd 2009).

4.1.1. Ergenin biyolojik gelişimi

Biyolojik olarak ergenlik de tıpkı genel ergenlik kavramı gibi bir geçiş dönemidir. Bu geçiş; çocukluğun cinsel olgunlaşmamışlığından, yetişkinliğin cinsel olgunluğuna geçişidir. Üreme sistemindeki değişimlere, ikincil seks karakterlerinin oluşumu, vücut dokularının boyutlarındaki ve işlevlerindeki değişimler de eşlik eder. Lerner (1969), Jourard ve Secord (1953), Jourard ve Secord (1955); bireyin görünüşünün benlik saygısının önemli bir belirleyicisi olduğunu, bireyin bedeniyle ilgili olumsuz duygularının benliğe ilişkin olumsuz duygularla ilişkili olduğunu ve bunun tersinin de geçerli olduğunu belirtmişlerdir (Akt: Bildik, 1998).

4.1.2. Ergen benliği ve gelişimi

Ergenlik; benliğin geliştiği ve olgunlaştığı bir dönemdir. Olgunluk, bazı kişilerarası deneyimler, eğitsel sonuçlar ve çıkarımlar sonucunda oluşur. Hayatlarının büyük bir kısmında ergen olarak kalmış ve yeterli olgunluğa ulaşamamış yetişkinler, yaşamlarında ergenlik dönemi gelişim görevlerini geliştirememiştir. Kişi, bunun sonucunda kendini birey olarak tanımlayamaz ve benlik gelişimi sekteye uğrar.

Erken ergenlik dönemindeki birey, kendini öğrenci olarak, arkadaşları ve ailesiyle birlikteyken ve romantik ilişki içerisindeki değişik rollerin içinde farklı görmeye bařladıķça ergenin benlik kavramı daha da farklılaşır (Thompson ve Goodvin 2005).

Ergenliğin getirdiği bir diğer gelişim ise; öz-yeterlilik ve öz-yönelimdir. Bu konuda anne-baba tutumu çok önemlidir. Birçok ebeveyn ergenin kendisinden ayrışmasına kolay izin vermez.

Ergenlik döneminde arkadaş/akran ilişkilerinin önemi artmaktadır. Yaşıt grubunun ergenin gelişen benlik duygusu üzerindeki etkisi sorgulanmaz bir gerçektir (alışan çocuklar alışma Grubu Raporu, 1996).

4.1.3. Ergenin kişilik gelişimi

Kişilik; bir çocuğu ya da bir yetişkini diğerinden ayıran ve diğer insanlarla ilişkilerinde gözlemlenen görece kalıcı tepki ve etkileşim örüntüleridir. Bildik (1998)'in belirttiğine göre, Grotevant (1995) Kişilik gelişimini anlayabilmek için ergenin yaşadığı değişimler göz önüne alınması gerektiğini ve ergenin kişiliğinin, ergenliğin getirdiği gelişim görevleriyle uğraştıkça gelişebileceğini vurgulamıştır.

Freud ile Erikson gelişim kuramını farklı şekilde ele almışlardır. Freud'un kuramında bilişsel becerilerin gelişmesinin tek nedeni, çocuğun gereksinimlerini doyurmak için bunlara ihtiyaç duymasıdır. Erikson'un kuramında ise, bilişsel beceriler bütünüyle temel gereksinimin hizmetinde ortaya çıkmaktan öte, egonun bağımsız olarak gelişen bir dizi işlevi olarak ele alınır. Fiziksel gelişim konusunda ise Freud'un kuramı, dönemlerin birbirini izlemesinin nedenlerinden biri sinir sisteminin olgunlaşmasıdır. Bu dönemlerin her birinde çocuk, bedeninin o dönemde en duyarlı olduğu bölümünün uyarılması yoluyla fiziksel gereksinimlerini gidermeye çalıştığı yönündedir. Bu konuda Erikson ise, bu fiziksel değişimleri kabul etmekle beraber toplumsal çevrenin isteklerindeki değişiklikleri daha çok vurgular. Freud bireyin kişilik gelişimini ergenlik döneminin sonunda tamamladığı savunurken, Erikson yetişkinlik döneminde de gelişim aşamalarından geçtiğini savunur (Bee and Boyd 2009).

4.1.3.1. Freud'un kişilik gelişim evreleri

Oral evre (1 yaşa kadar); bebeğin ilk haz merkezi ağız, dudaklar ve dildir. Bebeğin bağlanması da ona bu ilk hazzı veren kişiyedir. Normal bir kişilik gelişimi için optimal düzeyde oral uyarılma ihtiyacı vardır.

Anal evre (1-3 yaş); bu dönemde bebeğin anal bölgesi daha duyarlı olmaya başlar. Haz oral bölgeden anal bölgeye kaymıştır. Bu dönemde verilecek tuvalet eğitimi savaşa dönüştüğü zaman enerji saplantısı meydana gelebilir. Bunun yetişkinlikteki yansıması ise; ya aşırı düzenlilik ya da tam ters bir durum olarak ortaya çıkar.

Fallik evre (3-5 yaş); bu dönemde genital organlar daha duyarlı olmaya başlar. Bu duyarlılığın işaretlerinden biri her iki cinsiyet için de mastürbasyon yapmaya başlamasıdır. Bu dönemin en önemli olayı oedipus çatışmasıdır. Bu çatışma, bu dönemde karşı cinsten ebeveyne karşı cinsel bir arzu duyması ve bunun sonucunda aynı cinsten ebeveynin misilleme yapmasından korkması durumudur. Bu korku aynı cinsten ebeveyn ile özdeşim kurulduğunda çözülür.

Gizlilik evresi (5-12 yaş); fallik evrenin sonunu belirleyen aynı cinsiyetten ebeveyn ile özdeşim kurmanın, yine aynı cinsiyetten başka insanlara doğru genişletilmesi bu dönemin en belirgin özelliğidir. Çocukların arkadaşlarıyla etkileşimleri hemen hemen hep aynı cinsiyet arasında gerçekleşir.

Genital evre (12-18 yaş ve sonrası); bu dönemde hormonlarda ve cinsel organlarda meydana gelen değişimlerle birlikte çocuğun cinsel enerjisi yeniden canlanır. Bu evrenin başlamasıyla çocuğun cinsel nesnesi karşı cinsteki insanlardır. Her bir evreyi doyurucu olarak yaşayamayan bireyi sonraki dönemlere eksik olarak taşır. Yaşamın ilk 5-6 yılı, bireysel kişiliğin gelişiminde önemli rol oynamaktadır (Bee and Boyd 2009).

4.1.3.2. Erikson'un kişilik gelişim evreleri

Temel güvene karşı güvensizlik (0-1 yaş); yaşamın ilk yılında bebeğe bakım veren bireyin davranışları, çocuğun çevresindeki olayları etkileyebilme yeteneğine karşı temel bir güven duygusu gelişmesi açısından önemlidir. Anne-babadan sevecen ve güvenilir davranışlar gören çocuklarda güven duygusu oluşur. Temel güven duygusu gelişen bu çocuklar yaşanan bu duyguyu yaşamın ileriki evrelerine taşımakta ve ilişkilerini sağlıklı güven ortamında yaşamaktadırlar.

Özerkliğe karşı utanç ve tutku (2-3 yaş); çocuğun yürümeye başladığı bu dönemde hareket alanının genişlemesini bağımsızlık ya da özerklik duygusunun temelini oluşturur. Anne-baba bu dönemde çocuğa rehberlik etmezse ve çocuk sürekli başarısızlığa maruz kalırsa çocukta utanç ve kuşku durumu ortaya çıkar. İdeal olan hiç utanç ve kuşkunun olmaması değil, bu sürecin sonunda çocuğun özerkliğe ulaşmasıdır (Bee and Boyd 2009).

Girişimciliğe karşı suçluluk (4-5 yaş); bu dönemdeki çocuk planlamalar yapabilir, bazı hedeflere ulaşmak için girişimlerde bulunabilir. Bu dönemde sert davranışlar sergiler, anne-baba bunu saldırganlık olarak görebilir. Anne-baba bunun sonucunda çocuğa karşı kısıtlayıcı ve cezalandırıcı davrandıkları takdirde çocukta suçluluk duygusu oluşabilir. İdeal olan ebeveyn ile çocuk arasında bütünüyle göz yummaya dayanmamalıdır. Ancak çok fazla suçluluk duygusu, çocuğun yaratıcılığına ve çevresiyle etkileşimine ket vurabilir.

Çalışma ve başarıya karşı aşağılık duygusu (6-12 yaş); bu dönemde çocukta beklenen yeteneklerinin geliştirilmesidir. Çocuk kendinden beklenenleri gerçekleştiremezse aşağılık duygusuna kapılabilir. İdeal olan, çocuk yeterlilik duygusuna sahip olacak kadar başarıya ulaşmadır. Yeterlilik duygusuna aşırı önem veriliyor olması, çocukta ileriki dönemlerde başarısızlığın düşünülemez olduğuna dair bir inancın yerleşmesine neden olur.

Kimliğe karşı rol karmaşası (13-18 yaş); bu dönemde ergen kimliğini üstlenmesi gereken rolleri yeniden değerlendirir. Erikson bu evrede cinsel kimlik ve mesleki kimlikten söz eder. Bu dönemdeki en büyük risk, bu yaşlarda karşısına çıkan birçok rol seçeneği karşısında çocuğun karmaşaya düşebilmesidir.

Yatkınlık kurmaya karşı yalıtım (19-25 yaş); bu dönemde ergen bir ya da daha fazla kişiyle yakın ilişkiler kurar. Evlenme ve aile grupları oluşturma özellikleri gösterir.

4.1.4. Ergenin bilişsel gelişimi

Somut düşünceden soyut düşünceye geçme yetisi ergenlik dönemi başlarında meydana gelir. Ergen bu dönemde eleştirel düşünce gücüne sahiptir. Piaget bilişsel gelişimi açıklamak için, sinir sisteminin olgunlaşması, çevredeki nesnelere ve olgularla etkileşerek nesnelere hakkında bilgi ve ayrıntı sağlayan fiziksel deneyimler ve toplumsal aktarımın (dilin ve eğitimin rolü) rolünü vurgulamıştır (Akt: Bildik 1998).

4.1.5. Ergenin cinsiyet rolü gelişimi

Birçok kuramcı cinsiyet rolü gelişimi örüntüleri üzerinde durmuştur. Freud, çocuğun uygun cinsiyet davranışını benimsemesini, özdeşim kurma becerisiyle tanımlar. Ancak özdeşim kurmanın çocuklarda 4 ya da 5 yaşlarında gerçekleştiğini düşündüğü ve cinsiyet temelli davranışların bu yaş döneminden önce görüldüğü göz önüne alındığında, bu kuramın başarısızlıkla sonuçlandığı görülmektedir. Albert Bandura ve Mischel gibi toplumsal öğrenme kuramcıları, çocukların cinsiyet rolü davranışlarının biçimlenmesinde model almanın yanı sıra çevrelerindeki iletişim araçlarında sergilenen stereotipik cinsiyet modellerinin etkisini vurgularlar.

Çocuklar cinsiyet kimliğini iki ya da üç yaş döneminde edinirler. Dört yaş dolaylarında cinsiyet sürekliliği gelişir, birey bundan sonra sürekli olarak hangi cinsiyeti taşıyacağını farkına varır. 5 ya da 6 yaşlarında görünüşün değişmesinin cinsiyeti değiştirmeyeceğini anlarlar (Bee and Boyd 2009).

4.1.6. Ergenin cinsel gelişimi

Cinsellik; ahlak, inanç, yasa, sosyal gelişim düzeyi, sosyo-ekonomik durum, etnitise (ırk, sınıf, kültür) gibi birçok etkenle ilişkili bir kavramdır. Ergenlerin yeni arkadaş/akran grubuna dahil olmaları ve yeni sosyal yaşantılar edinmeleri, cinsel kimliklerinin farkına varmaları ve cinsel davranışları denemeleri için ortam hazırlamaktadır.

Ergenin cinsel gelişimi yalnızca fizyolojik değişimler sonucu oluşmaz. Bu gelişimi sağlayan bir diğer faktör ise, gelecekte toplumun yetişkini olarak yetişkin rollerini deneme gereksinimidir. Bunun getirisi olarak ergen; sevgili, eş olmanın da nasıl bir şey olduğunu anlamaya çalışır.

4.1.7. Ergenin kişilerarası ilişkilerinin gelişimi

Kişilerarası ilişki kavramı; bireyin diğer kişi veya kişilerle olan ilişkilerinde yaşadığı duygu, düşünce ve davranış biçimlerini içerir.

Ebeveyn-Ergen İlişkileri; bu dönemde ergenin birbiriyle çelişen iki ayrı gelişim görevi vardır. Ergen bir yandan anne babadan ayrı özerkleşme çabası içindeyken, bir

yandan da ebeveyn ile ilişkide olma (bağlanma) duygusunu sürdürmektedir. Özerkleşme isteği, kendini ebeveyn ile ergen arasındaki çatışmalarla gösterir. Bireyde hala anne babaya karşı güçlü bir bağlanmanın olması da bağlantının devam ettiğinin bir göstergesidir. Bu dönemde anne babayla çatışmalar artar. (Flannery, Montemayor ve Eberly 1994,Akt; Bee and Boyd 2009). Ancak önemli olan ilişkilerde şiddetli ve geniş kapsamlı bir bozulma olmamasıdır. Ruter ve Conger 1995, Silverberg ve Gondoli 1996; bebeklik ve çocukluk dönemlerinde çocuğa yeterince şefkatle yaklaşmayan, destek vermeyen ve bu tutumunu ergenlik döneminde de sürdüren ebeveynlerin sürekli yüksek düzeyde çatışma yaşama konusunda en riskli grubu oluşturduğunu belirtmişlerdir (Akt; Bee and Boyd 2009). Bu konuda yapılan araştırmalarda ebeveyn ve akran ilişkileri paralel yürümektedir. Ebeveynleri ile yakın olan ergenler, ebeveynlerine yakın olmayan ergenlere oranla, akranlarıyla daha yakın ilişki kurarlar (Allen, Porter, McFarland, Marsh ve McElhaney 2007). Bunun aksini savunan Demir ve arkadaşları (2005), Türkiye'deki gençlerin akran ilişkilerini incelemiştir. Gençin arkadaş-akran gruplarıyla ilişkisinde sosyal çevre faktörlerinden ailenin önemli bir rol oynamadığını belirtmişlerdir. Arkadaşlarının kendilerini ebeveynlerinden daha çok anladığını düşünen gençlerin aile içinde çoğunlukla kavga ettiği saptanmıştır.

Akran/arkadaş ilişkileri; ergenlerin arkadaş ilişkileri üç gruba ayrılmaktadır. Birincisi geniş kalabalıklar, ikincisi yakın klikler, üçüncüsü ise bireysel dostluklardır. Tek cinsiyetli arkadaş gruplarından heteroseksüel arkadaş gruplarına geçiş oluşur. Bayhan ve Işıtan (2010)Arkadaşlık ilişkileri yaşla birlikte değişkenlik gösterdiğini belirtmektedir.

Ergen; grup ortamında güç, aitlik ve güven kazanır. Kendilerine olan güvenleri artar, yapamayacaklarını düşündükleri işleri akranlarıyla birlikte yaparlar. Böylece serbest hareket özelliği kazanırlar, bu durumda ebeveyn çocukların bu girişimlerini kısıtlamaya çalışır. Ebeveynin kazandırdıkları ve yasakladıklarıyla akranlarının etkisi çelişir. Ergenliğe kadar aile içinde kazanılan tavırlar, sosyal yaşama karşı tüm tutum ve davranışlar, çocuğun arkadaş grubuyla olan deneyimleri sonucu değişebilir.

Akranları tarafından kabul görmek, onlar tarafından değerli görülüp önemsenmesi ergen için çok önemlidir. Ergen akran grubu içinde deneyim kazanır.

4.2. Çalışan Ergen

Sosyo-ekonomik konumları gereği esnaf ve sanatkarların yanında, sanayi işkolunda, tarım sektöründe, çeşitli çalışma alanlarında maddi kazanç elde etmek ya da meslek edinmek amacıyla üretime katılan 18 yaş altındaki kişiler çalışan çocuk olarak adlandırılmaktadır (Ceylan ve Metin 2009). Uluslararası çalışma örgütü (ILO); 138 sayılı sözleşme ile çalışma yaş sınırını 15 yaş olarak benimsemiştir. Böylelikle 15 yaş altında çalışanları çocuk işçi olarak belirtmiştir.

Ülkemizde çalışan çocukların önemli bir kesimini de çırak olarak çalışan çocuklar oluşturmaktadır. 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu'nun 3. maddesinde "Çırak, çıraklık sözleşmesi esaslarına göre bir meslek alanında mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri ve iş alışkanlıklarını iş içerisinde geliştiren kişidir" şeklinde tanımlanmıştır.

Çocuk işçi ve çırak kavramları arasında bazı farklılıklar bulunmaktadır. İş ilişkisinin farklı sözleşmelerle kurulması ve çalışmaya başlama yaşı, yıllık ücretli izin haklarının birbirinden farklı olması bu iki kavramı birbirinden ayırır. 4857 sayılı iş kanununda asgari çalışma yaşı olarak 15 yaş, 3308 sayılı mesleki eğitim kanununda ise 14 yaş esas alınmaktadır. Yıllık ücretli izin uygulaması bakımından iş kanununda, 18 ve daha küçük yaştaki işçilere kıdemlerine bakılmaksızın en az 20 günlük yıllık ücretli izin verilirken; buna karşın, mesleki eğitim gören öğrencilere işletmelerce her yıl tatil aylarında yıllık ücretli izin verilmesini hükme bağlamıştır. Çocuk işçi ve çırak arasındaki bu farklılıklar dikkate alındığında, çırakların, işyerlerinde işçi gibi çalıştırıldıklarını söyleyebiliriz (Akyüz 2000).

4.2.1. Dünyada çalışan çocuklar

Dünya genelinde çalışan çocuklar konusu dikkatle ele alınması gereken bir konudur. Dünya çapında 250 milyon kadar çocuk ve ergen; bedensel ve ruhsal gelişimlerini tamamlayamadan, çoğu sosyal güvenceden yoksun olarak çalışmaktadır ve eğitimine devam edememektedir (Deveci ve ark. 2011, Tokuç ve ark. 2009). Uluslararası Çalışma Örgütü'nün tahminlerine göre dünyada 5-17 yaş grubundaki çalışan çocuk sayısı yaklaşık olarak 215 milyondur (ILO 2006). IPEC 2008

verilerine göre 5-17 yaş çalışan çocuk sayısı 215 milyondan, 2012 yılında 168 milyona gerilemiştir.

ILO verilerine göre, gelişmekte olan ülkelerde çalışan 5- 14 yaş aralığındaki çocuk sayısı yaklaşık 250 milyondur. Bu çocukların 120 milyonu tam, 130 milyonu da yarım süreli işlerde çalışmaktadır. Bu 250 milyon çocuğun 153 milyon kadarı Asya'da; 80 milyon Afrika'da ve 17. 5 milyon Latin Amerika'dadır. Avrupa'da yaklaşık 1. 5 milyon çalışan çocuk olduğu tahmin edilmektedir. Çalışan çocuklar sorununa daha çok gelişmekte olan ülkelerde rastlanmasına rağmen gelişmiş ülkelerde de görülmektedir (Yıldırım 2008). İtalya, Portekiz, İspanya, Yunanistan, Almanya gibi gelişmiş ülkelerde bile binlerce çocuk çalıştırılmaktadır. Endonezya'da çocuklar ev işlerinde ücret karşılığı çalıştırılırken, ABD'de binlerce çocuk tarımda, tarım işletmelerinde, ticaretle, konfeksiyonda, gıda ve hizmet sektöründe çalışmaktadır. Kayıt dışı sektörün varlığı gerek gelişmekte olan, gerekse gelişmiş ülkelerdeki çalışan çocuk sayısını tam anlamda ortaya koyamamaktadır. Az gelişmiş ülkelerde her beş çocuktan üçü ekonomik olarak aktif; ancak kaydedilemeyen ev içi istihdam göz önünde tutulduğunda, bu oran kız çocuklar için daha yüksek olabilmektedir (ILO).

4.2.2. Türkiye'de çalışan çocuklar

Çocukların çalışma olgusuna yaklaşırken ülkenin sosyo-ekonomik, sosyokültürel durumunu ortaya koymak, konuya çeşitli boyutlarıyla bakmak gerekmektedir (Günöz 2007). Çalışan çocuklar sorunu gelişmekte olan tüm ülkelerde olduğu gibi ülkemiz içinde oldukça önemli bir konudur. Türkiye'deki 6-17 yaş grubunda çalışan çocuk sayısı 958 bin kişidir. Çocuk işçiliği konusu düşük ve orta gelirli ülkelerin, temel sorunlarından biri olarak varlığını sürdürmektedir (Ceylan ve Metin 2009, Yıldız 2007, Yörükoğlu 2007,).

Ülkemizde Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK)'nun 2009-2010 verilerine göre çıraklık eğitimine devam eden 15-22 yaş grubu 113.646 ergen bulunmaktadır. Mesleki eğitim ağaç oymacılığından deri işlemeciliğine, kuaförlükten doğramacılığa kadar çok çeşitli iş alanlarından oluşan toplam 168 programı kapsamaktadır (TUİK 2010). Türkiye de mesleki eğitim 3308 Sayılı Kanun uyarınca düzenlenmekte, aday

çıraklık, çıraklık, kalfalık ve ustalık eğitimi şeklinde sürdürülmektedir (MEB). Mesleki eğitime devam edenler haftada 6-8 saatlik bir örgün eğitime merkezlerde devam etmekte, pratik eğitimi ise işyerlerinde çalışarak sürdürmektedirler.

Dünyanın pek çok yerinde olduğu gibi ülkemizde de çocukları çalışma hayatına iten nedenlerin başında yoksulluk gelmektedir (Ceylan ve Metin 2009). Kırsal alanlardan göç, hızlı kentleşme, kontrol edilemeyen nüfus artışı ve gelir dağılımındaki eşitsizlikler bu sorunların temel nedenleri arasında yer almaktadır. Ailenin sosyo-ekonomik durumunun yetersiz olmasından dolayı çocuğun sağlayacağı gelire aile ihtiyaç duyar (Fırat 1998). Çocukların çalışmasında yoksullukla birlikte ailenin geldiği geleneksel sosyo-kültürel çevrenin oluşturduğu bilinç düzeyi en temel nedendir (Bilgin 2009; Ceylan ve Metin 2009; Güler 2011).

Ülkemizde 1992 yılında çocuk işçiliğini önleme adına kapsamlı çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Devlet kuruluşları ve sivil toplum örgütleri sorunun çözümü için koordineli olarak çalışmışlardır. Yapılan en kapsamlı çalışma TÜİK tarafından, ILO/IPEC teknik desteğiyle 1994, 1999 ve 2006 yıllarında Türkiye’de çalışan çocuklarla ilgili veri tabanı oluşturmak amacıyla yapılan Çocuk İşgücü Anketleri (ÇİA) dir. Ülkemizde ILO/IPEC programı çerçevesinde çocuk emeğinin değişik boyutları üzerine projeler yürüten başlıca kurum, kuruluş ve sivil toplum kuruluşları şunlardır:

- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB) Çalışma Genel Müdürlüğü Çalışan Çocuklar Bölümü
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) Çıraklık ve Meslek Eğitim Genel Müdürlüğü
- Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürlüğü
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş Teftiş Kurulu Başkanlığı
- Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu (TESK) ve Türkiye Esnaf-Sanatkar ve Küçük Sanayi Araştırma Enstitüsü (TESAR)
- Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (TÜRK- İŞ)
- Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK)
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)
- Türkiye Kalkınma Vakfı (TKV)

- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK)
- Fışek Enstitüsü
- Ankara Büyükşehir Belediyesi
- Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK)
- Hak İşçi Sendikaları Konfederasyonu (HAK- İŞ)
- Bilkent Üniversitesi
- Mesleki Eğitim ve Küçük Sanayi Destekleme Vakfı (MEKSA)
- İnsan Kaynakları Geliştirme Vakfı
- Kadınlar Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi
- Sosyal Çalışanlar Vakfı
- Emniyet Genel Müdürlüğü
- GAP İdaresi/Diyarbakır Valiliği İşbirliği
- Yalova Valiliği ÇSGB İşbirliği

4.3. BAĞLANMA KURAMI

4.3.1. Bağlanma kuramı ile ilgili genel açıklamalar

Bağlanma; insanların kendileri için önemli olan kişilere karşı geliştirdikleri güçlü duygusal bağ olarak tanımlanmaktadır (Bowlby 1969, 1973, 1980 Akt: Saymaz 2003). Uzun bir süre uzmanlar bağlanma konusunu araştırmışlardır. Birçok kuramcı bağlanma kuramıyla ilgilenmiş, farklı teoriler geliştirmiş, değişik yaklaşımlar sunmuşlardır. Özellikle erken dönemlerdeki çocuk gelişimiyle ilgilenen kuramcılar arasında John Bowlby'nin bağlanma kuramı etkili olmuştur. Kuram; Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) 1950 yılındaki sosyal yardım kurumlarında bulunan çocukların ruh sağlıklarının araştırılması konusundaki talebi ile gündeme gelmiş ve bu şekilde bağlılığın kuramsal temelleri atılmıştır. Bowlby bu kurumlarda büyüyen çocukların beslenme ve bakım gibi gereksinimleri yeterince karşılandığı halde duygusal olarak daha kaygılı oldukları ve bazı gelişimsel problemlerinin olduğunu belirlemiştir. Bu bulgulara dayanarak özellikle yaşamın ilk üç yılında yaşanan anne yoksunluğunun önemli ölçüde fiziksel ve psikolojik rahatsızlıklara neden olduğu vurgulanmıştır (Dönmez 2000).

4.3.1.1. Bağlanma kuramında psikanalitik yaklaşım

Bağlanma kuramı psikanalitik nesne ilişkileri kuramına bir alternatif olarak ortaya konmuştur. İlgilendiği konular; ayrılığın kaygıya yol açtığı nedenler, yetişkin ve çocukta görülen yas tepkileri arasındaki benzerlik ve savunma süreçleridir. Bağlanma kuramı, ayrılık gibi gerçek yaşam olaylarının çocuğun kişilik gelişiminde önemli patolojik sorunlar ortaya koyabileceğini vurgular. Psikanalitik yaklaşım ise; çocuğun bireyselliğinin, yaşadığı psikolojik deneyimleri süzgeçten geçiren bir yapı olduğunu ileri sürmektedir.

Psikanalitik kuramcılar daha çok yenidoğan bağlılığının gelişimi konusunda çalışmışlardır. Her bir kuramcı farklı varsayımlar öne sürmüştür. Bunlardan Freud; yenidoğan bağlanma gelişiminde anne-baba davranışının önemli olduğunu savunmuştur. Freud'a göre bebeğin ilk haz merkezi ağız, dudaklar ve dildir. Bebek, ilk olarak ona bu hazzı sağlayan kişiye (genellikle bu kişi annedir) bağlanır. Bebeklik döneminde gereksinim duyulan oral uyarılma sağlanamazsa Freud'un deyişiyile "oral saplantı" oluşabilir. Psikanalitik yaklaşıma göre; oral dönemde anne sezgileri ile bebeğin ihtiyacı karşılanmakta, ihtiyaçları düzenli bir şekilde karşılanan bebeğin de dış dünyaya karşı güven duygusu gelişmeye başlamaktadır (Gençtan 1988, Akt: Günaydın 2006). Freud ebeveyn çocuk ilişkisinin oral dönemle sınırlı kalmadığını anal ve genital evrede de devam ettiğini savunmaktadır. Anal dönemde anneye iyi ilişki kurulması çocuğa özerklik kazandırırken, genital dönemde çocuk bu olumlu ilişkiye dayanarak aileden kopup başkalarıyla ilişkiler kurmaya başlamaktadır.

Günaydın (2006)'in belirttiğine göre, Erikson (1968), süt çağında anne ile ilişkilerin bebekte temel güven duygusunun gelişmesi açısından önemli olduğunu belirtmektedir. Temel güven duygusunun gelişmesinde 1 yaşa kadar olan dönem önemlidir. Erikson'a göre bebeğin fizyolojik ihtiyaçlarının karşılanmasından daha önemli olan annesi ile ilişkilerinin niteliğidir.

Mahler (1968)'e atfen Günaydın(2006); bebeklerin 5-10 aylık dönemlerinde annelerini yanlarında istediklerini, ayların ilerledikçe fiziksel hareketin artmasına bağlı olarak çocuğun kendini güvende hissetmek istemesi sonucu anneye bağlılığının güçlendiğini ifade etmektedir.

Psikanalitik kuramcılardan Sullivan ise; ilişkileri dışlayarak kişiliğin gelişiminin mümkün olmadığını belirtmiştir (Ewen 1998).

Bowlby'e göre bağlanmanın psikanalitik yaklaşım içinde dört temel şekilde açıklanabilir.

- 1- Bebeğin fizyolojik ihtiyaçlarının anne tarafından karşılanması bebeğin anneyi iyi yaşantı kaynağı olarak görmesini sağlar. Bowlby bu duruma ikincil dürtü adını vermektedir.
- 2- Bebekler; insan göğsüne bağlanmak, onu emmek ve ondan oral haz sağlamak gibi eğilimlerle doğarlar. Bebekler anneyi göğüsle bağdaştırır ve ona bağlanırlar. Bowlby anne memesine birincil emme nesnesi adını vermektedir.
- 3- Bebekler birine dokunma eğilimiyle doğarlar. Bu nedenle birine bağlanma eğilimleri vardır. Bowlby buna birincil tutunma nesnesi adını vermektedir.
- 4- Bebekler anne rahmini özler ve oraya geri dönmek ister. Bowlby buna birincil anne karnına dönüş özlemi demektedir.

Birinci açıklama birçok kuramcı tarafından benimsenmiş ve bu görüş geliştirilmiştir.

4.3.1.2. Bağlanma kuramında biyolojik yaklaşım

Literatürde Bowlby'nin bağlanma kuramı biyolojik bağlanma kuramı olarak da geçmektedir. Bebeklerin özellikle ilk aylarda bir bakıcıya bağlanma eğilimindedirler. Bowlby bağlanmanın gelişiminde dört temel sistemden bahsetmektedir.

- 1- Bağlanma sistemi, korunma ve bakım için doğrudan yakınlık arama
- 2- Korku ve uyarı sistemi, potansiyel olarak tehlikeli-zararlı koşul, durum ya da kişilerden kaçınma
- 3- İlişki sistemi, bebeğin gülme, oynama tarzındaki sosyal etkileşimlerini artırma
- 4- Keşif sistemi, çevreyi keşfetme ve öğrenme içindir.

Bowlby'e göre bakıcıyla tekrarlanan günlük aktiviteler, çocuğun gelişiminde bakıcının içsel çalışma modelini oluşturur. İçsel çalışma modelleri; dış dünya ve bireyin kendisi için önemli olan bireyler için geliştirdiği zihinsel temsilleri tanımlar ve bakıcının tepkileriyle ilişkilidir (Akbağ ve İmamoğlu 2010). Çocuk ihtiyacı

olduğunda bakıcısından gereken desteği ve olumlu tepkiyi görürse bakıcısının ulaşılabilir, güvenilir ve destekleyici olduğuna ilişkin bilişsel temsiller geliştirir. Ters durumda ise çocuğun bakıcısı çocuğun gereksinimlerine duyarsız kaldığında ya da birbiriyle uyuşmayan tepkilerle karşılık verdiğinde çocuk bağlanma figürünü reddedici, kendisini de sevilmeye ve desteklenmeye değmez biri olarak görür. Bununla beraber çocuklar, ebeveynleriyle olan deneyimlerine dayanarak, başkalarının davranışları üzerine beklentiler oluştururlar. Böylece birey yaşamın ileriki dönemlerinde, diğer bireylerin tutumlarını tahmin eder ve davranışını ona göre planlayabilirler.

4.3.2. Bağlanma modelleri

4.3.2.1. Üçlü bağlanma modeli

Çocukluk dönemindeki bağlanma çalışmaları Ainsworth'un bağlanma ile ilgili çalışmalar temel alınarak gerçekleştirilmiştir (Günaydın 2006, Morsünbül ve Çok 2011, Terzi ve Çankaya 2009,). Ainsworth ve arkadaşları Bowlby'nin bağlanma kuramını test etmek ve kuramın niteliğini değerlendirme amaçlı laboratuvar ortamında deneysel bir çalışma yapmışlardır. Bu çalışmada; 12-18 aylık bebekler annelerinden kısa bir süre için önce ayrı bırakılmış, daha sonra yabancı biri ile kısa süreli yalnız kalmış, en sonunda da annesiyle tekrar bir araya getirilmişlerdir. Bu deneyde, bebeğin ortamı keşif çabasında annesinin “güvenli üs” olarak kullanım durumları, yabancı ile yalnız kalınma durumunda yabancıyla yakınlık kurma çabasına verdiği tepki ve annenin yokluğunda kaygı ile nasıl baş ettikleri araştırılmıştır. Böylelikle çocuğun anneden ayrılma, tekrar birleşme, yabancılarla yalnız kalma gibi durumlarda gözlemlemiş ve bu çocukları üç bağlanma sistemi içinde değerlendirmişlerdir. Bu araştırma sonunda bağlanma stillerini üçe ayırmışlardır.

4.3.2.1.A. Güvenli bağlanma

Güvenli bağlanan bebekler bakıcıları(anneleri) ile aynı ortamda bulduklarında ortamı keşfetme çabası içindeyken, bunun tersi durumda çok az kaygı yaşar, keşif çabasını kaybederler (Günaydın 2006, Morsünbül ve Çok 2011). Güvenli bağlanan

bebekler, diğerk çocuklar ve yetişkinlerle ilişkilerinde daha başarılı ve dışa dönüktürler. Başka bir özellikleri de kişilerarası çatışmalarda daha iyi başa çıkabilmeleridir. (Dönmez 2000, Akkapulu 2005).

4.3.2.1.B. Kaygılı-dirençli bağlanma

Kaygılı bağlanan bebekler, annelerinden ayrı kaldıkları dönemde sürekli annelerini arama davranışı gösterir ve bu yüzden çevreyi keşfetme çabasından uzaklaşırlar. (Günaydın 2006). Bu bebekler anneleriyle bir araya geldiklerinde annelerine karşı uzak durur, etkileşime girmekten kaçınırlar. Bu davranışlara neden olarak annenin tutarsız davranış göstermesinden kaynaklanmaktadır. Güvensiz bağlanan bebekler, ihtiyaçlarını yeterli ve düzenli karşılamayan annelerine karşı güven duygusu hissetmediklerinden çevreyi keşfetme gereksinimi daha azdır.

4.3.2.1.C. Güvensiz bağlanma

Güvensiz bağlanan çocukların anneleri, kendi yaşam planlarını kısıtlamamak için çocuklarının ihtiyaçlarını görmezden gelir ya da ihtiyaçlarını karşılamayı erteler. Bu özellikteki annelerin çocukları da böyle davranmayı öğrenir, annelerinden ayrı kaldıklarında üzüntü duymaz, kaygı yaşamazlar. Güvensiz bağlanan çocuklar, annelerinin iletişim çabalarına karşı gelmez ancak iletişim kurmayı da pek beklemezler. Bu çocuklar sadece annelerine karşı değil çevredeki diğer bireylere karşı da umursamaz ve uzak davranırlar. Bu tür bağlanma yaşayan çocuklar çevrelerindeki bireyleri güvenilmez hissederler.

4.3.2.2. Bartholomew ve Horowitz'in dörtlü bağlanma modeli

Bowlby'nin içsel çalışma modellerine temellenen dörtlü bağlanma modelinde dört tipte bağlanma görülmektedir.

4.3.2.2.A. Güvenli bağlanma

Güvenli bağlanmış kişiler kendilerini değerli gördüğü gibi buna çevresindeki bireyleri de kendisi gibi sevmeye değer görür. Olumlu benlik, olumlu başkaları

anlayışı mevcuttur. Birey etrafındaki insanlara güvenir ve onlarla olumlu ilişkiler kurabilmektedir (Akbağ ve İmamoğlu 2010, Terzi ve Çankaya 2009).

4.3.2.2.B. Saplantılı bağlanma

Bu tip bağlanma özelliği gösteren bireylerin ailelerine bakıldığı zaman ailede tutarsız ve anlayışsızlık göze çarpar. Bu tip bireyler kendisini değersiz görür. Olumsuz benlik, olumlu başkaları anlayışı vardır. Bu nedenle bu kişiler sürekli kendilerini başkalarına ispat etme çabası içindedirler. (Akbağ ve İmamoğlu 2010).

4.3.2.2.C. Korkulu bağlanma

Bebeğin ihtiyaçlarını karşılamayan, reddedici aile özelliğine temellenen bu bağlanma türünde çocuk, bağlanma ihtiyacını engellemeyi öğrenmiştir. Sosyal ilişkiler kurmak istemesine rağmen, reddedilme korkusu onu bireylerle yakın ilişkiler kurmasından alıkoyar. Birey kendisini değersiz, karşısındaki bireyleri de güvenilmez ve reddedici görür (Soygüt 2004).

4.3.2.2.D. Kayıtsız bağlanma

Bağlanma figürü reddedici ve ihmalkar davranmasına karşın birey kendisini değerli görür. Olumlu benlik anlayışı vardır. Ancak başkalarına karşı olumsuz tutumları vardır. Bağlanma ihtiyaçlarını görmezden gelirler ve bu bir süre sonra bağlanma ihtiyaçlarının farkına varamamalarına neden olur. Kayıtsız bağlanan kişiler, özerkliğe önem verirler ve başkalarıyla yakın ilişkilerin gerekli olmadığını savunurlar.

4.4.4. Ergenlerde bağlanma

Çocuk; yaşamın ilk gününden itibaren büyüme süreci içerisinde ailesi ve çevresiyle etkileşim içindedir. Bu etkileşimlerden çıkardığı sonuçları özümseyerek kişiliğinin ve ruhsal yapısının temelleri oluşturmaktadır (Deniz 2006). Geliştirilen kişilik ve bilişsel yapılar, daha sonraki yaşam dönemlerinde, çevrelerindeki bireylerle kurulan ilişkilere genellenerek yaşam boyu sürer (Terzi ve Çankaya 2009). Bireyin doğduğunda bakıcısıyla kurduğu iletişim önceleri sadece yaşamın devamını

sağlarken daha sonraları bu etkileşim biçimi (bağlanma) içselleştirilerek bireyin hayatının tüm yönlerini etkileyen bir etkileşim biçimi haline gelir (Hamarta 2004). Bowlby (1977, 1980)'in bağlanma teorisine göre; çocuğun temel gelişim dönemlerinde kendisine bakan kişilere geliştirdiği bağlılık, gelecekteki arkadaşlık ilişkilerinin temelini oluşturmakta ve kalitesini de etkilemektedir.

Bağlanma bakış açısından ergenlik bir geçiş dönemidir (Morsünbül ve Çok 2011). Bağlanma ergenlik döneminde ergenin yeni durumlarla baş etmesinde temel rol oynar. Bu dönemde ergen, ilk bağlanma figürü olan bakıcısına daha az bağımlı olmak için büyük çaba harcar. Buist, Dekovic, Meeus ve Van Aken (2002), Carlivati (2001), Lieberman, Doyle ve Markiewicz (1999)'e atfen, Günaydın ve Yöndem (2007)'in belirttiğine göre, ilk ergenlikle birlikte ebeveynlere bağlanmada azalma olup, bağlanma akranlara ve başka yetişkinlere yönelmektedir. Ergenin duygusal destekte arkadaşlarına yönelmesi anne ve babasının desteğine ihtiyaç duymadığı anlamına gelmemektedir (Nickerson and Nagle 2005). Ergenler bağlanma figürünün bu değişimiyle özerkliklerini kazanmaya çalışır (Morsünbül ve Çok 2011, Nelis and Rae 2009, Tambelli, Laghi, Odorisio and Notari 2012).

Anne-babaya bağlılık algısı, ergenliğe geçiş dönemindeki bireyde yeterlilik algılarıyla doğrudan ilişkilidir. Ebeveynleri ile olumlu bağlanma ilişkileri geliştirenler, ergenlik döneminde arkadaşlarına da güvenli bağlanabilmektedirler. Anne babaların duygusal desteklerinin devam etmesi son derece önemlidir ve yaşam boyunca bireysel iyilikte, anne babaya güvenli bağlanma önemlidir (Deniz 2006, Günaydın ve Yöndem 2007, Millings, Buck, Montgomery, Spears, and Stallard 2012, Nelis and Rae 2009, Tambelli et al 2012). Anne babalar, akran seçimi ile sosyal davranışlarıyla ilgili yönlendirmeleriyle, ergenlerin bağlanma deneyimlerinde etkilidirler (Tambelli et al 2012).

Ergenlik döneminde akranlarla güvenli bağlanma ile kurulan olumlu ilişkiler, birçok olumlu psikolojik özelliklerle ilişkilidir. Ergenlik dönemi stresli, sıkıntılı bir geçiş dönemidir. Yakın akranlar ergenin bu döneme özgü stres etkileri ile baş etmesine, güvenli ve değerli bir benlik algısı geliştirmesine önemli ölçüde katkıda bulunur. Aynı zamanda yakın ilişkiler kurabilen, akranlarına güvenli bağlanan

ergenler; daha çok sevimde, popüler olarak algılanmakta, sosyal açıdan daha yeterli olmaktadır. Böylelikle ergenlik döneminin kimlik gelişimi sıkıntılarını da daha rahat atlatmaktadırlar. Algılanan akran ilişkilerinin kalitesi, ergenlik döneminin temelini oluşturan kimlik gelişimini etkilemektedir (Doumen et al 2012, Günaydın ve Yöndem 2007, Hershenberg et al 2011, Nelis and Rae 2009, Tambelli et al 2012).

Bağlanma şekli güvenli ya da güvensiz olabileceği gibi, güvensiz bağlanma sonucunda bireyin ilişkileri kaygılı, çekingen ya da bağımlı olabilir (Millings et al 2012).

Bebeklik ve çocukluk döneminde anne babaya güvenli bağlanma ile birlikte, ergenlik döneminde akranlara güvenli bağlanmanın her ikisinin sağlanmasıyla, empati seviyesi yükselmekte ve saldırgan davranış azalmaktadır. Ebeveynlerine güvenli bağlanma geliştirebilen ergenler; sosyal açıdan daha yetkin, akran ilişkilerinde daha başarılıdırlar. Yüksek düzeyde özsaygıları vardır ve fiziksel açıdan daha sağlıklıdırlar (Deniz 2006). Duygularını düzenleme konusunda daha başarılıdırlar ve davranış sorunları daha az gelişir. Tehdit durumları ile karşılaştıklarında daha iyimser, stres durumlarına karşı dirençlidirler ve yardıma ihtiyaç duyduklarında anne babaları ya da arkadaşlarından aktif olarak yardım almak veya onlarla iletişime geçmek için çaba harcarlar. Daha işlevsel baş etme stratejileri vardır. Güvenli bağlanma, daha yüksek yaşam doyumu ve daha az psikolojik sıkıntı yaşanmasını sağlamaktadır. Güvenli bağlanan ergenlerin uyum yetenekleri daha iyidir ve risk alma davranışı düşüktür (Bee, Boyd 2009, Burger 2006, Deniz 2006, Hershenberg et al 2011, Millings et al 2012, Morsünbül ve Çok 2011, Nelis and Rae 2009, Tambelli et al 2012).

Güvensiz bağlanmanın pek çok olumsuz sonuçları vardır. Güvensiz bağlanma geliştiren çocukların ise sosyal izolasyona eğilimli, sinirli, rahatsız, huzursuz, akranlarına ve öğretmenlerine karşı saldırgan, uyumsuz, depresif, imgeleme gerektiren oyunlarda başarısız oldukları ve sorumluluklarını yerine getiremedikleri belirtilmiştir (Soysal, Bodur, İşeri ve Şenol 2005). Güvensiz bağlanma ergenlik döneminde bir dizi uyum güçlüğü ve psikopatoloji için risk faktörü olarak görülmektedir (Nelis and Rae 2009). Güvensiz bağlanan ergenlerde saldırganlık

davranışı artar. Uyum yetenekleri düşük ve risk alma davranışları yüksektir ve bu ergenlerin madde kullanma eğilimleri vardır (Görgün, Tiryaki ve Topbaş 2010). Kişilerarası ilişkilerde daha çok sorun yaşarlar. Stres durumlarına karşı dirençsizdirler ve herhangi bir kriz anında anne babalarından ya da arkadaşlarından yardım almayı reddederler ya da riskli davranışlar sergilerler. Anne, baba ve akran bağlanmasının her ikisinin kalitesinde eksiklik olduğunda; erkekler daha çok dışa yansıyan ilaç ve alkol kullanımı gibi davranış sorunları yaşarken, kızlar daha çok depresyon, kaygı ve intihar düşünceleri gibi içsel sorunlar yaşamaktadırlar (Allen, Porter, McFarland, McElhaney, and Marsh 2007, Burger 2006, Deniz 2006, Hershenberg et al 2011, Nelis and Rae 2009, Millings et al 2012, Morsünbül ve Çok 2011, Tambelli et al 2012).

Hem anne baba, hem de akranlara bağlanma şekilleri ergenlerde depresyon ve benlik saygısıyla ilişkilidir (Allen et al 2007). Yapılan bir çalışmada, güvenli bağlanan ergenlerin güvensiz bağlanan ergenlere göre depresyon ve kaygı düzeylerinin daha düşük olmasının daha iyi uyum sağlayabilme sayesinde olduğu saptanmıştır (Laible, Carlo and Raffaelli 2000). Tambelli et al. (2012) ise, ergenlerde bağlanmada cinsiyet farklılığının önemine dikkat çekmekte ve anne babaya bağlanma düzeyinin, kızlarda erkeklere göre daha güçlü olduğunu bildirmektedir. Anne babaya bağlanma yükseldikçe, içe ve dışa yansıyan sorunların daha az olduğu; akranlara bağlanmanın güçlü olduğu grupta ise içe yansıyan sorunların daha az olduğu saptanmıştır (Tambelli et al 2012).

Sağlıklı gelişim için güvenli bağlanma gerekmektedir. Bağlanma biçimi bireyin kişiliği üzerinde oldukça etkilidir. Ebeveynler tarafından yön verilen bağlanma süreci gelecekteki kişiliğin gelişimi için önemlidir. Bağlanma bozuklukları ergenlik ve yetişkinlik psikopatolojilerinin kaynağı olabilir (Keskin ve Çam 2008). Ergenlik döneminde akranlara sağlıklı bağlanmanın sekteye uğraması, ileriki yıllarda önemli psikososyal olumsuz etkilere ve bağlanma sorunlarına neden olmaktadır (Deniz 2006, Liu, Lin and Chen 2010, Ryzin and Leve 2012).

Okula devam etme, okulda kendisini diğerlerinin nasıl gördüğü ile ilgili algıların gelişebilmesi bakımından ve akranlara bağlanmayı etkilediğinden oldukça önemlidir

(Millings et al 2012). Gelecekteki ruh sağlığı sorunlarının önlenmesinde, ergenlik döneminde okula devam etmenin önemle ele alınması gerekmektedir (Shochet, Dadds, Ham and Montague 2006).

Doğan (2001)'a göre, Türkiye de çocukların erken yaşlarda çalışma hayatında yer almaları, çeşitli alan ve iş kollarında gitgide daha fazla çocuğun çalışması önemli bir toplumsal sorundur (<http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/151/dogan.htm> Erişim:13.08.2013). Çalışma yaşantısı, ergenlerin eğitimini sekteye uğratmakla birlikte, aileleri ve arkadaşları ile daha az zaman geçirmesine neden olmaktadır (Bildik ve ark 2004; Razi ve Kuzu 2009). Çalışan ergenler için yeni arkadaşlıklar kurma, yakın ve uzun süreli ilişkiler geliştirme; ayrıca boş zamanlarında çeşitli etkinlikler yapma, bir zaman sorunudur. Çalışan çocuklar ve gençler, genellikle düşük gelir gruplarından olup, bedensel ve ruhsal gelişimlerini tamamlayamadan, daha çok küçük ölçekli işletmelerde çalışmaktadırlar (Deveci, Ulutaşdemir ve Açık 2011). Bu yerlerde iş süresince yakınlarında yaşlıları az sayıdadır. Buna karşın, eğitimlerine devam edebilen ergenler, tümü yaşlılarından oluşan ve çok sayıda öğrenci barındıran büyük birimlerde okumaktadırlar.

Ergenlik dönemindeki çalışan gençler, bir yandan bu dönemin getirdiği değişimlerle başetmeye çalışırken diğer yandan erken yaşta çalışma yaşamına girerek yetişkin sorumluluğu almaktadırlar (Razi, Kuzu, Yıldız, Ocakçı ve Arifoğlu 2009). İş yaşamı, ergen için en büyük stres kaynağıdır. Ergenler, iş ortamında yetişkinler ile aynı ortamı paylaştıkları için onlardan da yetişkin davranışı beklenmektedir (Yörükoğlu 2007). Ergenler bu dönemde birçok psikososyal güçlükler yaşayabilmektedir (Bildik ve ark 2004; Razi ve Kuzu 2009). Oysa psikososyal gelişimin iyi olması için boş zamanlarında kendilerini geliştiren uğraşları olması gerekmekte ve kendi yaş grubu ile sosyal iletişimi olması gerekmektedir. Yaşanan sosyal ve ekonomik sorunlar, işsizlik, üniversiteye giriş ve eğitim sorunları ergenlerin ruhsal gelişimlerini ve ruh sağlıklarını olumsuz yönde etkilemektedir (Özmen, Dündar, Çetinkaya, Taşkın ve Özmen 2008).

Toplumların geleceği olan çocuk ve ergenlerin her açıdan sağlıklı yetiştirilmeleri için, kişilik gelişimleri çok önemlidir (Deniz 2006).

Hemşirelik bireyin ailenin ve toplumun sağlığını koruma, sürdürme ve hastalık durumlarında rehabilite etme ve sağlığa kavuşturmadan sorumlu bir meslektir. Ergenlerde ruhsal sorunların azaltılmasında hemşirelerin; ruh sağlığının geliştirilmesi ve ruhsal hastalıklardan korunmaya yönelik uygulamalara ağırlık vermeleri önerilmektedir (Evans 2009).

Çalışma, bu bilgiler doğrultusunda, ruh sağlığı açısından riskli grup olarak değerlendirilen çalışan ergenler ile öğrenimine devam eden ergenlerin, arkadaş bağlılıklarını karşılaştırmak ve gerekli uygulamalara yön vermesi açısından önemli bir araştırma olacaktır.

5- GEREÇ VE YÖNTEM

Bu araştırma; 15-22 yaş çalışan ergenler ile genel liselerde eğitim gören ergenlerin arkadaş bağılıklarının değerlendirmek, gerekli uygulamalara ışık tutmak amacıyla planlanmıştır.

Araştırmanın Yeri ve Zamanı: İstanbul ili Anadolu yakasındaki Ümraniye, Pendik ve Sultanbeyli ilçelerinde 2012-2013 eğitim öğretim dönemi bahar yarıyılında yapılmıştır.

5.1 Veri Toplama Araçları

5.1.1. Öğrenci tanıtıcı bilgi formu

15-22 yaş ergenlerin sosyo-demografik özelliklerinin tanımlanmasına ilişkin olarak literatür doğrultusunda araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Form, MEM öğrencileri için 33, genel lise öğrencileri için 25 sorudan oluşmaktadır.

5.1.2. Arkadaş bağılılık ölçeği (ABÖ)

Armsden ve Greenberg (1987) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek ergenlerin arkadaşlarıyla arasındaki bilişsel-duyuşsal bağılılığın boyutlarını ölçmeyi amaçlamaktadır. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlanması Hortaçsu ve Oral (1991) tarafından yapılmıştır. Toplam 25 maddeden oluşan likert tipte bir ölçektir. Toplam puan aralığı 25-125 arasındadır. Ölçeği kesme puanı yoktur. Ölçekten alınan yüksek puanlar, arkadaşlara olan güçlü bağılığa işaret etmektedir. Ölçeğin orijinal formunda; Saygı, Anlama ve Güven alt boyutları bulunmaktadır. Ancak ölçeğin Türkçe'ye uyarlanmasının yapıldığı çalışmada faktör analizi değerleri orijinal formun sonuçlarıyla uyumlu bulunmadığından, alt ölçeklerin değerlendirilmesine gidilmeden sadece toplam puanlar kullanılmaktadır (Löker 1999). Ölçekten alınan yüksek puanlar arkadaş bağılılığının arttığını ifade eder. Löker (1999), yaptığı geçerlik-güvenirlik çalışmasında ölçeğin Cronbach değeri .92 olarak hesaplanmıştır. Maddelerin birbiriyle korelasyonu .51 ile .75 arasında dağılım göstermiştir.

5.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini 2012-2013 yıllarında sürekli bir işte çalışan ve İstanbul ili Anadolu yakasında bulunan Mesleki Eğitim Merkezi'nde (MEM) eğitim gören 4974 ergen ile genel liselerde eğitim gören 71145 ergen oluşturmaktadır. Evrendeki birey sayısı bilindiği için örneklem büyüklüğü formülle % 95 güven aralığında; genel liselerden 382 öğrenci, meslek eğitim merkezlerinden 357 öğrenci olarak hesaplanmıştır.

Örneklem grubunu oluşturan öğrenciler mevcut olanaklar, ulaşım kolaylığı ve kurumların işbirliği gözetilerek Ümraniye, Pendik ve Sultanbeyli ilçelerinden 3 MEM ve 3 genel liseden seçilmiştir. Belirlenen MEM ve genel liselerdeki öğrenci seçiminde gönüllülük esas alınmıştır. MEM kurumlarından toplam 420 öğrenciye ulaşılmış ancak sorulara eksik ve argo yanıtlar veren öğrenciler araştırma kapsamından çıkarılmıştır. Çalışma kapsamına 380 öğrenci alınmıştır. Genel liselerden ise 420 öğrenciye ulaşılmış, soruları eksik yanıtlayan 20 öğrenci araştırma kapsamının dışında tutulmuş, çalışmaya 400 ergen alınmıştır. Çalışma verileri değerlendirilirken tanımlayıcı istatistiksel metodların (Ortalama, Standart Sapma, Frekans, Oran, Minimum, Maksimum) yanısıra niceliksel verilerin karşılaştırılmasında Student t Testi kullanılmıştır.

Çalışma öncesi Etik kurul izni (EK 8) ve İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğünden izin (EK 7) alınmıştır. Çalışma hakkında ergenlere bilgi verilmiş, (EK 1) ve çalışmaya katılmaya karar veren ergenlerden onay formunu (EK 2) imzalamaları istenmiştir.

5.3. Veri Toplanmasında Kullanılan Araç ve Gereçler

Ek 3: Mesleki Eğitim Merkezi öğrencileri için oluşturulan tanıtıcı bilgi formudur.

Ek 4: Genel Lise öğrencileri için oluşturulan tanıtıcı bilgi formudur.

Ek 5: Armsden ve Greenberg tarafından geliştirilen arkadaş bağlılık ölçeğidir.

6. BULGULAR

Çalışma Mayıs ayı boyunca %51,3'ü (n=400) Genel Lise, %48,7'si (n=380) Meslek Eğitim Merkezi öğrencisi olmak üzere toplam 780 öğrenci ile yapılmıştır.

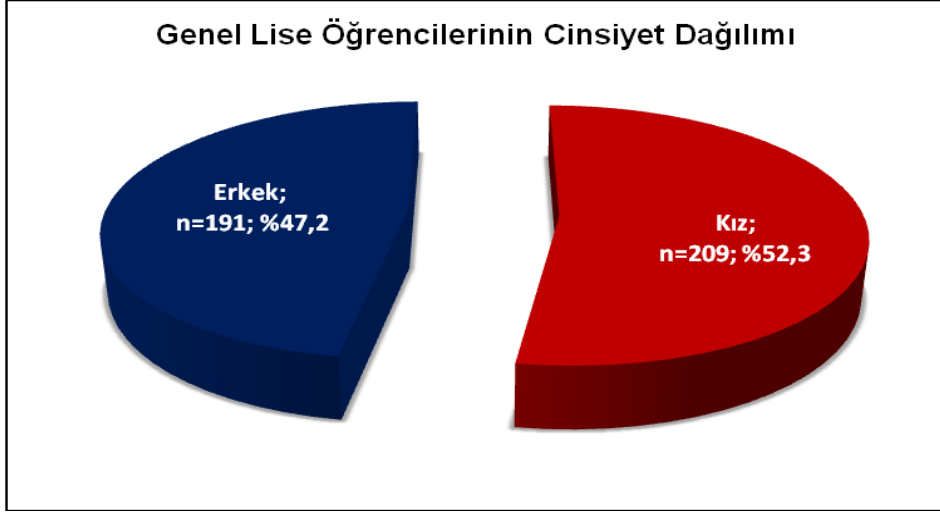
6.1. Genel Liselere İlişkin Bulgular

6.1.1. Genel lise öğrencilerine ilişkin dağılımlar

Tablo 1: Genel lise öğrencilerinin tanımlayıcı özellikleri dağılımı (N: 400)

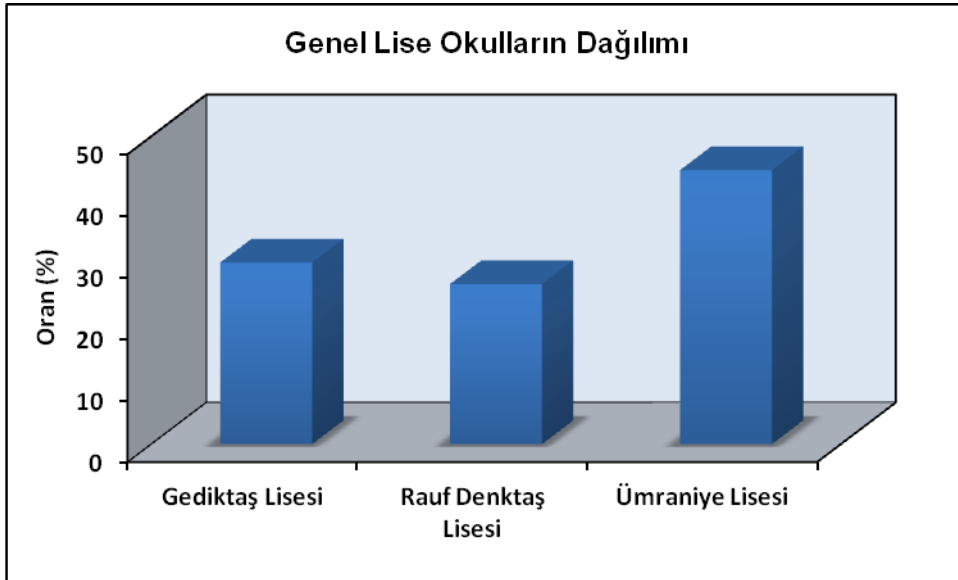
	Min-Mak	Ort±SD	
Yaş (yıl)	15-21	16,37±1,11	
	n	%	
Cinsiyet	Kız	209	52,3
	Erkek	191	47,7
Okul	Gediktaş Lisesi	118	29,5
	Rauf Denктаş Lisesi	104	26,0
	Ümraniye Lisesi	178	44,5
Sınıf	9. sınıf	90	22,5
	10. sınıf	185	46,3
	11. sınıf	61	15,2
	12.sınıf	64	16,0
En Son Karne Durumu	Onur/Takdir Belgesi	30	7,5
	Teşekkür Belgesi	133	33,3
	Doğrudan Geçme	213	53,2
	Sınıfta Kalma	24	6,0

Çalışmaya katılan 400 genel lise öğrencisinin %52,3'ü (n=209) kız, %47,2'si (n=191) erkektir. Öğrencilerin yaşları 15 ile 21 yıl arasında değişmekte olup, ortalama 16,37±1,11 yıldır.

Şekil 1: Genel Lise öğrencilerinin cinsiyet dağılımı

Öğrencilerin %29,5'i (n=118) Gediktaş lisesi, %26,0'i (n=104) Rauf Denктаş Lisesi ve %44,5'i (n=178) Ümraniye Lisesi öğrencisidir. Öğrencilerin %22,5'i (n=90) dokuzuncu sınıf, %46,3'ü (n=185) onuncu sınıf, %15,2'si (n=61) on birinci sınıf ve %16,0'sı (n=64) on ikinci sınıftır.

Şekil 2: Genel Lise öğrencilerinin okullarına ilişkin dağılımı

Öğrencilerin en son aldıkları karneler incelendiğinde; %7,5'i (n=30) onur/takdir belgesi, %33,3'ü (n=133) teşekkür belgesi alırken, %53,2'si (n=213) doğrudan geçmiş ve %6,0'sı (n=24) sınıfta kalmıştır.

Tablo 2: Genel lise öğrencilerin ve ailelerinde kronik hastalık görülme oranları dağılımı (N:400)

Kronik Hastalık	n	%
Yok	380	95,0
Var	20	5,0
Alerji	1	5,0
Astım	3	15,0
Astım ve Anemi	1	5,0
Böbrek Hastalığı	1	5,0
Diabet	1	5,0
Dikkat Eksikliği- Hiperaktivite Bozukluğu	1	5,0
Egzema	1	5,0
Epilepsi	1	5,0
FMF, Artrit	1	5,0
Göz Hastalığı	3	15,0
Kalp Rahatsızlığı	3	15,0
Mide Rahatsızlığı	1	5,0
Pıhtılaşma Bozukluğu	1	5,0
Proteinüri	1	5,0
Kullanılan İlaç		
Yok	389	97,3
Var	11	2,7
Ailede Kronik Hastalık		
Yok	355	88,8
Var	45	11,2
Astım	6	13,3
Böbrek Hastalığı	4	8,9
Dikkat Eksikliği	1	2,2
Dişabet ve Hipertansiyon	2	4,4
Dişabet	7	15,5
Hipertansiyon	3	6,6
Mide Hastalığı	3	6,6
Migren	2	4,4
Kas Hastalığı	1	2,2
Göğüs Hastalığı	1	2,2
Göz Hastalığı	1	2,2
Hepatit	2	4,4
Kalp Hastalığı	2	4,4
Kanser	2	4,4
Diğer Hastalıklar	8	17,7

Çalışmaya katılan öğrencilerin %95'inde (n=380) kronik hastalık görülmezken, %5'inde (n=20) kronik hastalık gözlenmektedir. Kronik hastalık gözlenen öğrencilerin %5'inde (n=1) alerji, %15'inde (n=3) astım, %5'inde (n=1) astım ve alerji, %5'inde (n=1) böbrek hastalığı, %5'inde (n=1) diyabet, %5'inde (n=1) dikkat eksikliği – hiperaktivite bozukluğu, %5'inde (n=1) egzama, %5'inde (n=1) epilepsi, %5'inde (n=1) FMF, artrit, %15'inde (n=3) göz hastalığı, %15'inde (n=3) kalp rahatsızlığı, %5'inde (n=1) mide rahatsızlığı, %5'inde (n=1) pıhtılaşma bozukluğu ve %5'inde (n=1) proteinüri görülmektedir.

Çalışmaya katılan öğrencilerin %2,7'si (n=11) ilaç kullanmaktadır.

Çalışmaya katılan öğrencilerin %11,2'sinin (n=45) ailesinde kronik hastalık gözlenmektedir. Bu hastalıklar Tablo 2'de görülmektedir.

Tablo 3: Genel lise öğrencilerinin annelerine ilişkin bilgiler (N:400)

Anneye İlişkin Özellikler	n	%	
Eğitim Durumu	Okur-Yazar Değil	29	7,3
	Okur-Yazar	15	3,2
	İlköğretim	231	57,8
	Lise	90	22,5
	Yükseköğretim	35	8,2
Mesleği	Ev hanımı	349	87,3
	Emekli	9	2,2
	Memur	18	4,5
	İşçi	13	3,3
	Nitelikli İşçi	4	1,0
	Serbest Meslek	7	1,7
Yaşama Durumu	Yaşıyor	398	99,5
	Yaşamıyor	2	0,5
Özlük Durumu	Öz	399	99,8
	Üvey	1	0,2

Öğrencilerin annelerinin eğitim durumları incelendiğinde; %7,3'ü (n=29) okur-yazar değilken, %3,2'si (n=15) okur-yazar, %57,8'i (n=231) ilköğretim mezunu, %22,5'i (n=90) lise ve %8,2'si (n=35) yükseköğretim mezunudur.

Annelerin %87,3'ü (n=349) ev hanımı, %2,2'si (n=9) emekli, %4,5'i (n=18) memur, %3,3'ü (n=13) işçi, %1,0'i (n=4) nitelikli işçi iken, %1,7'si (n=7) serbest meslekle uğraşmaktadır.

Genel lise öğrencilerinin %99,5'inin (n=398) annesi yaşıyor, %0,5'inin (n=2) ise vefat etmiştir. Annelerin %9,8'i (n=399) de öz iken, %0,2'si (n=1) üveydir.

Tablo 4: Genel lise öğrencilerinin babalarına ilişkin bilgiler (N:400)

Babaya İlişkin Özellikler	n	%	
Eğitim Durumu	Okur-Yazar Değil	5	1,3
	Okur-Yazar	17	4,2
	İlköğretim	184	46,0
Eğitim Durumu	Lise	121	30,3
	Yükseköğretim	73	18,2
	Mesleği	Çalışmıyor	6
Emekli		30	7,5
Memur		42	10,5
İşçi		125	31,3
Nitelikli İşçi		60	15,0
Serbest Meslek		137	34,2
Yaşama Durumu	Yaşıyor	393	98,3
	Yaşamıyor	7	1,7
Özlük Durumu	Öz	399	99,8
	Üvey	1	0,2

Öğrencilerin babalarının eğitim durumları incelendiğinde; %1,3'ü (n=5) okur-yazar değilken, %4,2'si (n=17) okur-yazar, %46,0'sı (n=184) ilköğretim mezunu, %30,3'ü (n=121) lise ve %18,2'si (n=73) yükseköğretim mezunudur.

Babaların %1,5'i (n=6) çalışmıyor iken; %7,5'i (n=30) emekli, %10,5'i (n=42) memur, %31,3'ü (n=125) işçi, %15,0'i (n=60) nitelikli işçi olup, %34,2'si (n=137) serbest meslekle uğraşmaktadır.

Genel lise öğrencilerinin %98,3'ünün (n=393) babası yaşıyorken, %1,7'sinin (n=7) ise vefat etmiştir. Babaların %9,8'i (n=399) de öz iken, %0,2'si (n=1) üveydir.

Tablo 5: Genel lise öğrencilerine ilişkin genel bilgilerin dağılımı (N: 400)

Genel Bilgiler	n	%	
En Uzun Süre Yaşanılan Yer	Büyük Şehir	333	83,3
	Şehir	32	8,0
	İlçe	18	4,5
	Köy	17	4,2
Kiminle Yaşıyor	Çekirdek Aile	376	94,0
	Geniş Aile	21	5,3
	Akraba	3	0,7
Kardeş Sayısı	Yok	126	31,5
	1 Kardeş	139	34,8
	2 Kardeş	85	21,3
	≥ 3 Kardeş	50	12,4
Evde Başka Okula Giden Var mı	Yok	102	25,5
	Var	298	74,5
Evde Düzenli Olarak Çalışan Kişi Sayısı	Yok	25	6,3
	1 kişi	267	66,8
	2 kişi	89	22,3
	≥ 3 kişi	19	4,6
Ailenin Toplam Geliri	< 1000 TL	29	7,3
	1000-1500 TL	90	22,5
	1501-2000 TL	85	21,2
	2001-2500 TL	39	9,8
	2501-3000 TL	48	12,0
	>3000	64	15,0
	Bilinmiyor	45	11,2

Çalışmaya katılan öğrencilerin %83,3'ü (n=333) büyük şehirde yaşıyorken, %8'i (n=32) şehirde yaşamakta, %4,5'i (n=18) ilçede ve %4,2'si (n=17) köyde yaşamaktadır.

Çalışmaya katılan öğrencilerin %94'ü (n=376) çekirdek aile ile yaşıyorken, %5,3'ü (n=21) geniş aile ile yaşamakta ve %0,3'ü (n=3) akrabaları ile yaşamaktadır.

Çalışmaya katılan öğrencilerin %31,5'inin (n=126) kardeşi bulunmazken, %34,8'inin (n=139) 1 kardeşi, %21,3'ünün (n=85) 2 kardeşi bulunmakta ve %12,4'ünün (n=50) 3 ve daha fazla kardeşi bulunmaktadır.

Çalışmaya katılan öğrencilerin %25,5'inin (n=102) evinde başka okula giden kişi bulunmazken, %74,5'inin (n=298) evinde başka okula giden kişi bulunmaktadır.

Çalışmaya katılan öğrencilerin %6,3'ünün (n=25) evinde düzenli olarak çalışan kişi bulunmazken, %66,8'inin (n=267) 1 kişi, %22,3'ünün (n=89) 2 kişi ve %4,6'sının (n=19) evinde düzenli olarak çalışan 3 ve daha fazla çalışan kişi bulunmaktadır.

Çalışmaya katılan öğrencilerin %7,3'ünün (n=29) ailesinin toplam geliri 1000 TL altında iken; %22,5'inin (n=90) 1000-1500 TL, %21,2'sinin (n=85) 1501-2000 TL, %9,8'inin (n=39) 2001-2500 TL, %12,0'sinin (n=48) 2501-3000 TL, %15,0'inin (n=64) 3000 TL'nin üzerindedir. Öğrencilerin %11,2'si (n=45) ise ailesinin toplam gelirini bilmemektedir.

Tablo 6: Genel lise öğrencilerinin aile ve arkadaş ilişkilerine ilişkin dağılımlar (N:400)

Aile ve Arkadaş İlişkileri	n	%	
Aile ile İlişki Durumu	Çok iyi	245	61,3
	İyi	114	28,5
	Orta	34	8,5
	Kötü	4	1,0
	Çok kötü	3	0,2
Arkadaşlarıyla İlişki Durumu	Çok iyi	223	55,8
	İyi	139	34,7
	Orta	30	7,5
	Kötü	6	1,5
	Çok kötü	2	0,5
Kendine Yakın Hissettiği Arkadaş sayısı	Yok	11	2,8
	1 kişi	24	6,0
	2 kişi	55	13,7
	3 kişi	48	12,0
	4 kişi	50	12,5
	≥ 5 kişi	212	53,0
*Derdini veya Sırrını Paylaşma Durumu	Paylaşım yok	41	10,3
	Ebeveyn	168	42,0
	Kardeş-Kuzen	120	30,0
	Aile Yakını	10	2,5
	Arkadaş	305	76,3
	Diğer	6	1,5

* Birden çok seçeneği tercih eden olgu bulunmaktadır

Çalışmaya katılan öğrencilerin %61,3'ünün (n=245) aile ile ilişkisi çok iyi durumdayken, %28,5'inin (n=114) ilişkisi iyi durumda, %8,5'inin (n=34) ilişkisi orta durumda, %1'inin (n=4) ilişkisi kötü durumda ve %0,2'sinin (n=3) aile ile ilişkisi çok kötü durumdadır.

Çalışmaya katılan öğrencilerin %55,8'inin (n=223) arkadaşlarıyla ilişkisi çok iyi durumdayken, %34,7'sinin (n=139) ilişki durumu iyi, %7,5'inin (n=30) ilişki

durumu orta, %1,5'inin (n=6) ilişki durumu kötü ve %0,5'inin (n=3) arkadaşlarıyla ilişki durumu çok kötü durumdadır.

Çalışmaya katılan öğrencilerin %2,8'inin (n=11) kendine yakın hissettiği arkadaşı bulunmazken, %6'sının (n=24) 1 arkadaşı, %13,7'sinin (n=55) 2 arkadaşı, %12'sinin (n=48) 3 arkadaşı, %12,5'inin (n=50) 4 arkadaşı, %53'ünün (n=212) kendine yakın hissettiği 5 ve üstü arkadaşı bulunmaktadır.

Çalışmaya katılan öğrencilerin %10,3'ü (n=41) derdini veya sırrını paylaşmazken, %42'si (n=168) ebeveynleri ile paylaşmakta, %30'u (n=120) kardeş-kuzenleriyle paylaşmakta, %2,5'i (n=10) aile yakınlarıyla, %76,3'ü (n=305) arkadaşlarıyla ve %1,5'i (n=6) diğer paylaşım yollarıyla derdini veya sırrını paylaşmaktadır.

Tablo 7: Genel lise öğrencilerinin sosyal hayatlarına ilişkin dağılımlar (N:400)

		n	%
Herhangi bir İşte Çalışma Durumu	Evet	28	7,0
	Hayır	322	80,5
	Bazen	50	12,5
Parasını Harcama Durumu	İhtiyaçlar için	234	58,5
	Sosyal Aktivite	100	25,0
	Birikim	64	16,0
	Aileye Yardım	2	0,5
Okul Dışında Arkadaşlarla Vakit Geçirme	Evet	373	93,3
	Hayır	27	6,7
Arkadaşlarla Vakit Geçirme Süresi (n=373)	1-5 saat	211	56,6
	6-10 saat	86	23,0
	11-15 saat	23	6,2
	≥ 16 saat	53	14,2

Çalışmaya katılan öğrencilerin %80,5'i (n=322) herhangi bir işte çalışmazken, %12,5'i (n=50) bazen çalışmakta ve %7'si (n=28) devamlı çalışmaktadır.

Çalışmaya katılan öğrencilerin %58,5'i (n=234) parasını ihtiyaçları için harcarken, %25'i (n=100) sosyal aktiviteler için, %0,5'i (n=2) ailesine yardım için harcarken, %16'sı (n=64) birikim yapmaktadır.

Çalışmaya katılan öğrencilerin %93,3'ü (n=373) okul dışında arkadaşları ile vakit geçirirken, %6,7'si (n=27) arkadaşları ile vakit geçirmemektedir. Arkadaşları ile vakit geçirenlerin %56,6'sı (n=211) 1-5 saat, %23,0'ü (n=86) 6-10 saat, %6,2'si (n=23) 11-15 saat, %14,2'si (n=53) 16 saat ve üzeri görüşmektedir.

6.1.2. Genel lise öğrencilerinin arkadaşlık bağlılığı ölçeğine ilişkin değerlendirmeler

Arkadaşlık Bağlılığı anketinin 25 maddesi bulunmaktadır. Sorulara verilen cevaplar likert tipi ölçeklenmiş olup,

Madde puanları,

Her zaman	5
Çoğunlukla	4
Bazen	3
Nadiren	2
Hiçbir Zaman	1

olarak kodlanmıştır.

Tablo 8: Genel lise öğrencilerinin arkadaşlık bağlılığı ölçeğine verdikleri yanıtların dağılımı

	Hiçbir zaman		Nadiren		Bazen		Çoğunlukta		Her Zaman		Puan
	n	%	n	%	n	%	n	%	N	%	Ort±SD
1-Beni kaygılandırıcı durumlarda arkadaşlarımla görüşlerimi alırım.	100	25,0	128	32,0	124	31,0	31	7,8	17	4,3	3,66±1,07
2- Bir şeye üzüldüğümü arkadaşlarımla fark eder (anlar).	135	33,8	130	32,5	80	20,0	46	11,5	9	2,3	3,84±1,08
3- Bazı konuları tartıştığımızda arkadaşlarımla benim görüşlerimi dikkate alır.	119	29,8	184	46,0	61	15,3	23	5,8	13	3,3	3,93±0,98
4- Problemlerimi arkadaşlarımla konuşmak bana utanç veriyor ya da aptalca geliyor.	21	5,3	21	5,3	66	16,5	103	25,8	189	47,3	1,96±1,15
5- Keşke farklı arkadaşlarımla olsaydı diye düşünürüm.	27	6,8	36	9,0	51	12,8	97	24,3	189	47,3	2,04±1,25
6- Arkadaşlarımla beni anlar.	124	31,0	164	41,0	72	18,0	27	6,8	13	3,3	3,90±1,02
7- Problemlerim hakkında konuşmam için arkadaşlarımla beni cesaretlendirir.	103	25,8	132	33,0	84	21,0	47	11,8	34	8,5	3,56±1,23
8- Arkadaşlarımla beni olduğum gibi kabul eder.	252	63,0	96	24,0	23	5,8	21	5,3	8	2,0	4,41±0,96
9- Arkadaşlarımla daha sık ilişki içinde olmak ihtiyacı duyuyorum.	62	15,5	79	19,8	142	35,5	67	16,8	50	12,5	3,09±1,22
10-Arkadaşlarımla bu günlerde neler yaptığımı anlamıyorum.	32	8,0	34	8,5	84	21,0	88	22,0	162	40,5	2,22±1,28
11-Arkadaşlarımla birlikte olduğumda kendimi yabancı, yalnız hissediyorum.	23	5,8	26	6,5	34	8,5	53	13,3	264	66,0	1,73±1,20
12-Arkadaşlarımla, söylediklerimi dinlerler.	176	44,0	170	42,5	34	8,5	14	3,5	6	1,5	4,24±0,86
13-Arkadaşlarımla “iyi arkadaş” olduklarını düşünüyorum.	228	57,0	117	29,3	36	9,0	13	3,3	6	1,5	4,37±0,89
14-Arkadaşlarımla konuşmak, oldukça kolaydır.	219	54,8	120	30,0	40	10,0	17	4,3	4	1,0	4,33±0,89
15-Bir şey hakkında kızgın olduğum zaman arkadaşlarımla, anlayışlı davranırlar.	140	35,0	142	35,5	68	17,0	30	7,5	20	5,0	3,88±1,22
16- Arkadaşlarımla, kendimi daha iyi anlamamda bana yardım ederler.	100	25,0	133	33,3	105	26,3	34	8,5	28	7,0	3,61±1,15
17-Arkadaşlarımla, sağlıklı ve mutlu oluşumla ilgilidirler.	130	32,5	129	32,3	79	19,8	37	9,3	25	6,3	3,76±1,18
18- Arkadaşlarımla öfkeleniyorum.	28	7,0	32	8,0	125	31,3	155	38,8	60	15,0	2,53±1,06
19-İçimi dökmek istediğimde arkadaşlarımla güvenebilirim.	173	43,3	116	29,0	63	15,8	35	8,8	13	3,3	4,00±1,11
20-Arkadaşlarımla güveniyorum.	206	51,5	124	31,0	41	10,3	22	5,5	7	1,8	4,25±0,97
21-Arkadaşlarımla, duygu ve düşüncelerime saygı gösterirler.	194	48,5	128	32,0	50	12,5	18	4,5	10	2,5	4,20±0,99
22- Arkadaşlarımla sandığımdan (bildiğinden) çok daha huzursuzum.	39	9,8	46	11,5	74	18,5	97	24,3	144	36,0	2,35±1,33
23-Bir nedeni olmadığı halde sanki, arkadaşlarımla benden rahatsız oluyorlar.	18	4,5	35	8,8	34	8,5	82	20,5	231	57,8	1,82±1,18
24-Problemlerimi ve sıkıntılarımı arkadaşlarımla konuşabilirim.	150	37,5	125	31,3	72	18,0	30	7,5	23	5,8	3,87±1,17
25-Bir şeylerden rahatsız olduğumu (üzgün olduğumu) fark ederlerse arkadaşlarımla, benimle ilgilenirler.	200	50,0	123	30,8	46	11,5	22	5,5	9	2,3	4,21±0,99

Arkadaşlık Bağlılığı ölçeğine ilişkin sorulara verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 8’de görülmektedir. Bu sorulara verilen cevapların puanları hesaplandığında en yüksek puan “Arkadaşlarım beni olduğum gibi kabul eder” soruna verilmiş olup, ortalama $4,41 \pm 0,96$ iken; en az puan “Arkadaşlarımla birlikte olduğumda kendimi yabancı, yalnız hissediyorum” soruna verilmiş olup, ortalama $1,73 \pm 1,20$ puandır.

6.1.3. Genel lise öğrencileri için arkadaşlık bağlılığı ölçeği güvenilirlik analizleri

Ölçeklerin güvenilirliğinin test edilmesinde Alfa Katsayısından (Cronbach Alfa) yararlanılmıştır. Yapılan analizlerde 400 katılımcıdan elde edilen veriler kullanılmıştır. Ölçekte 4., 5., 9., 10., 11., 18., 22. ve 23. Sorular ters sorulduğundan bu sorular ters çevrilerek değerlendirilmeye alınmıştır.

Genel Lise Öğrencileri İçin Arkadaşlık Bağlılığı Ölçeğinin iç tutarlılığının incelenmesi sonrasında $\alpha=0,905$ güvenilirlik değeri elde edilmiştir. Bu, ölçeğimizin yüksek derecede güvenilir olduğu sonucunu vermektedir (Tablo 9).

Tablo 9: Güvenilirlik Değeri

Cronbach Alfa	N
0,905	25

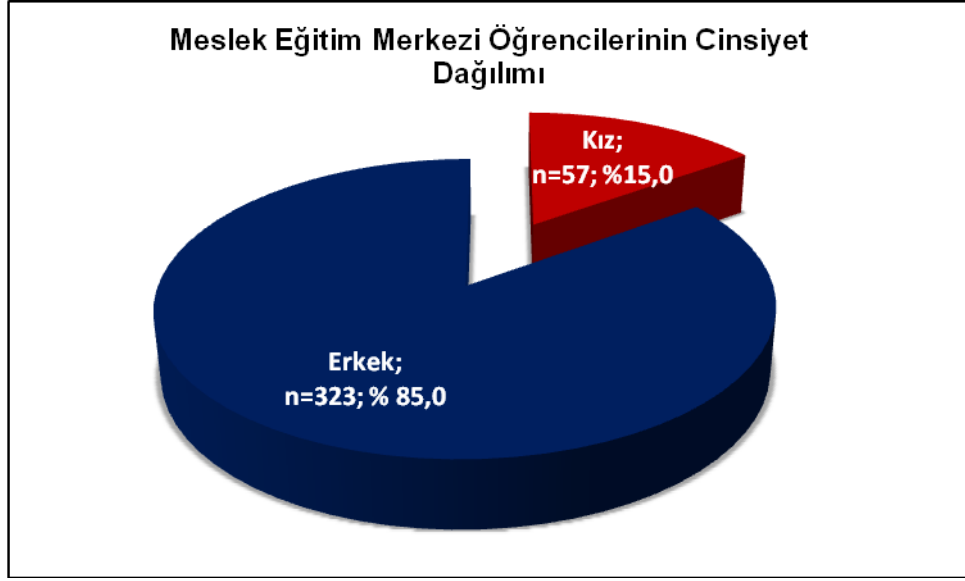
6.2. Meslek Eğitim Merkezi Öğrencilerine İlişkin Bulgular

6.2.1. Meslek eğitim merkezi öğrencilerine ilişkin dağılımlar

Tablo 10: Meslek eğitim merkezi öğrencilerinin tanımlayıcı özellikleri dağılımı (N:380)

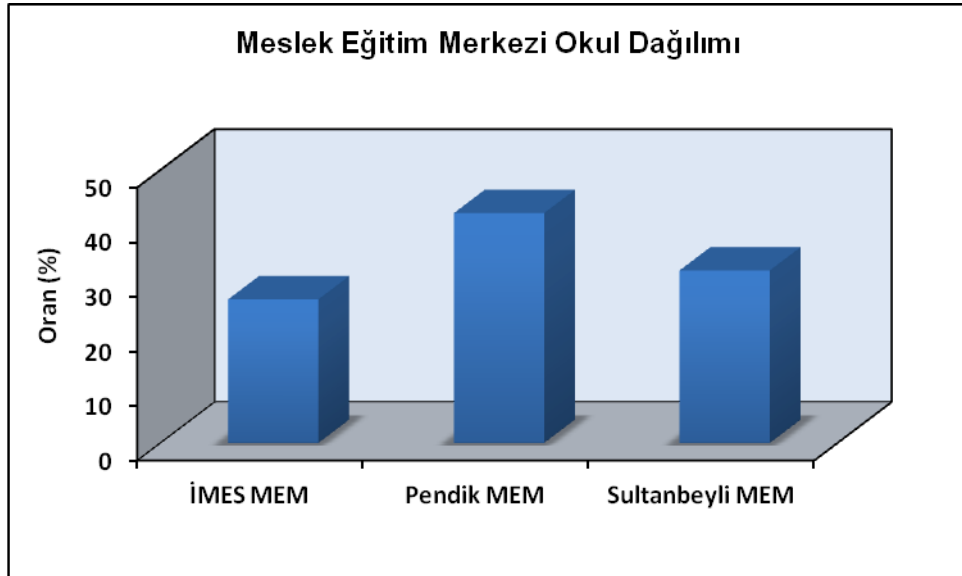
	Min-Mak	Ort±SD	
Yaş (yıl)	15-22	17,86±1,57	
Çalışmaya Başlama Yaşı (yıl)	9-22	14,91±1,75	
	N	%	
Cinsiyet	Kız	57	15,0
	Erkek	323	85,0
Okul	İMES Meslek Eğitim Merkezi	100	26,3
	Pendik Meslek Eğitim Merkezi	160	42,1
	Sultanbeyli Meslek Eğitim Merkezi	120	31,6
Sınıf	9. sınıf	27	7,1
	10. sınıf	88	23,2
	11. sınıf	231	56,0
	12.sınıf	52	13,7
En Son Karne Durumu	Onur/Takdir Belgesi	27	7,1
	Teşekkür Belgesi	88	23,1
	Doğrudan Geçme	213	56,1
	Sınıfta Kalma	52	13,7

Çalışmaya katılan 380 meslek eğitim merkezi öğrencisinin %15'i (n=57) kız, %85'i (n=323) erkektir. Öğrencilerin yaşları 15 ile 22 yıl arasında değişmekte olup, ortalama 17,86±1,57 yıldır. Çalışmaya başlama yaşları ise 9 ile 22 yıl arasında değişmekte olup, ortalama 14,91±1,75 yıldır.

Şekil 3: Meslek Eğitim Merkezi öğrencilerinin cinsiyet dağılımı

Öğrencilerin %26,3'ü (n=100) İMES Meslek Eğitim Merkezi, % 42,1'i (n=160) Pendik Meslek Eğitim Merkezi ve %31,6'sı (n=120) Sultanbeyli Meslek Eğitim Merkezi öğrencisidir. Öğrencilerin %7,1'i (n=27) dokuzuncu sınıf, %23,2'si (n=88) onuncu sınıf, %56'sı (n=231) on birinci sınıf ve %13,7'si (n=52) on ikinci sınıftır.

Şekil 4: Meslek Eğitim Merkezi öğrencilerinin okullarına ilişkin dağılım

Öğrencilerin en son aldıkları karneler incelendiğinde; %7,1'i (n=27) onur/takdir belgesi, %23,1'i (n=88) teşekkür belgesi alırken, %56,1'i (n=213) doğrudan geçmiş ve %13,7'si (n=52) sınıfta kalmıştır.

Tablo 11: Meslek eğitim merkezi öğrencilerinin bölümlerine ilişkin dağılımlar (N:380)

Bölümler	n	%
Berberlik	69	18,2
Bilgisayar	1	0,3
Bilgisayar Ve Üzeri	1	0,3
Cnc-Makine	12	3,2
Cnc-Torna	19	5,0
Cnc	23	6,1
Doğalgaz	1	0,3
Eczane Kalfalığı	2	0,5
Elektrik Elektronik	1	0,3
Elektrik-Bobinaj	1	0,3
Elektrik-Elektronik	15	3,9
Elektrik	27	7,1
Elektrik Bobinaj	1	0,3
Elektrik Otomasyon	1	0,3
Elektrik Pano	2	0,5
Elektrik Tesisat Pano	16	4,2
Elektrikli Ev Aletleri	2	0,5
Elektromekanik	1	0,3
Elektronik	7	1,8
Endüstriyel Kalıpcılık	2	0,5
Güzellik Bölümü	1	0,3
Isıtma Ve Sıhı Tesisat	1	0,3
Kalıp	12	3,2
Kaporta	3	0,8
Kaynakçılık	1	0,3
Kuaförlük	86	22,6
Küçük Ev Aletleri	1	0,3
Makine	8	2,1
Metal Doğrama	3	0,8
Mobilya İmalat	15	3,9
Motor Mekanik	2	0,5
Motor Teknik	4	1,1
Otomotiv	11	2,9
Pano Ve Elektrik	1	0,3
Tesisat Doğalgaz	1	0,3
Torna-Tesfiye	19	5,0
Torna	7	1,8

Meslek Eğitim Merkezi Öğrencilerinin bölümlerine ilişkin dağılımlar Tablo 11'de görülmektedir.

Tablo 12: Meslek eğitim merkezi öğrencileri ve ailelerinde kronik hastalık görülme oranları dağılımı (N: 380)

		n	%
Kronik Hastalık	Yok	360	94,7
	Var	20	5,3
	%45 İşitme Kaybı, Göğüs Kafesi Deformitesi	1	5,0
	Alerji	1	5,0
	Astım	2	1,0
	Ayak rahatsızlığı	1	5,0
	B12 Eksikliği, Trombositopeni	1	5,0
	Bel Kemiği Hastalığı	1	5,0
	Beyinde Kist	1	5,0
	Boy Kısaldığı	1	5,0
	Böbrek Hastalığı	1	5,0
	Guatr	1	5,0
	Kalp Kapakçığı Yetmezliği	1	5,0
	Kartagenel	1	5,0
	Mide Rahatsızlığı	2	1,0
	Orta Kulak Akıntısı	1	5,0
	Romatizma	1	5,0
	Sinüzit	1	5,0
	Verem	1	5,0
Kullanılan İlaç	Yok	363	95,5
	Var	17	4,5
Ailede Kronik Hastalık	Yok	321	84,5
	Var	59	15,5
	Astım	5	8,5
	Astım, Diyabet, Kalp Hastalığı	1	1,7
	Bel Fıtığı	6	10,0
	Bel Fıtığı, Diyabet	1	1,7
	Böbrek	3	5,1
	Diyabet	10	16,9
	Diyabet ve Hipertansiyon	3	2,1
	Hipertansiyon	6	10,0
	Kalp Hastalığı	1	1,7
	Kalp Yetmezliği, Hipertansiyon	1	1,7
	Kanser	3	5,1
	Kansızlık	2	3,3
	Mide Rahatsızlığı, Kalp Yetmezliği	1	1,7
	Migren ve Hipertansiyon	1	1,7
	MS	1	1,7
	Diğer	9	15,2

Çalışmaya katılan öğrencilerin %94,7'sinde (n=360) kronik hastalık görülmezken, %5,3'ünde (n=20) kronik hastalık gözlenmektedir. Kronik hastalık

gözlenen öğrencilerin %5'inde (n=1) %45 İşitme Kaybı ve Göğüs Kafesi Deformitesi, %5'inde (n=1) alerji, %10'unda (n=2) astım, %5'inde (n=1) ayak rahatsızlığı, %5'inde (n=1) B12 Eksikliği ve Trombositopeni, %5'inde (n=1) bel kemiği hastalığı, %5'inde (n=1) beyinde kist, %5'inde (n=1) boy kısalığı, %5'inde (n=1) böbrek hastalığı, %5'inde (n=1) guatr, %5'inde (n=1) kalp kapakçığı yetmezliği, %15'inde (n=3) mide rahatsızlığı, %5'inde (n=1) orta kulak akıntısı, %5'inde (n=1) romatizma, %5'inde (n=1) sinüzit ve %5'inde (n=1) verem görülmektedir.

Çalışmaya katılan öğrencilerin %4,5'i (n=17) ilaç kullanmaktadır.

Çalışmaya katılan öğrencilerin %15,5'inin (n=59) ailesinde kronik hastalık gözlenmektedir. Bu hastalıklar Tablo 12'de görülmektedir.

Tablo 13: Meslek eğitim merkezi öğrencilerinin annelerine ilişkin bilgiler (N: 380)

Anneye İlişkin Özellikler	n	%	
Okur-Yazar Değil	48	12,6	
	Okur-Yazar	43	11,3
Eğitim Durumu	İlköğretim	260	68,4
	Lise	28	7,4
	Yükseköğretim	1	0,3
Mesleği	Ev hanımı	340	89,5
	Emekli	1	0,3
	Memur	34	8,8
	İşçi	1	0,3
	Nitelikli İşçi	4	1,1
Yaşama Durumu	Yaşıyor	371	97,6
	Yaşamıyor	9	2,4
Özlük Durumu	Öz	378	99,5
	Üvey	2	0,5

Öğrencilerin annelerinin eğitim durumları incelendiğinde; %12,6'sı (n=48) okur-yazar değilken, %11,3'ü (n=43) okur-yazar, %68,4'ü (n=260) ilköğretim mezunu, %7,4'ü (n=28) lise ve %0,3'ü (n=1) yükseköğretim mezunudur.

Annelerin %89,5'i (n=340) ev hanımı, %0,3'ü (n=1) emekli, %8,8'i (n=34) memur, %0,3'ü (n=1) işçi, %1,1'i (n=4) nitelikli işçidir.

Meslek eğitim merkezi öğrencilerinin %97,6'sının (n=371) annesi yaşıyorken, %2,4'ünün (n=9) ise vefat etmiştir. Annelerin %99,5'i (n=378) de öz iken, %0,5'i (n=2) üveydir.

Tablo 14: Meslek eğitim merkezi öğrencilerinin babalarına ilişkin bilgiler (N:380)

Babaya İlişkin Özellikler	n	%	
Eğitim Durumu	Okur-Yazar Değil	8	2,1
	Okur-Yazar	38	10,0
	İlköğretim	283	74,5
	Lise	46	12,1
	Yükseköğretim	5	1,3
Mesleği	Çalışmıyor	5	1,3
	Emekli	41	10,8
	Memur	9	2,4
	İşçi	211	55,5
	Nitelikli İşçi	23	6,1
	Serbest Meslek	91	23,9
Yaşama Durumu	Yaşıyor	364	95,8
	Yaşamıyor	16	4,2
Özlük Durumu	Öz	377	99,2
	Üvey	3	0,8

Öğrencilerin babalarının eğitim durumları incelendiğinde; %2,1'inin (n=8) okur-yazar değilken, %10'u (n=38) okur-yazar, %74,5'i (n=283) ilköğretim mezunu, %12,1'i (n=46) lise ve %1,3'ü (n=5) yükseköğretim mezunudur.

Babaların %1,3'ü (n=5) çalışmıyor iken; %10,8'i (n=41) emekli, %2,4'ü (n=9) memur, %55,5'i (n=211) işçi, %6,1'i (n=23) nitelikli işçi olup, %23,9'u (n=91) serbest meslekle uğraşmaktadır.

Mesleki eğitim merkezi öğrencilerinin %95,8'inin (n=364) babası yaşıyorken, %4,2'sinin (n=16) ise vefat etmiştir. Babaların %99,2'si (n=377) de öz iken, %0,8'i (n=3) üveydir.

Tablo 15: Meslek eğitim merkezi öğrencilerine ilişkin genel bilgilerin dağılımı (N:380)

		n	%
En Uzun Süre Yaşanılan Yer	Büyük Şehir	243	63,9
	Şehir	62	16,4
	İlçe	65	17,1
	Köy	10	2,6
Kiminle Yaşıyor	Çekirdek Aile	351	92,4
	Geniş Aile	29	7,6
Kardeş Sayısı	Yok	21	5,5
	1 Kardeş	215	56,6
	2 Kardeş	98	25,8
	≥ 3 Kardeş	46	12,1
Ailenin Kaçınıcı çocuğu	1.	122	3,1
	2.	128	33,7
	3.	70	18,4
	≥ 4.	60	15,8
Ailenin Toplam Geliri	< 1000 TL	21	5,5
	1000-1500 TL	138	36,3
	1501-2000 TL	85	22,4
	2001-2500 TL	31	8,2
	2501-3000 TL	35	9,2
	>3000	28	7,4
	Bilinmiyor	42	11,1

Çalışmaya katılan öğrencilerin %63,9'u (n=243) büyük şehirde yaşıyorken, %16,4'ü (n=62) şehirde yaşamakta, %17,1'i (n=65) ilçede ve %2,6'sı (n=10) köyde yaşamaktadır.

Çalışmaya katılan öğrencilerin %92,4'ü (n=351) çekirdek aile ile yaşıyorken, %7,6'sı (n=29) geniş aile ile yaşamaktadır. Olgulardan 8'i evlidir.

Çalışmaya katılan öğrencilerin %5,5'inin (n=21) kardeşi bulunmazken, %56,6'sının (n=215) 1 kardeşi, %25,8'inin (n=98) 2 kardeşi bulunmakta ve %12,1'inin (n=46) 3 ve daha fazla kardeşi bulunmaktadır.

Çalışmaya katılan öğrencilerin 3,1'i (n=122) evin ilk çocuğu iken; %33,7'si (n=128) ikinci çocuğu, %18,4'ü (n=70) üçüncü çocuğu, %15,8'i (n=60) dördüncü ve üzeridir.

Çalışmaya katılan öğrencilerin %5,5'inin (n=21) ailesinin toplam geliri 1000 TL altında iken; %36,3'ünün (n=138) 1000-1500 TL, %22,4'ünün (n=85) 1501-2000 TL, %8,2'sinin (n=31) 2001-2500 TL, %9,2'sinin (n=35) 2501-3000 TL, %7,4'ünün (n=28) 3000 TL'nin üzerindedir. Öğrencilerin %11,1'i (n=44) ise ailesinin toplam gelirini bilmemektedir.

Tablo 16: Mesleki eğitim merkezi öğrencilerinin okulu bırakma ve işe başlama nedenleri (N: 380)

	n	%
Okulu Bırakma Nedenleri		
Ailevi Nedenler	8	2,1
Arkadaş Ortamı	24	6,3
Çalışmayı Daha Fazla Sevme	8	2,1
Derslerin Kötü Olması	70	18,4
Devam Ediyor	2	0,5
Devamsızlık	13	3,4
Sınıfta Kalma	32	8,4
İstediği Okulu Kazanamamak	7	1,8
İsteksizlik	116	30,5
Lise Bitmiş	3	0,8
Maddi Durum	27	7,1
Meslek Edinmek İçin	36	9,5
Okuldan Atılma	21	5,5
Öğretmenlerinden Dolayı	6	1,6
Para Kazanmak İçin	3	0,8
Diğer	4	1,1
İşe Başlama Nedenleri		
Ailevi Nedenler	7	1,8
Boş Kalmamak İçin	35	9,2
Çalışmayı Sevdiği İçin	19	5,0
Gelecek Kaygısı	5	1,3
Kendi İsteği	34	8,9
Maddi Durum	85	22,4
Maddi Katkı Sağlamak Ve Meslek Edinmek İçin	5	1,3
Meslek Edinmek İçin	164	43,2
Okulu Bıraktığı İçin	26	6,8

Öğrencilerin okulu bırakmalarındaki en büyük neden isteksizlikten (%30,5); işe başlamalarındaki en büyük nedense meslek edinmek (%43,2) olduğu görülmektedir.

Tablo 17: Meslek eğitim merkezi öğrencilerinin aile ve arkadaş ilişkilerine ilişkin dağılımlar (N: 380)

		n	%
Aile ile İlişki Durumu	Çok iyi	232	61,1
	İyi	106	27,8
	Orta	38	10,0
	Kötü	3	0,8
	Çok kötü	1	0,3
Arkadaşlarıyla İlişki Durumu	Çok iyi	218	57,4
	İyi	126	33,1
	Orta	33	8,7
	Kötü	3	0,8
	Çok kötü	0	0,0
Kendine Yakın Hissettiği Arkadaş sayısı	Yok	17	4,5
	1 kişi	56	14,7
	2 kişi	83	21,9
	3 kişi	51	13,4
	4 kişi	124	32,6
	≥ 5 kişi	49	12,9
*Derdini veya Sırrını Paylaşma Durumu	Paylaşım yok	71	18,7
	Ebeveyn	129	33,9
	Kardeş-Kuzen	111	29,2
	Aile Yakını	4	1,1
	Arkadaş	205	53,9
	Diğer	3	0,8

* Birden çok seçeneği tercih eden olgu bulunmaktadır

Çalışmaya katılan öğrencilerin %61,1'inin (n=232) aile ile ilişkisi çok iyi durumdayken, %27,8'inin (n=106) ilişkisi iyi durumda, %10'unun (n=38) ilişkisi orta durumda, %0,8'inin (n=3) ilişkisi kötü durumda ve %0,3'ünün (n=1) aile ile ilişkisi çok kötü durumdadır.

Çalışmaya katılan öğrencilerin %57,4'ünün (n=218) arkadaşlarıyla ilişkisi çok iyi durumdayken, %33,1'inin (n=126) ilişki durumu iyi, %8,7'sinin (n=33) ilişki durumu orta, %0,8'inin (n=3) ilişki durumu kötü durumdadır. Arkadaşlarıyla ilişkisi çok kötü olan öğrenci bulunmamaktadır.

Çalışmaya katılan öğrencilerin %4,5'inin (n=17) kendine yakın hissettiği arkadaşı bulunmazken, %14,7'sinin (n=56) 1 arkadaşı, %21,9'unun (n=83) 2 arkadaşı, %13,4'ünün (n=51) 3 arkadaşı, %32,6'sının (n=124) 4 arkadaşı, %12,6'sının (n=49) kendine yakın hissettiği 5 ve üstü arkadaşı bulunmaktadır.

Çalışmaya katılan öğrencilerin %18,7'si (n=71) derdini veya sırrını paylaşmazken, %33,9'u (n=129) ebeveynleri ile paylaşmakta, %29,2'si (n=111) kardeş-kuzenleriyle paylaşmakta, %1,1'i (n=4) aile yakınlarıyla, %53,9'u (n=205) arkadaşlarıyla ve %0,8'i (n=3) diğer paylaşım yollarıyla derdini veya sırrını paylaşmaktadır. 4 olgu ise eşi ile paylaşmaktadır.

Tablo 18: Meslek eğitim merkezi öğrencilerinin okula ilişkin dağılımları (N: 380)

	n	%	
Okula Gitme Süresi	≤ 8 yıl	150	39,5
	9-12 yıl	212	55,8
	≥ 13 yıl	18	4,7
Fırsat Verilirse Okula Gitme İsteği	Evet	242	63,7
	Hayır	97	25,5
	Bazen	41	10,8
Okula Gitseydi İşi Bırakma Durumu	İşi bırakıp Okula Giderdim	143	37,6
	Hem çalışır, hem okurdum	237	62,4

Katılımcıların okula gittikleri yıl sayısı incelendiğinde; %39,5'i (n=150) 8 yıl ve daha azken, %55,8'i (n=212) 9-12 yıl, %4,7'si (n=18) 13 yıl ve daha uzun süre okula gitmiştir.

Katılımcıların %63,7'si (n=242) fırsat verilirse tekrar okula gitmeyi isterken, %25,5'i (n=97) istememektedir, %10,8'i (n=41) ise bazen istemektedir. Katılımcıların %37,6'sı (n=143) okula gitme imkanı olsaydı işi bırakıp, okula

gitmeyi düşünürken; %62,4'ü (n=237) hem çalışıp, hem okula devam etmeyi düşünmektedir.

Tablo19: Meslek eğitim merkezi öğrencilerinin çalışma ve aylık kazançlarına ilişkin dağılımlar (N: 380)

		n	%
Çalışma Süresi	≤ 1 yıl	98	25,8
	2-5 yıl	241	63,4
	6-9 yıl	36	9,5
	≥ 10 yıl	5	1,3
Aylık Kazanç	≤ 250 TL	26	6,8
	251-500 TL	135	35,5
	501-750 TL	116	30,5
	751-1000 TL	72	18,9
	> 1000 TL	31	8,2
Aylık Kazancın Ne Kadarını Kendine Harcıyor	Bir kısmını	366	96,3
	Hiç	14	3,7

Katılımcıların %25,8'inin (n=98) çalışma süresi 1 yıl ve daha azken; %63,4'ünün (n=241) 2-5 yıl, %9,5'inin (n=36) 6-9 yıl, %1,3'ünün (n=5) 10 yıl ve üzeridir.

Katılımcıların %6,8'inin (n=26) aylık kazancı 250 TL ve daha azken; %35,5'i (n=135) 251-500 TL, %30,5'inin (n=116) 501-750 TL, %18,9'unun (n=72) 751-1000 TL, %8,2'sinin (n=31) ise 1000 TL'nin üzerindedir. Olguların %96,3'ü (n=366) aylık kazancının bir kısmını kendine harcarken, %3,7'si (n=14) ailesine harcamaktadır.

Tablo 20: Meslek eğitim merkezi öğrencilerinin iş dışında vakit geçirdikleri kişilere ilişkin dağılımlar (N: 380)

	n	%	
İş Dışında Aile ile Zaman Geçirme Durumu	Her zaman	97	25,5
	Genellikle	122	32,1
	Bazen	107	28,2
	Nadiren	48	12,6
	Hiçbir zaman	6	1,6
İş Dışında Arkadaşlarla Vakit Geçirme	Evet	336	88,4
	Hayır	44	1,6

Katılımcıların %25,5'i (n=97) iş dışında ailesi ile her zaman vakit geçirirken; %32,12i (n=122) genellikle, %28,2'si (n=107) bazen, %12,6'sı (n=48) nadiren ve %1,6'sı (n=6) hiçbir zaman aileyle vakit geçirmemektedir.

Katılımcıların %88,4'ü (n=336) iş dışında da arkadaşlarıyla vakit geçirirken, %1,6'sı (n=44) vakit geçirmemektedir.

6.2.2. MEM öğrencilerinin arkadaşlık bağlılığı ölçeğine ilişkin değerlendirmeler

Arkadaşlık Bağlılığı anketinin 25 maddesi bulunmaktadır. Sorulara verilen cevaplar likert tipi ölçeklenmiş olup,

Madde puanları,

Her zaman	5
Çoğunlukla	4
Bazen	3
Nadiren	2
Hiçbir Zaman	1

Tablo 21: Meslek eğitim merkezi öğrencilerinin arkadaşlık bağlılığı ölçeğine verdikleri yanıtların dağılımı (N: 380)

	Hiçbir zaman		Nadiren		Bazen		Çoğunlukla		Her Zaman		Puan
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
1-Beni kaygılandıran durumlarda arkadaşlarımın görüşlerini alırım.	90	23,7	70	18,4	165	43,4	38	10,0	17	4,5	3,47±1,09
2- Bir şeye üzüldüğümü arkadaşlarım fark eder (anlar).	125	32,9	125	32,9	80	21,1	33	8,7	17	4,5	3,81±1,12
3- Bazı konuları tartıştığımızda arkadaşlarım benim görüşlerimi dikkate alır.	116	30,5	130	34,2	86	22,6	24	6,3	24	6,3	3,76±1,14
4- Problemlerimi arkadaşlarımla konuşmak bana utanç veriyor ya da aptalca geliyor.	24	6,3	27	7,1	76	20,0	59	15,5	194	51,1	2,02±1,25
5- Keşke farklı arkadaşlarım olsaydı diye düşünürüm.	39	10,3	27	7,1	61	16,1	59	15,5	194	51,1	2,10±1,37
6- Arkadaşlarım beni anlar.	148	38,9	129	33,9	78	20,5	15	3,9	10	2,6	4,03±0,99
7- Problemlerim hakkında konuşmam için arkadaşlarım beni cesaretlendirir.	144	37,9	89	23,4	77	20,3	35	9,2	35	9,2	3,72±1,30
8- Arkadaşlarım beni olduğum gibi kabul eder.	247	65,0	74	19,5	35	9,2	13	3,4	11	2,9	4,40±0,99
9- Arkadaşlarımla daha sık ilişki içinde olmak ihtiyacı duyuyorum.	82	21,6	78	20,5	102	26,8	69	18,2	49	12,9	3,20±1,32
10-Arkadaşlarım bu günlerde neler çektiğini anlamıyor.	37	9,7	52	13,7	82	21,6	60	15,8	149	39,2	2,39±1,37
11-Arkadaşlarımla birlikte olduğumda kendimi yabancı, yalnız hissediyorum.	44	11,6	30	7,9	44	11,6	30	7,9	232	61,1	2,01±1,45
12-Arkadaşlarım, söylediklerimi dinlerler.	189	49,7	109	28,7	56	14,7	14	3,7	12	3,2	4,18±1,02
13-Arkadaşlarımın "iyi arkadaş" olduklarını düşünüyorum.	219	57,6	85	22,4	48	12,6	19	5,0	9	2,4	4,28±1,02
14-Arkadaşlarımla konuşmak, oldukça kolaydır.	210	55,3	88	23,2	58	15,3	15	3,9	9	2,4	4,25±1,01
15-Bir şey hakkında kızgın olduğum zaman arkadaşlarım, anlayışlı davranırlar.	176	46,3	93	24,5	73	19,2	24	6,3	14	3,7	4,03±1,11
16- Arkadaşlarım, kendimi daha iyi anlamamda bana yardım ederler.	139	36,6	103	27,1	83	21,8	39	10,3	16	4,2	3,82±1,16
17-Arkadaşlarım, sağlıklı ve mutlu oluşumla ilgilidirler.	132	34,7	97	25,5	80	21,1	32	8,4	39	10,3	3,66±1,31
18- Arkadaşlarıma öfkeleniyorum.	63	16,6	31	8,2	99	26,1	84	22,1	103	27,1	2,65±1,39
19-İçimi dökmek istediğimde arkadaşlarıma güvenebilirim.	173	45,5	77	20,3	72	18,9	34	8,9	24	6,3	3,90±1,25
20-Arkadaşlarıma güveniyorum.	189	49,7	81	21,3	56	14,7	24	6,3	30	7,9	3,99±1,27
21-Arkadaşlarım, duygu ve düşüncelerime saygı gösterirler.	160	42,1	94	24,7	72	18,9	30	7,9	24	6,3	3,88±1,22
22- Arkadaşlarımın sandığından (bildiğinden) çok daha huzursuzum.	54	14,2	33	8,7	89	23,4	55	14,5	149	39,2	2,44±1,44
23-Bir nedeni olmadığı halde sanki, arkadaşlarım benden rahatsız oluyorlar.	40	10,5	42	11,1	57	15,0	42	11,1	199	52,4	2,16±1,43
24-Problemlerimi ve sıkıntılarımı arkadaşlarımla konuşabilirim.	144	37,9	82	21,6	87	22,9	39	10,3	28	7,4	3,72±1,27
25-Bir şeylerden rahatsız olduğumu (üzgün olduğumu) fark ederlerse arkadaşlarım, benimle ilgilenirler.	190	50,0	96	25,3	58	15,3	21	5,5	15	3,9	4,12±1,10

Arkadaşlık Bağlılığı ölçeğine ilişkin sorulara verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 20’de görülmektedir. Bu sorulara verilen cevapların puanları hesaplandığında en yüksek puan “Arkadaşlarım beni olduğum gibi kabul eder” soruna verilmiş olup, ortalama $4,40 \pm 0,99$ iken; en az puan “Arkadaşlarımla birlikte olduğumda kendimi yabancı, yalnız hissediyorum” soruna verilmiş olup, ortalama $2,01 \pm 1,45$ puandır.

6.2.3. Meslek eğitim merkezi öğrencileri için arkadaşlık bağlılığı ölçeği güvenilirlik analizleri

Ölçeklerin güvenilirliğinin test edilmesinde Alfa Katsayısından (Cronbach Alfa) yararlanılmıştır. Yapılan analizlerde 400 katılımcıdan elde edilen veriler kullanılmıştır. Ölçekte 4., 5., 9., 10., 11., 18., 22. ve 23. Sorular ters sorulduğundan bu sorular ters çevrilerek değerlendirmeye alınmıştır.

Meslek Eğitim Merkezi Lise Öğrencileri İçin Arkadaşlık Bağlılığı Ölçeğinin iç tutarlılığının incelenmesi sonrasında $\alpha=0,838$ güvenilirlik değeri elde edilmiştir. Bu ölçeğimizin yüksek derecede güvenilir olduğu sonucunu vermektedir.

Güvenilirlik Değeri

Cronbach Alfa	N
0,838	25

6.3. Arkadaş bağılık ölçek puanlarının bazı değişkenlerle ilişkileri

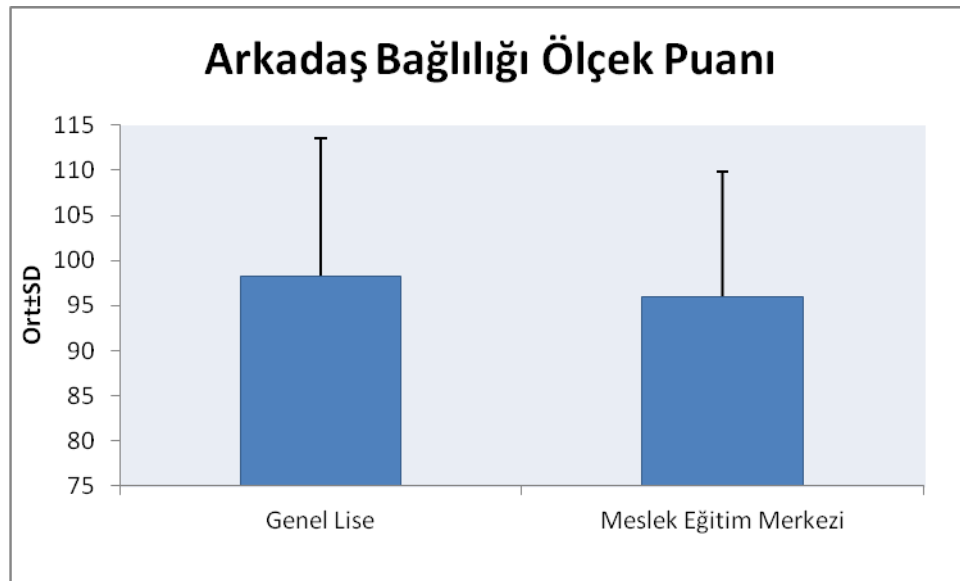
Tablo 22: Genel lise ve meslek eğitim merkezi öğrencilerinin arkadaşlık bağılık ölçek puanına ilişkin değerlendirme (N:780)

	Arkadaş Bağılık Ölçek Puanı			T	p
	n	Min-Mak	Ort±SD		
Genel Lise	400	33-125	98,28±15,22	2,145	0,032*
Meslek Eğitim Merkezi	380	48-124	96,04±13,84		

^aStudent t test

*p<0,05

Genel Lise öğrencilerinin Arkadaşlık Bağılık Ölçeği puanları 33 ile 125 arasında değişmekte olup, ortalama 98,28±15,22 iken; Meslek Eğitim Merkezi öğrencilerinin puanları 48 ile 124 arasında değişmekte olup, ortalama 96,04±13,84'dür. Buna göre Genel Lise ve Meslek Eğitim Merkezi öğrencilerinin Arkadaşlık Bağılık Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır (p<0,05). Genel Lise öğrencilerinin Arkadaşlık Bağılık Ölçeği puanları Meslek Eğitim Merkezi öğrencilerin anlamlı düzeyde yüksektir.

Şekil 5: Okullara göre Arkadaşlık Bağılık Ölçeği puanları değişimi

Tablo 23: Genel lise ve meslek eğitim merkezi öğrencilerinin cinsiyetlere göre arkadaşlık bağlılığı ölçek puanlarının değerlendirilmesi (N: 780)

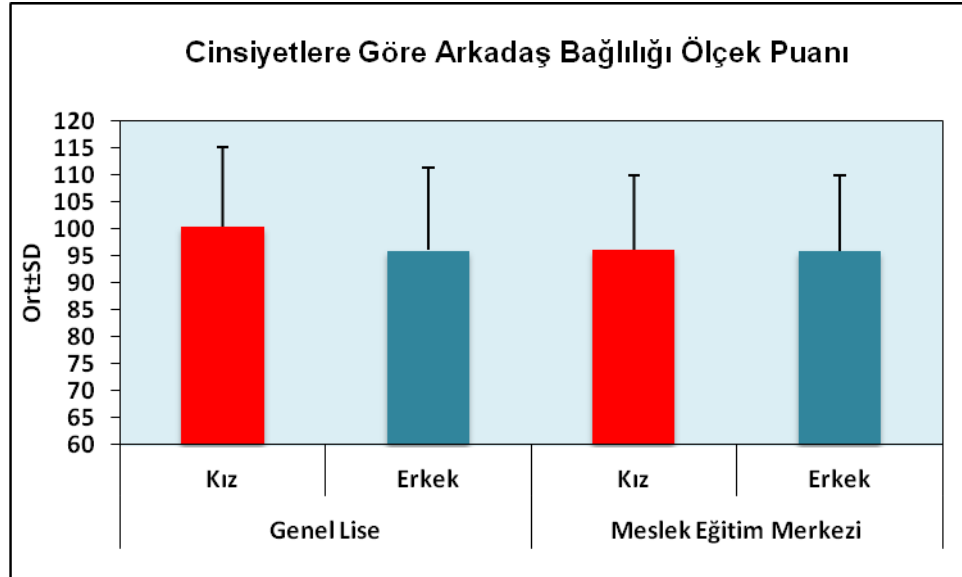
Okul	Cinsiyet	Arkadaş Bağlılığı Ölçek Puanı			T	^a p
		n	Min-Mak	Ort±SD		
Genel Lise	Kız	209	55-125	100,34±14,84	2,859	0,004**
	Erkek	191	33-123	96,03±15,35		
Meslek Eğitim Merkezi	Kız	57	71-119	96,21±13,67	0,099	0,922
	Erkek	323	48-124	96,01±13,89		

^aStudent t test

**p<0,01

Genel Lise öğrencilerinin; cinsiyetlere göre Arkadaşlık Bağlılığı Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı farklılık saptanmıştır (p<0,01). Kız öğrencilerin Arkadaşlık Bağlılığı Ölçeği puanları erkeklere göre anlamlı düzeyde yüksektir.

Meslek Eğitim Merkezi öğrencilerinin; cinsiyetlere göre Arkadaşlık Bağlılığı Ölçeği puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır (p>0,05).

Şekil 6: Cinsiyetlere Göre Arkadaşlık Bağlılığı Ölçeği puanları değişimi

Tablo 24: Genel Lise ve Meslek Eğitim Merkezi Öğrencilerinin Yaşları ile Arkadaşlık Bağlılığı Ölçek Puanlarının İlişkisi (N: 780)

Okul	Yaş (yıl) & Arkadaş Bağlılığı Ölçek Puanı	
	R	P
Genel Lise	0,006	0,908
Meslek Eğitim Merkezi	-0,071	0,167

r:Pearson Korelasyon Katsayısı

Genel Lise öğrencilerinin; yaşları ile Arkadaşlık Bağlılığı Ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki saptanmamıştır ($p>0,05$).

Meslek Eğitim Merkezi öğrencilerinin; yaşları ile Arkadaşlık Bağlılığı Ölçek puanları arasında da istatistiksel olarak anlamlı ilişki saptanmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 25: Genel Lise ve Meslek Eğitim Merkezi Öğrencilerinin Kardeş Sayılarına Göre Arkadaşlık Bağlılığı Ölçek Puanlarının Değerlendirilmesi (N: 780)

Okul	Kardeş Sayısı	Arkadaş Bağlılığı Ölçek Puanı			F	p
		n	Min-Mak	Ort±SD		
Genel Lise	Yok	126	33-123	97,51±16,75	0,896	0,443
	1 Kardeş	139	50-125	99,99±14,10		
	2 Kardeş	85	61-125	97,19±15,90		
	≥ 3 Kardeş	50	67-119	97,36±12,85		
Meslek Eğitim Merkezi	Yok	21	57-120	91,00±15,21	1,409	0,240
	1 Kardeş	215	57-122	95,67±13,44		
	2 Kardeş	98	48-124	97,30±14,00		
	≥ 3 Kardeş	46	66-123	97,43±14,51		

Oneway Anova Test

Genel Lise öğrencilerinin; kardeş sayılarına göre Arkadaşlık Bağlılığı Ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$).

Meslek Eğitim Merkezi öğrencilerinin; kardeş sayılarına göre Arkadaşlık Bağlılığı Ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 26: Genel Lise ve Meslek Eğitim Merkezi Öğrencilerinin Aile Gelir Düzeylerine Göre Arkadaşlık Bağlılığı Ölçek Puanlarının Değerlendirilmesi (N: 780)

Okul	Gelir Düzeyi	Arkadaş Bağlılığı Ölçek Puanı			F	P
		n	Min-Mak	Ort±SD		
Genel Lise	< 1000 TL	29	33-119	91,48±17,77	1,856	0,101
	1000-1500 TL	90	63-123	97,34±15,04		
	1501-2000 TL	85	50-120	98,45±15,22		
	2001-2500 TL	39	63-119	99,21±13,58		
	2501-3000 TL	48	55-121	95,60±14,65		
	>3000 TL	64	34-120	100,94±15,59		
Meslek Eğitim Merkezi	< 1000 TL	21	70-120	91,90±14,10	1,204	0,307
	1000-1500 TL	138	48-124	94,15±14,51		
	1501-2000 TL	85	57-121	96,76±12,89		
	2001-2500 TL	31	57-118	94,77±13,98		
	2501-3000 TL	35	71-119	97,77±14,03		
	>3000 TL	28	69-122	98,89±14,42		

Oneway Anova Test

Genel Lise öğrencilerinin; aile gelir düzeylerine göre Arkadaşlık Bağlılığı Ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmazken ($p>0,05$);

aile geliri düzeyi 3000 TL'nin üzerinde olan öğrencilerin Arkadaşlık Bağlılığı Ölçek puanları, aile gelir düzeyi 1000 TL'nin altında olanlardan yüksek olması dikkat çekicidir.

Meslek Eğitim Merkezi öğrencilerinin; aile gelir düzeylerine göre Arkadaşlık Bağlılığı Ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 27: Genel Lise ve Meslek Eğitim Merkezi Öğrencilerinin En Uzun Yaşadıkları Yere Göre Arkadaşlık Bağlılığı Ölçek Puanlarının Değerlendirilmesi (N: 780)

Okul	En Uzun Süre Yaşanılan Yer	Arkadaş Bağlılığı Ölçek Puanı			F	p
		n	Min-Mak	Ort±SD		
Genel Lise	Büyük Şehir	333	34-125	98,99±14,83	2,012	0,112
	Şehir	32	55-120	95,38±13,78		
	İlçe	18	63-121	97,28±17,3		
	Köy	17	33-117	90,88±21,07		
Meslek Eğitim Merkezi	Büyük Şehir	243	57-123	96,63±13,73	0,525	0,665
	Şehir	62	48-118	94,27±12,82		
	İlçe	65	57-124	95,46±15,13		
	Köy	10	71-118	96,7±14,92		

Oneway Anova Test

Genel Lise öğrencilerinin; en uzun yaşadıkları yere göre Arkadaşlık Bağlılığı Ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$).

Meslek Eğitim Merkezi öğrencilerinin; en uzun yaşadıkları yere göre Arkadaşlık Bağlılığı Ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 28: Genel Lise ve Meslek Eğitim Merkezi Öğrencilerinin Anne Eğitim Düzeylerine Göre Arkadaşlık Bağlılığı Ölçek Puanlarının Değerlendirilmesi (N: 780)

Okul	Anne Eğitim Düzeyi	Arkadaş Bağlılığı Ölçek Puanı			F	p
		n	Min-Mak	Ort±SD		
Genel Lise	Okur-Yazar Değil	29	33-121	97,93±16,66	0,021	0,999
	Okur-Yazar	15	82-117	97,67±8,81		
	İlköğretim	231	50-125	98,45±15,11		
	Lise	90	34-122	98,19±16,56		
	Yükseköğretim	35	70-120	97,97±14,03		
Meslek Eğitim Merkezi	Okur-Yazar Değil	48	69-124	97,12±15,76	0,906	0,438
	Okur-Yazar	43	57-120	93,28±14,27		
	İlköğretim	260	48-121	96,06±13,54		
	Lise ve üzeri	29	67-122	98,21±12,17		

Oneway Anova Test

Genel Lise öğrencilerinin; annelerinin eğitim düzeylerine göre Arkadaşlık Bağlılığı Ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$).

Meslek Eğitim Merkezi öğrencilerinin; annelerinin eğitim düzeylerine göre Arkadaşlık Bağlılığı Ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 29: Genel Lise ve Meslek Eğitim Merkezi Öğrencilerinin Baba Eğitim Düzeylerine Göre Arkadaşlık Bağlılığı Ölçek Puanlarının Değerlendirilmesi (N: 780)

Okul	Baba Eğitim Düzeyi	Arkadaş Bağlılığı Ölçek Puanı			F	P
		n	Min-Mak	Ort±SD		
Genel Lise	Okur-Yazar Değil/ Okur-Yazar	22	33-117	95,73±17,2	0,238	0,870
	İlköğretim	184	50-125	98,35±15,23		
	Lise	121	34-123	98,7±15,38		
	Yükseköğretim	73	55-121	98,18±14,56		
Meslek Eğitim Merkezi	Okur-Yazar Değil/ Okur-Yazar	46	57-120	91,67±13,25	3,049	0,049*
	İlköğretim	273	48-124	96,94±13,91		
	Lise ve üzeri	51	66-122	95,04±13,35		

Oneway Anova Test

**p<0,05*

Genel Lise öğrencilerinin; babalarının eğitim düzeylerine göre Arkadaşlık Bağlılığı Ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$).

Meslek Eğitim Merkezi öğrencilerinin; babalarının eğitim düzeylerine göre Arkadaşlık Bağlılığı Ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır ($p<0,05$). Yapılan ikili karşılaştırmalara göre; babası ilköğretim mezunu olan öğrencilerin Arkadaşlık Bağlılığı Ölçek puanları, babasının eğitim düzeyi okur-yazar ya da okur-yazar olmayan olgulardan anlamlı düzeyde yüksektir ($p=0,044$; $p<0,05$). Diğer grupların arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır ($p>0,05$).

Tablo 30: Genel Lise ve Meslek Eğitim Merkezi Öğrencilerinin Okul Başarı Durumlarına Göre Arkadaşlık Bağlılığı Ölçek Puanlarının Değerlendirilmesi (N:780)

Okul	En Son Karne Durumu	Arkadaş Bağlılığı Ölçek Puanı			F	P
		n	Min-Mak	Ort±SD		
Genel Lise	Onur Belgesi/Takdir Belgesi	30	63-120	95,97±14,09	1,954	0,120
	Teşekkür Belgesi	133	55-123	100,74±13,30		
	Doğrudan Geçme	213	34-125	97,41±15,66		
	Sınıfta Kalma	24	33-120	95,25±20,88		
Meslek Eğitim Merkezi	Onur Belgesi/Takdir Belgesi	27	57-115	94,48±15,08	0,800	0,495
	Teşekkür Belgesi	88	57-124	94,35±12,47		
	Doğrudan Geçme	213	48-123	96,70±14,00		
	Sınıfta Kalma	52	57-121	97,02±14,77		

Oneway Anova Test

Genel Lise öğrencilerinin; başarı durumlarına göre Arkadaşlık Bağlılığı Ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$).

Meslek Eğitim Merkezi öğrencilerinin; başarı durumlarına göre Arkadaşlık Bağlılığı Ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 31: Meslek Eğitim Merkezi Öğrencilerinin Paranın Ne kadarını Kendilerine Harcadıklarına İlişkin Değerlendirilmeler (N: 380)

Meslek Eğitim Merkezi Öğrencileri	Arkadaş Bağlılığı Ölçek Puanı			Z	P	
	n	Min-Mak	Ort±SD (Medyan)			
Paranın Ne kadarını Kendilerine Harcadıkları	Bir kısmını	14	57-113	92,07±15,88 (95,5)	-0,761	0,446
	Hiç	366	48-124	96,19±13,75 (96,0)		

Mann Whitney U Test

Meslek Eğitim Merkezi öğrencilerinin; paranın ne kadarını kendilerine harcadıklarına göre arkadaşlık bağlılığı ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$).

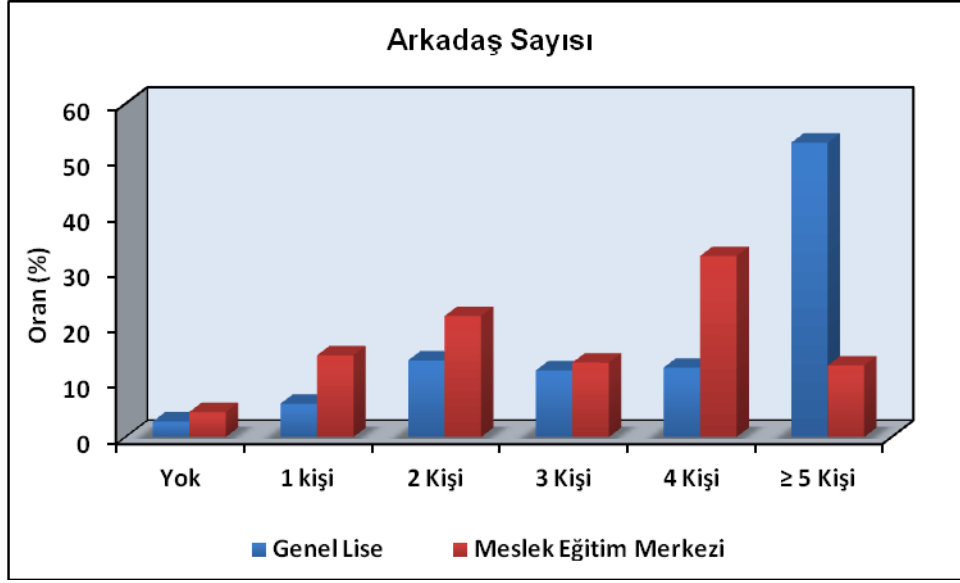
Tablo 32: Okul Çeşidine Göre Öğrencilerin Arkadaş Sayılarına İlişkin Değerlendirmeler (N: 780)

Arkadaş Sayısı	Okul		χ^2	P
	Genel Lise	Meslek Eğitim Merkezi		
	n (%)	n (%)		
Yok	11 (%2,8)	17 (%4,5)	152,714	0,001**
1 Kişi	24 (%6,0)	56 (%14,7)		
2 Kişi	55 (%13,8)	83 (%21,8)		
3 Kişi	48 (%12,0)	51 (%13,4)		
4 Kişi	50 (%12,5)	124 (%32,6)		
≥ 5 Kişi	212 (%53,0)	49 (%12,9)		

Pearson Ki-kare Test

**** $p<0,01$**

Okul çeşidine göre öğrencilerin kendilerine yakın hissettikleri arkadaş sayıları arasında istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı farklılık saptanmıştır ($p<0,01$). Meslek Eğitim Merkezi öğrencilerinin 1, 2 ve 4 yakın arkadaşı olma oranı yüksekken, Genel Lise öğrencilerinin 5 ve üzeri yakın arkadaşı olma oranı yüksektir.

Şekil 7: Okul Çeşidine Göre Öğrencilerin Arkadaş Sayıları dağılımı

Tablo 33: En Uzun Süre Yaşadıkları Yere Göre Okul Çeşitlerinin Değerlendirilmesi (N:780)

		Okul		χ^2	P
		Genel Lise	Meslek Eğitim Merkezi		
		n (%)	n (%)		
En Uzun Süre Yaşanılan Yer	Büyük Şehir	333 (%57,8)	243 (%42,2)	51,587	0,001**
	Şehir	32 (%34,0)	62 (%66,0)		
	İlçe	18 (%21,7)	65 (%78,3)		
	Köy	17 (%63,0)	10 (%37,0)		

Pearson Ki-kare Test

**p<0,01

En uzun süre yaşadıkları yerlere göre öğrencilerin okul çeşitleri arasında istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı farklılık saptanmıştır (p<0,01). Yapılan ikili karşılaştırmalara göre; en uzun süre büyük şehirde yaşayan öğrencilerin genel lisede okuma oranları yüksekken, en uzun süre şehir ve ilçelerde yaşayan öğrencilerin Meslek Eğitim Merkezinde okuma oranları anlamlı düzeyde yüksektir. En uzun süre köyde yaşayan olguların okul türleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır (p>0,05).

Tablo 34: Okul Çeşidine Göre Öğrencilerin Kardeş Sayılarına İlişkin Değerlendirmeler (N: 780)

		Okul		χ^2	P
		Genel Lise	Meslek Eğitim Merkezi		
		n (%)	n (%)		
Kardeş Sayısı	Yok	126 (%31,5)	21 (%5,5)	91,954	0,001**
	1 Kardeş	139 (%34,8)	215 (%56,6)		
	2 Kardeş	85 (%21,3)	98 (%25,8)		
	≥ 3 Kardeş	50 (%12,5)	46 (%12,1)		

Pearson Ki-kare Test

** $p < 0,01$

Okul çeşidine göre öğrencilerin kardeş sayıları arasında istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı farklılık saptanmıştır ($p < 0,01$). Genel Lise öğrencilerinin kardeşinin olmama oranı, Meslek Eğitim Merkezi öğrencilerinin ise bir kardeşi olma oranları anlamlı düzeyde yüksektir.

Tablo 35: Okul Çeşidine Göre Öğrencilerin Anne ve Babalarının Eğitim Düzeylerine İlişkin Değerlendirmeler (N: 780)

		Okul		χ^2	P
		Genel Lise	Meslek Eğitim Merkezi		
		n (%)	n (%)		
Anne Eğitim Düzeyi	Okur-Yazar Değil	29 (%7,3)	48 (%12,6)	84,148	0,001**
	Okur-Yazar	15 (%3,8)	43 (%11,3)		
	İlköğretim	231 (%57,8)	260 (%68,4)		
	Lise	90 (%22,5)	28 (%7,4)		
	Yükseköğretim	35 (%8,8)	1 (%0,3)		
Baba Eğitim Düzeyi	Okur-Yazar Değil	5 (%1,3)	8 (%2,1)	122,230	0,001**
	Okur-Yazar	17 (%4,3)	38 (%10,0)		
	İlköğretim	184 (%46,0)	283 (%74,5)		
	Lise	121 (%30,3)	46 (%12,1)		
	Yükseköğretim	73 (%18,3)	5 (%1,3)		

Pearson Ki-kare Test

** $p < 0,01$

Okul çeşidine göre öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyleri arasında istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı farklılık saptanmıştır ($p < 0,01$). Genel Lise öğrencilerinin annelerinin eğitim düzeylerinin lise ve yükseköğretim olma oranı, Meslek Eğitim Merkezi öğrencilerinin ise okur-yazar değil ve okur-yazar olma oranları anlamlı düzeyde yüksektir.

Okul çeşidine göre öğrencilerin babalarının eğitim düzeyleri arasında istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı farklılık saptanmıştır ($p < 0,01$). Genel Lise öğrencilerinin babalarının eğitim düzeylerinin lise ve yükseköğretim olma oranı, Meslek Eğitim Merkezi öğrencilerinin ise ilköğretim olma oranları anlamlı düzeyde yüksektir.

Tablo 36: Okul Çeşidine Göre Öğrencilerin Babalarının Çalışma Durumlarına İlişkin Değerlendirilmeler (N: 780)

		Okul		χ^2	P
		Genel Lise	Meslek Eğitim Merkezi		
		n (%)	n (%)		
Babalarının Çalışma Durumu	Çalışmıyor	6 (%1,5)	5 (%1,3)	0,048	0,827
	Çalışıyor	394 (%98,5)	375 (%98,7)		

Pearson Ki-kare Test

Okul çeşidine göre öğrencilerin babalarının çalışma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 37: Okul Çeşidine Göre Öğrencilerin Aile ve Arkadaşları ile İlişki Durumlarının Değerlendirilmesi (N: 780)

		Okul		χ^2	P
		Genel Lise	Meslek Eğitim Merkezi		
		n (%)	n (%)		
Aile İlişki Durumu	Çok İyi	245 (%61,3)	232 (%61,1)	1,174	0,759
	İyi	114 (%28,5)	106 (%27,9)		
	Orta	34 (%8,5)	38 (%10,0)		
	Kötü/ Çok Kötü	7 (%1,8)	4 (%1,1)		
Arkadaşları ile İlişki Durumu	Çok İyi	223 (%55,8)	218 (%57,4)	2,599	0,458
	İyi	139 (%34,8)	126 (%33,2)		
	Orta	30 (%7,5)	33 (%8,7)		
	Kötü/ Çok Kötü	8 (%2,0)	3 (%0,8)		

Pearson Ki-kare Test

Genel Lise ve Meslek Eğitim Merkezi öğrencilerinin, aile ile ilişki düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$).

Genel Lise ve Meslek Eğitim Merkezi öğrencilerinin, arkadaşları ile ilişki düzeyleri arasında da istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 38: Okul Çeşidine Göre Öğrencilerin Derdini ve Sırrını Paylaştıkları Kişilere İlişkin Değerlendirilmeler (N: 780)

	Okul		χ^2	P	
	Genel Lise	Meslek Eğitim Merkezi			
	n (%)	n (%)			
Derdini veya Sırrını Paylaşım	Yok	41 (%10,3)	71 (%18,7)	11,273	^a0,001**
	Ebeveyn	168 (%42,0)	129 (%33,9)	5,359	^a0,021*
	Kardeş-Kuzen	120 (%30,0)	111 (%29,2)	0,058	^a0,809
	Aile Yakını	10 (%2,5)	4 (%1,1)	1,568	^b0,211
	Arkadaş	305 (%76,3)	205 (%53,9)	42,827	^a0,001**
	Diğer	6 (%1,5)	3 (%0,8)	0,352	^b0,553

^a Pearson Ki-kare Test ^b Yates Continuity Correction Test ** $p<0,01$ * $p<0,05$

Okul çeşidine göre öğrencilerin derdini veya sırrını paylaştıkları kişiler istatistiksel olarak farklılık göstermektedir. Genel lise öğrencilerinin ebeveynleriyle ve arkadaşlarıyla derdini ve sırrını paylaşma oranları, Meslek Eğitim Merkezi öğrencilerine göre anlamlı düzeyde yüksektir ($p<0,05$). Meslek Eğitim Merkezi öğrencilerinde derdini ve sırrını paylaştığı birinin olmama oranı, Genel lise öğrencilerine göre anlamlı düzeyde yüksektir ($p<0,01$). Okul çeşidine göre öğrencilerin kardeş-kuzen, aile yakını ve diğer kişilerle derdini veya sırrını paylaşma oranları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$).

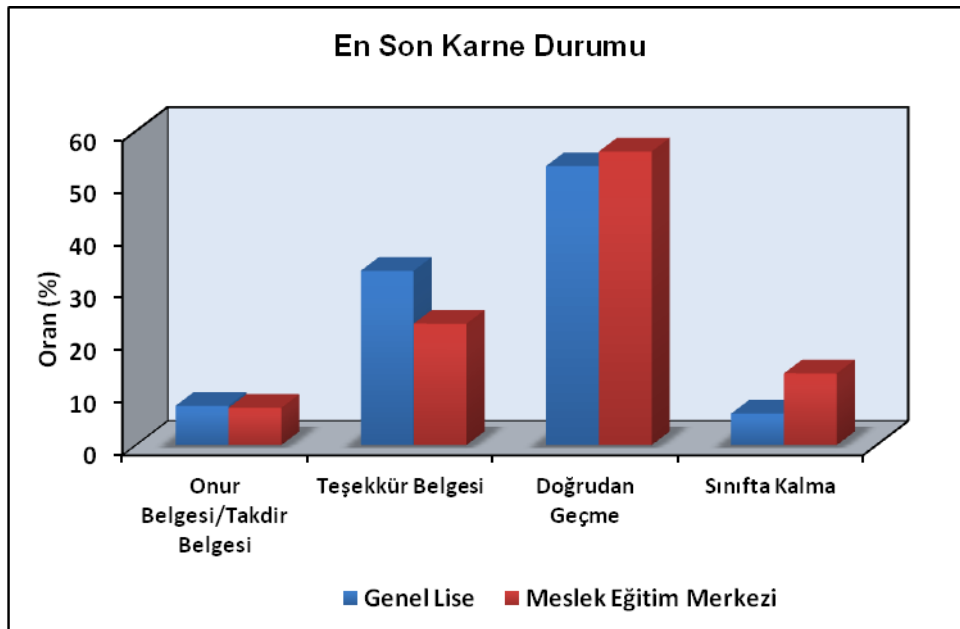
Tablo 39: Okul Çeşidine Göre Öğrencilerin En Son Karne Durumlarına İlişkin Değerlendirilmeler (N: 780)

	Okul		χ^2	P	
	Genel Lise	Meslek Eğitim Merkezi			
	n (%)	n (%)			
En Son Karne Durumu	Onur Belgesi/Takdir Belgesi	30 (%7,5)	27 (%7,1)	19,136	0,001**
	Teşekkür Belgesi	133 (%33,3)	88 (%23,2)		
	Doğrudan Geçme	213 (%53,3)	213 (%56,1)		
	Sınıfta Kalma	24 (%6,0)	52 (%13,7)		

Pearson Ki-kare Test

** $p < 0,01$

Okul çeşidine göre öğrencilerin okuldaki başarı durumları arasında istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı farklılık saptanmıştır ($p < 0,01$). Okul çeşidine göre öğrencilerin Onur Belgesi/Takdir Belgesi ve doğrudan geçme oranları istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermezken; Meslek Eğitim Merkezi öğrencilerinin sınıfta kalma oranları, Genel Lise öğrencilerinin ise Teşekkür belgesi alma oranları daha yüksektir.

Şekil 8: Okul Çeşidine Göre Öğrencilerin En Son Karne Durumlarına İlişkin dağılımlar

Tablo 40: Okul Çeşidine Göre Öğrencilerin Okul Dışında Arkadaşlarla Zaman Geçirme Durumlarına İlişkin Değerlendirilmeler (N: 780)

		Okul		χ^2	P
		Genel Lise	Meslek Eğitim Merkezi		
		n (%)	n (%)		
Okul Dışında Arkadaşlarla Zaman Geçirme	Evet	373 (%93,3)	336 (%88,4)	5,492	0,019*
	Hayır	27 (%6,8)	44 (%11,6)		

Pearson Ki-kare Test * $p < 0,05$

Okul çeşidine göre öğrencilerin okul dışında arkadaşlarıyla zaman geçirme durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır ($p < 0,05$). Genel Lise öğrencilerinin okul dışında arkadaşlarıyla zaman geçirme oranları, Meslek Eğitim Merkezi öğrencilerinden anlamlı düzeyde yüksektir.

7. TARTIŞMA VE SONUÇ

7.1. Ergenlerin Bazı Demografik Özelliklerinin Tartışması

Mesleki eğitim merkezinde eğitim alan 380 ergenin %85'i (n=323) erkektir. Ceylan ve Metin'in (2009) çalışmasında, çalışan çocukların %76.9'unun erkek olduğunu belirtmişlerdir. Alacahan (2010) çalıştırılan çocuklarla yaptığı çalışmada çok büyük bir çoğunluğunun (%95) erkek çocuklar olduğunu saptamıştır. Bilgin'in (2009) de yapmış olduğu çalışmada çalışan çocukların %86.8'inin erkek çocuklar olduğunu bildirmiştir. Devenci ve ark. (2011), Diallo ve ark. (2010) çalışma sonuçları da diğer çalışmalarla benzerlik göstermektedir. TÜİK (2007) verilerine göre ise; istihdam edilen çocukların %66'sı erkek,%34'ü kız çocukları oluşturmaktadır. Bu bulgular araştırma sonuçlarıyla paralellik göstermekte, kız çocuklarının erkek çocuklarına oranla daha az çalıştıkları ya da çalıştırıldıkları görülmektedir. Bunun önde gelen nedenleri arasında toplumsal değerlerin öne çıktığı düşünülmektedir.

Çalışan ergenlerin çalışmaya başlama yaşları ise 9 ile 22 yıl arasında değişmekte olup, ortalama $17,86 \pm 1,57$ yıldır. Bakar ve ark (2004) çalışmasına göre, çalışmaya başlama yaşı 14.04 ± 1.83 yıldır. Erbay (2011) yaptığı bir çalışmada çalışmaya başlama ortalama yaşını 12.28 olduğunu bildirmektedir. Bu da bize çalışmaya başlama yaşının iyi yönde geliştiğini göstermektedir. Çalışmaya başlama yaşı, çocuğun fiziksel ve ruhsal gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek etmenlerden biridir. Bu sebeple çalışmaya başlama yaşı çocuğun gelişimini sekteye uğratmayacak bir yaşta olması gerekmektedir. Çocuğun erken yaşlarda çalışmaya başlaması çocuğun gelişim sürecini olumsuz yönde etkilemektedir (Bilgin 2009).

Köyden kente göç çocukların çalışmasına neden olan bir etken olarak gösterilmektedir (Alacahan 2010, Bilgin 2009). Kırsal kesimden göçler ilk olarak gecekondu bölgelerine yapılmaktadır. Bu bölgelerdeki genel tavır, erken yaşta çocuğun aile gelirine katkı sağlaması için çalıştırılmasıdır. Kırsaldan kente göçle gelen ailelerin tüketim biçimlerinin değişmesi, moda ve lükse özenmeleri, bireyi daha çok kazanma hırsına soktuğu söylenebilir. Bunun sonucu olarak da aileler

çocuklarını çalıştırma eğilimine girerler. Ancak Alacahan (2010) çalışmasında uzun süre kent merkezinde oturan ailelerin de çocuklarını çalıştırdıklarını ve bu durumu normal olarak değerlendirdiklerini gözlemlemiştir. Çalışmamızda MEM öğrencilerinin %63.9'u, genel lise öğrencilerinin ise %83.3'ünün en uzun süre yaşadığı yer büyükşehirdir. En uzun süre yaşadıkları yerlere göre öğrencilerin okul çeşidi arasında istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı farklılık saptanmıştır ($p<0,01$). En uzun süre büyük şehirde yaşayan öğrencilerin genel lisede okuma oranları yüksekken, en uzun süre şehir ve ilçelerde yaşayan öğrencilerin MEM'de okuma oranları anlamlı düzeyde yüksektir. En uzun süre köyde yaşayan olguların okul çeşidi arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmazken ($p>0,05$), Alacahan (2010), bu konuda çocukların çalıştırılmasının en önemli etkenlerinden birini köyden kente göç olarak vurgulamaktadır.

Okul çeşidine göre öğrencilerin kardeş sayıları arasında istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı farklılık saptanmıştır ($p<0,01$). Genel Lise öğrencilerinin kardeşinin olmama oranı, Meslek Eğitim Merkezi öğrencilerinin ise bir kardeşi olma oranları anlamlı düzeyde yüksektir. Yıldırım'ın (2008) çalışmasında, çalışan ergenlerin %18'i iki, %20'si üç, %15'i beş, %27'si altı ve daha fazla sayıda kardeşe sahiptir. Canbaz (2003) araştırmasında da benzer sonuçlar elde etmiştir. Çamkuşu ve ark. 'nın çalışmasında (1996); çalışan çocukların %54.2'sinin üçten fazla kardeşe sahip olduklarını, Geçer ve ark.(2004) yaptıkları bir çalışmada ise ailedeki birey sayısının 4-6 arasında olduğunu bildirmiştir. Baybuğa ve Kubilay (2010) çalışmasında ailelerin %33.3'ünün 8 ve daha fazla sayıda birey içeren ailelere sahip olduğunu vurgulamaktadır. Alparslan ve Karaoğlan (2012), çalışmasında çalışan çocukların %84.8'inin 3 ve üzeri sayıda çocuğu olan ailelerden geldiğini belirtmektedir. Ailedeki çocuk sayısının fazlalığı çocuğun çalışmaya itilmesine neden olan etmenlerden biridir. Ailedeki çocuk sayısının fazlalığı özellikle ekonomik yetersizlik yaşayan ailelerde bu durumun daha da artmasına ve dolayısı ile çocukların erken yaşta çalışma hayatına atılmak zorunda kalmalarına neden olduğunu düşündürmektedir. Kalabalık ailelerde ebeveynlerin tüm çocukları ile yeterince ilgilenememesi, çocukların ihmal ve suistimale uğrama riskini artırabileceği gibi, çocukların sevgi, ilgi gibi hoş olan duyguları dışarıda aramasına neden olmakta ve onları sokağın özgür ortamına sürükleyebilmektedir (Alacahan 2010, Baybuğa ve Kubilay 2003). Kalabalık ailelerde giderlerin fazlalığı, gelir getiren kişi sayısının

azlığı ve annenin çalışmaması çocukların çalışma yaşamına girmesinde etkili olabilmektedir.

Çalışan ergenlerin %89.5' inin, genel lise öğrencilerinin %87.3'ünün annesi ev hanımıdır. MEM öğrencilerinin %0.3'ünün emekli, %8.8'inin memur, %1.4' ünün annesi işçidir. Genel lise öğrencilerinin ise; %2.2'sinin emekli, %4.5'inin memur,%4.3'ünün annesi işçidir. Çalışan ergenler ile genel lise öğrencilerinin annelerinin büyük bir çoğunluğu ev hanımıdır. Razi ve ark. (2009) çalışmasında; çalışan gençlerin %96.2sinin, Kolaç ve ark. (2006); araştırmasına göre; %95.5 'inin annesi çalışmamaktadır. Ocakçı ve ark. (2000) çalışmasında da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Tüm bu veriler çalışmamızla paralellik göstermektedir. Bu sonuçların aksine Çatak (2006); MEM öğrencilerinin %23.2'sinin annesi ev hanımıyken, okuyan öğrencilerin %34.3'ünün annesi ev hanımı olduğunu bildirmişlerdir. Annelerin ev hanımı olması ya da düzenli gelir getiren işte çalışmıyor olmaları çocuğun iş yaşamına katılmasını kolaylaştırmaktadır.

Annelerin eğitim düzeylerine bakıldığında ise MEM öğrencilerinin %12.6'sı, genel lise öğrencilerinin %7.3'ünün annesi okur-yazar değildir. Çalışan ergenlerin %68.4'ünün annesi ilköğretim mezunu iken, %7.4'ü lise,%0.3'ü yüksekokul ve üzeri mezunudur. Genel lise öğrencilerinin ise %57.8'i ilköğretim, %22.5'inin lise, %8.2'sinin annesi yüksekokul mezunudur. Öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyleri arasında istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı farklılık saptanmıştır ($p<0,01$). Genel Lise öğrencilerinin annelerinin eğitim düzeylerinin lise ve yükseköğrenim olma oranı, Meslek Eğitim Merkezi öğrencilerinin ise okur-yazar değil ve okur-yazar olma oranları anlamlı düzeyde yüksektir. Bozkurt ve Çam (2010) yaptıkları bir araştırma sonucuna göre çalışan ergenlerin annelerinin %92.8'i ilkokul mezunudur. Canbaz (2003) çalışmasında; çalışan ergenlerin %70.4'ünün ilkokul, %5.6'sının lise, %0.8'inin annesi yüksekokul mezunudur. Çatak'ın (2006) yapmış olduğu çalışmada; çalışan çocuklarda ilkokul altı eğitime sahip olan anne oranı %15.2 iken okuyan öğrencilerde %4.5'dir. Yüksek okul bitirme durumları ise; çalışan çocukların annelerinde %0.3 iken, okuyan öğrencilerin annelerinde bu oran %19.4'tür. Her iki grubun annelerinin eğitim seviyelerindeki fark dikkat çekicidir. Bilgin (2009) çalışmasında sokakta çalışan çocukların %78.8'inin annesinin okur-yazar olmadıklarını, %14'ünün sadece okur-yazar olduklarını, %7.3'ünün ise ilköğretim

mezunu olduklarını saptamıştır. Ceylan ve Metin'in (2009) çalışan ergenlerle yaptıkları çalışmada %79.9'unun annesinin ilköğretim okulu mezunu olduğunu bildirmişlerdir. Eğitim durumunun düşük olması vasıflı çalışan olmayı engellediği, bu durumun işsizliğe ya da yeterli gelir sağlamayan işlerde çalışmaya neden olduğu düşünülmektedir.

Çalışan ergenlerin ve genel lise öğrencilerinin babalarının çalışma durumlarına baktığımızda ise çalışan ergenlerin %1.3'inin babası işsizken, genel lise öğrencilerinin %1.5'inin babası işsizdir. Okul türüne göre öğrencilerin babalarının çalışma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$). Bakar ve ark. (2004) çalışmasında çırakların babalarının %3.9'u, Akış ve ark. (2001) yaptığı çalışmada çırakların babalarının %13.7'si işsizdir. İşsizlik, yaratacağı düşük gelir düzeyi ile ailedeki çocukları çalışma hayatına itmektedir. Bu araştırmada çırakların babalarının işsizlik oranı düşüktür. Fakat iş durumu ayrıntılı olarak sorgulanmamıştır. İşte devamlılık, elde edilen gelir, gelir-gider farkı ailenin ekonomik durumunu etkilemektedir. Ekonomik durum da ülkemizde çocukları en fazla çalışmaya iten sebepler arasındadır.

Okul çeşidine göre öğrencilerin babalarının eğitim düzeyleri arasında istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı farklılık saptanmıştır ($p<0,01$). Genel Lise öğrencilerinin babalarının eğitim düzeylerinin lise ve yükseköğrenim olma oranı, Meslek Eğitim Merkezi öğrencilerinin ise ilköğretim olma oranları anlamlı düzeyde yüksektir. Bilgin (2009) yaptığı bir çalışmada, çalışan çocukların babalarının %19.8'inin okur-yazar olmadığını, lise mezunu olanların oranının %4 olduğunu belirtmiştir. Ceylan ve Metin'in (2009) yaptıkları bir araştırmada çalışan ergenlerin %90'ının babasının ilkokul mezunu olduğunu saptamıştır. Alacahan (2010) çalışmasında babaların %80'inin okur-yazar olduğunu, % 80.2'sinin ise ilkokul mezunu olduğunu bildirmiştir. Metin ve ark. (2008) çalışmasında çalışan ergenlerin babalarının %78.4'ü ilköğretim mezunudur. Çamkuşu (1996) çalışmasında çalışan ergenlerin ailelerinin, okuyan öğrencilerin ailelerine göre eğitim düzeylerinin daha düşük olduğunu belirtmiştir. Bu veriler çalışmamızla benzerlik göstermektedir. Kartal (1997) çalışmasında, ülkemizde hiç okumamış ailelerde çocuğu maddi yarar kaynağı olarak değerlendirilme oranı, lise ve üniversite mezunu ailelere göre oldukça

yüksek olduğunu vurgulamaktadır. Ailenin eğitim düzeyi çocuğun erken yaşta çalışmaya yaşamına katılmasında önemli bir etkidir (Türkmen 1996) .

Aile ilişkileri bağlamında; MEM öğrencilerinin %61.1'i, genel lise öğrencilerinin ise %61.3'ü ailesiyle ilişkilerini çok iyi değerlendirdiğini belirtmişler, bu sonuçla genel lise öğrencileri MEM öğrencileriyle benzer özellik göstermektedir. Aynı soruya çalışan ergenler %0.3'ü çok kötü derken, genel lise öğrencilerinin %0.2'si çok kötü olarak değerlendirmektedir. Genel Lise ve Meslek Eğitim Merkezi öğrencilerinin, aile ile ilişki düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$). Bilgin ve ark. (2004) çalışmasında çalışan ergenlerin %48.1'inde ergen-ebeveyn tartışması yaşadıklarını bildirmişlerdir.

Çalışan ergenlerin %57.4'ü arkadaşlarıyla ilişkilerini çok iyi olarak tanımlarken, genel lise öğrencilerinin %55.8'i arkadaşlarıyla çok iyi ilişkide olduklarını belirtmişlerdir. Çalışan ergenlerin hiçbiri arkadaşlarıyla olan ilişkilerini çok kötü olarak sınıflamamıştır. Okuyan öğrencilerin ise %0.5'i arkadaşlarıyla ilişkilerini çok kötü olarak tanımlamışlardır. Genel Lise ve Mesleki Eğitim Merkezi öğrencilerinin, arkadaşları ile ilişki düzeyleri arasında da istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$). Bu verilere karşın; MEM öğrencilerin %4,5'inin ($n=17$) kendine yakın hissettiği arkadaşı bulunmazken, %14,7'sinin 1 arkadaşı, %21,9'unun 2 arkadaşı, %13,4'ünün 3 arkadaşı, %32,6'sının 4 arkadaşı, %12,6'sının kendine yakın hissettiği 5 ve üstü arkadaşı olduğu bulunmuştur. Genel lise öğrencilerinin ise %2,8'inin kendine yakın hissettiği arkadaşı bulunmazken, %53'ünün kendine yakın hissettiği 5 ve üstü arkadaşı olduğu bulunmuştur. Genel lise ve MEM öğrencilerinin kendilerine yakın hissettikleri arkadaş sayıları arasında istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı farklılık saptanmıştır ($p<0,01$). MEM öğrencilerinin 1, 2 ve 4 yakın arkadaşı olma oranı yüksekken, Genel Lise öğrencilerinin 5 ve üzeri yakın arkadaşı olma oranı yüksektir. Çevik ve Atıcı (2008), lise 3. sınıftaki ergenlerle arkadaşlık ilişkileri ile ilgili yaptığı çalışmasında, ergenlerin arkadaş sayılarının çoğunluğunun 10'dan fazla olduğunu bildirmiştir. Çalışan ergenlerin genel liselerde eğitim gören ergenlerle aynı düzeyde arkadaş ilişkilerinin olduğunu ancak sayısal açıdan daha az arkadaşına sahip olduklarını göstermektedir. Bu farkın ergenin zamanının büyük kısmını işveren ve yetişkin çalışanlarla geçirmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Derdinizi veya sırrınızı daha çok kiminle paylaşırsınız sorusuna MEM öğrencileri %53.9'u arkadaş, %33.9'u ebeveyn, %18.7'si hiç kimseyle paylaşmam cevabını verirken, genel lise öğrencileri %76.3'ü arkadaş, %42'si ebeveyn, %10'u hiç kimseyle yanıtını vermiştir. Ergenlerin derdini veya sırrını paylaştıkları kişiler istatistiksel olarak farklılık göstermektedir. Genel lise öğrencilerinin ebeveynleriyle ve arkadaşlarıyla dertlerini ve sırlarını paylaşma oranları, Meslek Eğitim Merkezi öğrencilerine göre anlamlı düzeyde yüksektir ($p<0,05$). Meslek Eğitim Merkezi öğrencilerinde dertlerini ve sırlarını paylaştığı birinin olmama oranı, Genel lise öğrencilerine göre anlamlı düzeyde yüksektir ($p<0,01$). Çalışan ve okuyan ergenlerin kardeş-kuzen, aile yakını ve diğer kişilerle derdini veya sırrını paylaşma oranları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$). Demir, Baran ve Ulusoy'un (2005) lise öğrencileriyle yaptığı çalışmada sorunlarını paylaşmayan öğrencilerin çoğunun (%59.6) arkadaşlarıyla sırlarını da paylaşmadığını bildirmektedir. Aynı çalışmada önemli sorunlarını ebeveyni ile paylaşmayan gençlerin çok büyük bir kısmının (% 74. 50) arkadaşlarıyla sırlarını paylaştığı görülmektedir. Aileleriyle çatışma halinde olan ergenler kendisiyle aynı özelliklerde olan yaşlılarına yönelmektedirler. Aileleriyle paylaşamadıkları konuları daha çok kendisiyle benzer sorunları olan arkadaşlarıyla paylaşmaktadırlar.

Çalışmamızda çalışan ergenlere çalışmaya başlama nedenleri sorulduğunda; %43.2 meslek edinmek için, %22.4 maddi durum (aile bütçesine katkı), %9.2 boş kalmamak için, %8.9 boş kalmamak için cevabını vermişlerdir. Razi ve ark. (2009) çalışan ergenlerle yaptığı bir çalışmada; %81'inin meslek öğrenmek için, %19'unun aile bütçesine katkıda bulunmak için çalıştığı bildirilmektedir. Günümüz de bir meslek sahibi olabilmek için ilkökul, ortaokul, lise ve üniversite eğitiminin tamamlanması gerekmektedir. Ayrıca bu süreç uzun bir zaman almakla beraber, yoksul bir ailenin masraflarını karşılaması için de zor bir süreçtir. Bu nedenle özellikle yoksul ailelerin çocukları mesleki eğitime yönelebilmektedir. Erbay (2011) araştırmasında ise çocuklukta çalışma nedenlerini; (%58.5) yoksulluk/aile geçimi nedeniyle, (%16.4) meslek öğrenmek için, (%16.4) okuyamadığı için çalıştığı, (%1.9) arkadaşları çalıştığı için kendisinin de istemesi, (%6.9) diğer sebepler olarak bildirmiştir. Deveci, Ulutaşdemir ve Açık (2011) çalışmada ise MEM öğrencilerinin %78.8'i meslek öğrenmek için, %15.7'si aile bütçesine katkıda

bulunmak için çalışmaya başladıklarını bildirmişlerdir. Canbaz (2003), Canbaz ve ark (2005) Tokuç, Evren ve Ekuklu (2009) çalışmaları da benzerlik göstermektedir.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından açıklanan “Çalışan Çocuklar 2006” raporunda çocuk işçiliğinin temel nedeni, “yoksulluk” olarak belirtilmiştir. Bu raporda; 6-17 yaş çocukların çalışma nedenleri, %51.1 oranında hane halkı gelirine katkıda bulunmak iken, %17.4 oranında iş öğrenmek, meslek sahibi olmak şeklinde saptanmıştır. TÜİK 2012 verilerine göre ise; çalışma nedenleri %41.4 hane halkı gelirine katkı sağlamak, %28.7 hane halkının ekonomik faaliyetlerine yardımcı olmak, %15.2 iş öğrenmek, meslek sahibi olmaktır.

Çalışan ergenlerle genel lise eğitimine devam eden ergenlerin okuldaki başarı durumları arasında istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı farklılık saptanmıştır ($p<0,01$). Her iki gruptaki öğrencilerin Onur Belgesi/Takdir Belgesi ve doğrudan geçme oranları istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermezken; Meslek Eğitim Merkezi öğrencilerinin sınıfta kalma oranları, Genel Lise öğrencilerinin ise Teşekkür belgesi alma oranları daha yüksektir. Okul başarısızlığı olanlarda okulu bırakma riskini de azaltmak için onların akademik başarılarını artırıcı özel bağlar oluşturulmalı ve desteklenmelidirler (Slesnicketal.2009, <http://www.drugabuse.gov/Prevention/index.html> 2011). Çalışan ergenlerin okulu bırakma sebepleri arasında en ön sırada (%30.5) isteksizlik gelirken, (%18.4) ikinci sırada okul başarısızlığı yer almaktadır. Okul başarısızlığı okulu bırakmada önemli bir etkenken aynı zamanda başka nedenlerin oluşumuna da zemin oluşturmaktadır. Okulda başarısızlık, okula karşı isteksizlik ve derslerde devamsızlık gibi sorunlara neden olabilirken, isteksizlik ve devamsızlık da okulda başarısızlığa yol açabilir. Bu nedenle ergen bütüncül değerlendirilmelidir.

Araştırmamızda çalışan ergenlere “bir fırsat verilse tekrar okula gitmek ister misiniz?” sorusu sorulmuş, ergenlerin %63.7’si evet, %25.5’i hayır, %10.8’i de kararsızım şeklinde cevap vermiştir. “okula gitseydiniz işi bırakır mıydınız?” sorusuna %37.6’sı evet, işi bırakıp okula giderdim derken, %62.4’ü hayır hem çalışır hem okurdum cevabını vermiştir. Acar (2007) çalışmasında; çocuklara “çalışmak zorunda kalmasaydınız şu anda neler yapmak isterdiniz?” sorusuna %47.3 okula gitmek,%12.9’u yaşlıları ile beraber olma,%11.8’i meslek kurslarına gitmek, %8.6’sı

aynı durumda olmak şeklinde belirtmişlerdir. Bu sonuçlar çalışmamızla benzedir. Erbay (2011) çocukluklarında çalışmış yetişkinlerle yaptığı çalışmada ise, “yeniden çocuk olsaydınız çalışır mıydınız?” sorusuna % 33.3’ü yeniden çocuk olma imkanı verilse yine çalışırdım cevabı verirken, %66.7’si yeniden çocuk olma imkanı verilseydi çalışmazdım yanıtlarını verdikleri saptanmıştır.

Çalışan ergenlerin %6.8’inin aylık kazancı 250 TL ve altı iken, %35.5’inin aylık kazancı 251-500 TL, %30.5’inin 501-750 TL, %18.9’unun 751-1000 TL, %8.2’si 1000TL ve üzeridir. Ceylan ve Metin (2009) çalışmasında; çocukların %55.9’unun 250 TL ve altında ücret aldıklarını bildirmiştir. Deveci ve ark. (2011) ise, MEM öğrencilerinin ortalama aylık kazançlarını 269.97 ± 274.40 TL bulmuştur. Çalışmamızda MEM öğrencilerinin %96.3’ü aylık kazançlarının bir kısmını kendisi için harcarken, %3.7’si aylık kazancından kendisi için hiç para harcamamaktadır. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş Teftiş Kurulu Başkanlığının yaptığı saha çalışmasında çırakların %66.7’si kazandığı paranın tamamını, %26.3’ü ise bir kısmını ailesine verdiklerini ifade etmiştir. Kolaç, Ergün ve Erol (2006) pazarda çalışan çocuklarla yaptıkları bir çalışmada; çocukların sadece %9’u kazandıkları parayı kendisine harcıyorken, %75.2’si ebeveynine verdiğini bildirmişlerdir. Bu veriler çalışmamızda elde ettiğimiz verilerle örtüşmemektedir.

MEM öğrencilerine “iş dışında arkadaşlarınızla vakit geçiriyor musunuz?” sorusuna büyük bir çoğunluk (%88.4) evet cevabını, az bir kısım da (%1.6) hayır cevabını vermiştir. Aynı soru “okul dışında arkadaşlarınızla vakit geçiriyor musunuz?” şeklinde genel lise öğrencilerine sorulmuş, genel lise öğrencilerinin %93.3’ü evet, %6.7’si hayır cevabını vermişlerdir. Okul türüne göre öğrencilerin okul dışında arkadaşlarıyla zaman geçirme durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır ($p < 0,05$). Genel Lise öğrencilerinin okul dışında arkadaşlarıyla zaman geçirme oranları, Meslek Eğitim Merkezi öğrencilerinden anlamlı düzeyde yüksektir. Uzun çalışma süreleri ergeni arkadaşlarıyla vakit geçirmekten alıkoymaktadır. Ergen sosyal çevresini yaşlılarından çok yetişkin bireylerin oluşturması da buna etken olarak gösterilebilir.

7.2. Arkadaş Bağlılık Ölçeğinin Bazı Demografik Özelliklerle Karşılaştırılmasının Tartışması

Çalışmamızda genel lise öğrencilerinin cinsiyete göre Arkadaşlık Bağlılığı Ölçek puanları arasında istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı farklılık saptanmıştır ($p < 0,01$). Kız öğrencilerin Arkadaşlık Bağlılığı Ölçeği puanları erkeklere göre anlamlı düzeyde yüksektir. Buna karşın; MEM öğrencilerinin cinsiyete göre Arkadaşlık Bağlılığı Ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p > 0,05$). Günaydın ve Yöndem (2007) genel lise öğrencileri arasında yaptıkları çalışmada kızların erkeklere oranla daha fazla arkadaşlarına bağlandıklarını bulmuşlardır. Kumru ve ark. (2004) çalışmasında da benzer sonuç elde etmiş, kızların erkeklere oranla daha fazla olumlu davranış sergilediklerini buna bağlı olarak da akranları tarafından daha içten ve destekleyici olarak algılandıkları belirtilmiştir. Bu bulgular araştırmadan elde edilen (genel lise öğrencileri için) kızlar erkeklere göre akranlarına daha fazla bağlı olduğu bulgusunu desteklemektedir.

Literatürü incelediğimizde bazı araştırma bulguları ergenlerin sınıf düzeyi yükseldikçe akranlara bağlanma davranışlarının arttığını yansıtmaktadır. Buna göre ergenlerin yaşları ilerledikçe, ilk bağlanma figürleri olan ebeveynlerinden uzaklaştıkları ve bağlanma ihtiyaçlarını karşılamak için arkadaşlarına daha çok yöneldikleri söylenebilir. Benzer şekilde Erden ve Akman (2003) ergenliğin son yıllarında kimliğin kazanımı ile dönemin başındaki yüzeysel arkadaşlıkların daha yakın arkadaşlıklara dönüştüğünü belirtmiştir. Yine Kumru ve ark. (2004) sınıf düzeyi arttıkça ergenlerin bağlanma davranışlarının da arttığını ve olumlu sosyal davranışları daha çok sergilediklerini belirtmişlerdir. Ancak çalışmamızda öğrencilerin yaşları ile Arkadaşlık Bağlılığı Ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki saptanmamıştır ($p > 0,05$).

Kardeş sayısı ile akrana bağlanma arasında ilişkinin olabileceği öngörülmesine karşın kardeş sayılarına göre Arkadaşlık Bağlılığı Ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p > 0,05$). Günaydın (2006) çalışmasında benzer sonuç elde edilmiştir. Akrana bağlanma ile kardeş sayısı

arasında ilişkinin bulunmaması, kardeşlerin cinsiyetinin ele alınmamış olmasından kaynaklanabilir.

Genel Lise öğrencilerinin aile gelir düzeylerine göre Arkadaşlık Bağlılığı Ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmazken ($p>0,05$); aile geliri düzeyi 3000 TL'nin üzerinde olan öğrencilerin Arkadaşlık Bağlılığı Ölçek puanları, aile gelir düzeyi 1000 TL'nin altında olanlardan yüksek olması dikkat çekicidir. MEM öğrencilerinin aile gelir düzeylerine göre Arkadaşlık Bağlılığı Ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır.

Her iki grubun da en uzun yaşadıkları şehre göre Arkadaşlık Bağlılığı Ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$).

Çalışan ergen ve genel lise öğrencilerinin annelerinin eğitim düzeylerine göre Arkadaşlık Bağlılığı Ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$).

Genel Lise öğrencilerinin babalarının eğitim düzeylerine göre Arkadaşlık Bağlılığı Ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$). MEM öğrencilerinin babalarının eğitim düzeylerine göre Arkadaşlık Bağlılığı Ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır ($p<0,05$). Babası ilköğretim mezunu olan öğrencilerin Arkadaşlık Bağlılığı Ölçek puanları, babasının eğitim düzeyi okur-yazar ya da okur-yazar olmayan olgulardan anlamlı düzeyde yüksektir ($p=0,044$; $p<0,05$). Diğer grupların arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır ($p>0,05$).

Öğrencilerin başarı durumlarına göre Arkadaşlık Bağlılığı Ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$).

MEM öğrencilerinin paranın ne kadarını kendilerine harcadıklarına göre arkadaşlık bağlılığı ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$).

Genel Lise öğrencilerinin Arkadaşlık Bağlılığı Ölçek puanları 33 ile 125 arasında değişmekte olup, ortalama $98,28\pm 15,22$ iken; Meslek Eğitim Merkezi öğrencilerinin puanları 48 ile 124 arasında değişmekte olup, ortalama

96,04±13,84'dür. Buna göre Genel Lise ve Meslek Eğitim Merkezi öğrencilerinin Arkadaşlık Bağlılığı Ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır ($p<0,05$). Genel Lise öğrencilerinin Arkadaşlık Bağlılığı puanları MEM öğrencilerin anlamlı düzeyde yüksektir.

Çalışma sonucunda okuyan ergenlerin çalışan ergenlere göre daha yüksek oranda arkadaşlarına bağlandıkları bulunmuştur. Bunun en önemli nedeni çeşitli nedenlerle sekteye uğrayan eğitim hayatlarıdır. Gerek maddi nedenler, gerek derslerdeki başarısızlık gerekse okula karşı isteksizlik genci okuldan uzaklaştırmakta ve çalışma hayatına itmektir. Okula devam etme, ergenin akranlarıyla bir arada olmasını sağlarken, çalışan ergen için bu durum oldukça güçtür. Çalışma ortamında yetişkin bireylerle uzun süre birlikte olan ergenler arkadaş ortamından kopmakta, arkadaşlıklar edinme ve ilişkileri geliştirme konusunda sorun yaşamaktadırlar.

Geleceğin yetişkinleri olan çocuk ve ergenlerin her açıdan sağlıklı yetişmeleri oldukça önemlidir. Bağlanma bireylerin sosyal ilişkilerdeki davranışlarını belirleyerek ruh sağlığı üzerinde doğrudan bir etkiye sahiptir. Ergenlik döneminde güvenli bağlanmanın sekteye uğraması, ergenin ileriki yıllarda bağlanma sorunlarına neden olmaktadır.

Gençleri arkadaşlarından uzak tutan çalışma hayatı içinde onların ilişkilerini geliştirici, ortak aktivite dersleri eklenerek, bu derslere katılımları önerilebilir.

Unutmamalıdır ki, çocuklar toplumun geleceğidir. Toplumsal gelişmenin ön koşulu ise hiç kuşkusuz ki gelecek nesillerin sağlıklı olmasıdır. Bireyi bütüncül yaklaşımla ele alan hemşireler, ergenin ruhsal sorunlarının azaltılmasında aktif rol oynamalıdır. Çalışan çocukların her konudaki sorunlarını; devlet, işverenler, kitle örgütleri, meslek kuruluşları, aileler ve çocuklar işbirliği içerisinde ele almalıdırlar.

8. KAYNAKLAR

- 1- Acar A. (2007). Çalışan çocukların sorunları. *Yerel Siyaset*, 10(14):55-60.
- 2- Adams JF. (1995). Ergenliği Anlamak. Çeviren: Dönmez A, İmge Kitabevi, Ankara, s.13-48.
- 3- Akbağ M, İmamoğlu SE. (2010). Cinsiyet ve bağlanma stillerinin utanç, suçluluk ve yalnızlık duygularını yordama gücünün araştırılması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri/ Educational Sciences: Theory & Practice* 10 (2):651-682.
- 4- Akış N, İrgil E, Pala K, Aytekin H. (2001). Gemlik çıraklık eğitim merkezlerinde okuyan çırakların çalışma koşulları ve sosyal sorunları, 1. Ulusal İş Sağlığı ve İşyeri Hekimleri Günleri, Bursa, s.54-61.
- 5- Akkapulu E. (2005). Ergenin Sosyal Yetkinlik Beklentisini Yordayan Bazı Değişkenler. Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Adana, (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Mehmet Bilgin).
- 6- Akyüz E. (2000). Ulusal ve Uluslararası Hukukta: Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması. Milli Eğitim Basımevi, 1.basım, Ankara, s. 66.
- 7- Alacahan O. (2010). Çocuğunu sokakta çalıştıran ailelerin sosyo-ekonomik profili, tutum ve beklentileri. *Sosyal Siyaset Konferansları*, 59(2):133-147.
- 8- Allen JP, Porter M, McFarland C, McElhaney KB, & Marsh P. (2007). The relation of attachment security to adolescents' paternal and peer relationships, depression, and externalizing behavior. *Child Development*, 78(4):1222–1239.
- 9- Alparslan Ö, Karaoğlan B. (2012). Sokakta çalışan çocukların yaşam koşulları. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*. 15(4):268-274.
- 10- Bakar C, Meral I, Aygün. (2004). Ostim ve Ahi Evran Mesleki Eğitim Merkezlerinde eğitim gören çırakların sosyodemografik özellikleri, çalışma nedenleri ve iş yaşamı ile ilgili özellikleri. *Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi*. 17: 21-27.
- 11- Barlas G, Karaca S, Onan N, Işıl Ö. (2010). Üniversite sınavına hazırlanan bir grup öğrencinin kendilik algıları ve ruhsal belirtileri arasındaki ilişki. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*. 1(1):18-24.

- 12- Baybuğa MS, Kubilay G. (2003). Sokakta yaşayan/çalışan çocukların aile ve yaşadıkları konutun özellikleri. *Hemşirelikte Araştırma ve Geliştirme Dergisi*. s.34-46.
- 13- Bayhan P, Iştan S. (2010). Ergenlik döneminde ilişkiler: Akran ve romantik ilişkilere genel bakış. *Aile ve Toplum Eğitim ve Kültür Araştırma Dergisi*. 5(20): 33-44.
- 14- Baykara A. (2008). Koruyucu etkenler ve risk etkenleri. Ed: Çetin FÇ. Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Temel Kitabı, Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Derneği Yayınları: 3, Ankara: Hekimler Yayın Birliği. s.801-807.
- 15- Bee H, Boyd D. (2009). The Developing Child. Çocuk Gelişim Psikolojisi. Çeviren: Gündüz O, Kaknüs Yayınları, İstanbul.
- 16- Bildik T, Büküşoğlu N, Kesikçi H. (2004). Çalışan ergenlerin psikososyal sorunları ve kendi çözüm önerileri. *Ege Tıp Dergisi*, 43(2):105 – 111.
- 17- Bildik T. (1998). Çalışan Ergenlerin Sorun Alanları ve Etkili Olan Psikososyal Faktörler. E.Ü. Tıp Fakültesi Çocuk Psikiyatrisi, Uzmanlık Tezi, İzmir.
- 18- Bilgin R. (2009). Diyarbakır’da sokakta çalışan çocuklar üzerine sosyolojik bir araştırma. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(27):232-224.
- 19- Bozkurt S, Çam O. (2010). Çalışan Ergenlerde Öfke Bileşenleri ile Ruhsal Belirtiler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. E.Ü. Ödemiş Sağlık Yüksekokulu Nöropsikiyatri Arşivi. 47:105-110.
- 20- Burger JM. (2006). Personality. Kişilik. Çeviren: Erguvan Sarıoğlu İD, Kaknüs Psikoloji Yayınları, İstanbul, s.221-232.
- 21- Canbaz S. (2003). Samsun çıraklık merkezine devam eden çırakların sosyodemografik ve çalışma yaşamı özelliklerinin değerlendirilmesi. *Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi*. 13(1): 33-39.
- 22- Canbaz S, Sünter T, Pekşen Y. (2005). Samsun çıraklık eğitim merkezine devam eden çırakların durumluk–sürekli kaygı düzeylerinin değerlendirilmesi. *Türk Tabipler Birliği Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi*. 23: 16-22.
- 23- Ceylan SS, Metin Ö. (2009). Çıraklık eğitimine devam eden ve sanayi bölgesinde çalışan çocukların çalışma koşulları. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 4 (10):87-101.
- 24- Coşkun B. (2008). Ruh Sağlığını Güçlendirme ve Geliştirme. İçinde: Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Temel Kitabı. Ed: Çuhadaroğlu ÇF, Hekimler Yayın Birliği, Ankara, s.807-816.

- 25- Çalışkan D. (1995). Abidinpaşa Sağlık Grup Başkanlığı Bölgesindeki Dört Lisede Gençlerin Ergenlik Dönemi ile İlgili Bilgi Düzeyleri ve Etkili Faktörler. A.Ü. Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Ankara, (Danışman: Prof. Dr. Arslan Tunçbilek).
- 26- Çamkuşu B, Sala G, Yıldız AN. (1996). Ahi Evran Çıraklık Eğitim Merkezi Son Sınıfta Eğitim Gören, Oto Yan Sanayinde Çalışan İşçilerin Psikolojik Semptom Dağılımı. V. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi Bildiri Kitabı, İstanbul, s.513.
- 27- Çatak B. (2006). Çocuk işçiliği için risk faktörlerinin belirlenmesi; çocuk işi ve okuyan öğrencilerin sağlık durumlarının karşılaştırılması. P.Ü. Tıp Fakültesi Uzmanlık tezi, Denizli (Danışman: Prof. Dr. Ali İhsan Bozkurt).
- 28- Çocuk İşçiliği Bilgilendirme Materyali. (2001). Çeviren: Çulhaoğlu M, ILO Uluslararası Eğitim Merkezi Yayınları, Ankara.
- 29- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş Teftiş Kurulu Başkanlığı, Çalışan Çocuklar Projesi Raporu. (2000). I. Basım, Lazer Ofset Matbaa Tesisleri, Ankara, s.7.
- 30- Çevik BG, Atıcı M. (2008). Lise 3. sınıf öğrencilerinin arkadaşlık ilişkilerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 17(2):35-50.
- 31- Çuhadaroğlu F. (1996). Adolesanda Psikolojik Gelişim Özellikleri. *Katkı Pediatri Dergisi*, 17(5):783-788.
- 32- Demir NÖ, Baran AG, Ulusoy D. (2005). Türkiye’de Ergenlerin Arkadaş-Akran Grupları ile İlişkileri ve Sapmış Davranışlar. Ankara Örnekleme. *Bilig*. 32: 83-108.
- 33- Deniz ME. (2006). Ergenlerde bağlanma stilleri ile çocukluk istismarları ve suçluluk- utanç arasındaki ilişki. *Eurasian Journal of Educational Research*, 22:89-99.
- 34- Deveci SE, Ulutaşdemir N, Açık Y. (2011). Bir mesleki eğitim merkezi öğrencilerinde umutsuzluk düzeyi ve etkileyen faktörler. *Dicle Tıp Dergisi*, 38(3):312-317.
- 35- Diallo Y, Hagemann F, Etienne A, Gurbuzer Y, Mehran F. (2010). Global child labour developments: measuring trends from 2004 to 2008. International Labour Office, International Programme on the Elimination of Child Labour (IPEC)- Geneva. p.5-7.
- 36- Doğan İ. (2001). Çocuk hakları açısından Türkiye’de çocuk olgusu. *Milli Eğitim Dergisi*, 151.

- 37- Doumen S, Smits I, Luyckx K, Duriez B, Vanhalst J, Verschueren K, Goossens L. (2012). Identity and perceived peer relationship quality in emerging adulthood: The mediating role of attachment-related emotions. *Journal of Adolescence*, 35(6):1–9.
- 38- Dönmez A. (2000). Psikolojinin alt alanları, bağlanma: Yakın ilişkilerle ilgili araştırmalar için bir çerçeve, *Türk Psikoloji Bülteni*. 16(17): 29–50.
- 39- Eliminating the exploitation of child labour. (1996). International, National and Local Action, Institute of Psychological and Educational Research, Calcutta.
- 40- Erbay E. (2011). Çocukluklarında Küçük Sanayi İşletmelerinde Çalışmış Yetişkinlerin Bu Çalışma Sürecini Nasıl Değerlendirdikleri ve Çocuk İşçiliğine Bakışları. Şirin M. I. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi Yetişkin Bildirileri Kitabı. İstanbul.1:532-541.
- 41- Erden M, Akman Y. (2003). *Gelişim ve Öğrenme*. Ankara. Arkadaş Yayınevi.
- 42- Evans ME. (2009). Prevention of Mental, Emotional and Behavioral Disorders in Youth: The Institute of Medicine Report and Implications for Nursing. *Journal of Child and Adolescent Psychiatric Nursing*, 22(3):154-159.
- 43- Ewen RB. (1998). An Introduction to Theories of Personality. Lawrence Erlbaum associates Publishers, London.
- 44- Fişek G. (1993). Çocuklar çiçektir... Ya çıraklar?. *Çalışma Ortamı*, 8:2-4.
- 45- Fırat M.(1998); “Çalışan Çocukların Durumu ve Bulgular, Öneriler”, 3. Ulusal İşçi Sağlığı Kongresi, TTB Merkez Konseyi, Ekim, Ankara, s. 357-370.
- 46- Geçer H, Çağlayan Ç. (2004). Kocaeli meslek eğitim öğrencilerinde iş kazası sıklığı. *Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi*, 20: 27-33.
- 47- Görgün S, Tiryaki A, Topbaş M. (2010). Üniversite öğrencilerinde madde kullanma ve anne babaya bağlanma biçimleri. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 11:305-312.
- 48- Güler M. (2011). Dünya’da ve Türkiye’de Önemli Bir Sorun: Çocuk İstihdamı. 1. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi Yetişkin Bildirileri Kitabı. Cilt 1. s.515-513.
- 49- Günaydın B. (2006). Ergenlerin Akran Bağlılığının İncelenmesi. AİBÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Bolu, (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Zeynep Deniz Yöndem).
- 50- Günaydın B, Yöndem ZD. (2007). Ergenlerin akran bağlılığının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *AİBÜ, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1):141-153.

- 51- Günöz M. (2007). Türkiye’de Çocuk İşçiliği Sorunu ve Çözüm Önerileri. Ç.S.G.B. Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Tezi, Ankara, (Danışman: A Keleş).
- 52- Hamarta, E. (2004). Bağlanma teorisi. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 14(1):53-66.
- 53- Hershenberg R, Davila J, Yoneda A, Starr LR, Miller MR, Stroud CB, Feinstein BA. (2011). What I like about you: The association between adolescent attachment security and emotional behavior in a relationship promoting context. *Journal of Adolescence*, 34:1017–1024.
- 54- ILO Ankara Ofisi, Çocuk İşçiliğini Önleme Uluslararası Programı (IPEC). (2000). Yorum Basın Yayın Sanayi Ltd. Şti., Ankara, s. 37.
- 55- Keskin G, Çam O. (2008). Ergenlerin ruhsal durumları ve anne baba tutumları ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 9:139-147.
- 56- Kolaç N, Ergün A, Erol S. (2006). Pazarda çalışan çocukların çalışma koşulları ve sağlık durumları. *Türk Tabipleri Birliği Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi*, Nisan sayısı, 30-36.
- 57- Kumru A, Carlo G, Edwards CP. (2004). Olumlu sosyal davranışları ilişkisel, kültürel, bilişsel ve duyuşsal bazı değişkenlerle ilişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*. 19(54):109-125.
- 58- Laible DJ, Carlo G, Raffaelli M. (2000). The Differential Relations of Parent and Peer Attachment to Adolescent Adjustment. *Journal of Youth and Adolescence*, 29(1):45–59.
- 59- Liu RX, Lin W, Chen Z. (2010). School performance, peer association, psychological and behavioral adjustments: A comparison between Chinese adolescents with and without siblings. *Journal of Adolescence*, 33:411–417.
- 60- Löker Ö. (1999). Ergenlerde Ana-Baba ve Arkadaş Bağlılığının Sosyal ve Duygusal Yalnızlık Üzerindeki Ayırıştırıcı Etkisi. Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Bölümü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- 61- Metin Ö, Özkoç Ş, Özer FG, Beydağ FG. (2008). Denizli çıraklık eğitim merkezine devam eden gençlerin kaygı düzeyinin belirlenmesi. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*. 7(2): 113-118.

- 62- Millings A, Buck R, Montgomery A, Spears M, Stallard P. (2012). School connectedness, peer attachment, and self-esteem as predictors of adolescent depression. *Journal of Adolescence*, 35(4):1061–1067.
- 63- Morsünbül Ü, Çok F. (2011). Bağlanma ve ilişkili değişkenler. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry*, 3(3):553-570.
- 64- Nelis SM, Rae G. (2009). Brief report: Peer attachment in adolescents. *Journal of Adolescence*, 32: 443-447.
- 65- Nickerson A, Nagle R. (2005). Parent and peer attachment in late childhood and early adolescence. *J Early Adolesc*, 25: 223-249.
- 66- Ocakçı AF, Berk Z, Sala G. (2000). Kuaför çırakları ve çalışma riskleri. *Çalışma Ortamı*. Sayı 49.
- 67- Özmen D, DüNDAR PE, Çetinkaya AÇ, Taşkın O, Özmen E. (2008). Lise öğrencilerinde umutsuzluk ve umutsuzluk düzeyini etkileyen etkenler. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 9:8-15.
- 68- RAZI GS, Kuzu A, Yıldız AN, Ocakçı AF, Arifoğlu ÇB. (2009). Çalışan gençlerde benlik saygısı, iletişim becerileri ve stresle baş etme. *TAF Prev Med Bull*, 8(1):17-26.
- 69- Ryzin MV, Leve LD. (2012). Validity evidence for the security scale as a measure of perceived attachment security in adolescence. *Journal of Adolescence*, 35:425–431.
- 70- Saygılı R, Aydın C. (1998). İntihar Girişiminde Bulunan Ergenlerde Sosyodemografik, Psikiyatrik ve Ailesel Özelliklerin Araştırılması. E.Ü. Tıp Fakültesi, Uzmanlık Tezi, İzmir, (Danışman: Prof. Dr. Cahide Aydın).
- 71- Saymaz İ. (2003). Üniversite Öğrencilerinin Kişilerarası İlişkileri ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul (Danışman: Prof. Dr. Haluk Yavuzer).
- 72- Shochet IM, Dadds MR, Ham D, Montague R. (2006). School connectedness is an underemphasized parameter in adolescent mental health: Results of a community prediction study. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 35(2):170-179.
- 73- Soygüt G. (2004). Bir düzeltici bağlanma ilişkisi olarak psikoterapi: Psikoterapi süreçlerinde bağlanma ve terapötik ittifak. *Türk Psikoloji Yazıları*, 7(13):63-77.
- 74- Soysal AŞ, Bodur Ş, İşeri E, Şenol S. (2005). Bebeklik dönemindeki bağlanma sürecine genel bir bakış. *Klinik Psikiyatri*, 8:88-99.

- 75- Tambelli R, Laghi F, Odorisio F, Notari V. (2012). Attachment Relationships and Internalizing and Externalizing Problems among Italian Adolescents. *Children and Youth Services Review*, 34(8):1465–1471.
- 76- TC Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Uluslararası Çalışma Örgütü(ILO), Türkiye’de Çalışan Çocuklar 1999.
- 77- Terzi Ş, Çankaya ZC. (2009). Bağlanma stillerinin öznel iyi olmayı ve stresle başa çıkma durumlarını yordama gücü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(31):1-11.
- 78- Thompson RA, Goodvin R. (2005). The individual child: Temperament, emotion, self and personality, <http://psychology.ucdavis.edu/labs/Thompson/pubs>.
- 79- Tokuç B, Evren H, Ekuklu G. (2009). Edirne ve Hayrabolu mesleki eğitim merkezi öğrencilerinde umutsuzluk ve sürekli kaygı düzeyleri. *TAF Prev Med Bull*, 8(2):155-160.
- 80- TÜİK. Türkiye İstatistik Kurumu, Milli Eğitim İstatistikleri 2010.
- 81- Türkmen AE. (1996). Ostim çiraklık eğitim merkezine devam eden 13-17 yaş grubu çirakların beslenme durumları. G.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, (Danışman: Doç. Dr. G. Fişek).
- 82- Wagner CA. (1995). Ergen Cinselliği. İçinde: Ergenliği Anlamak. Ed: Adams JF, Çeviren: Dönmez A, Ankara, s.297-360.
- 83- Yazgan Y. (2007). 99 Sayfada Ergenlikten Gençliğe. 2. baskı, İstanbul.
- 84- Yazgan İB, Bilgin M, Kılıç Arzu M. (2004). Gelişim Psikolojisi: Çocuk ve Ergen Gelişimi. Nobel Kitabevi, İstanbul.
- 85- Yıldırım HO. (2008). Dünyada ve Türkiye’de Çocuk İşçiliği ve Özel Bir Örnek Olarak İstanbul İlinde Otomotiv Küçük Sanayiinde Çalışan Çocuk İşçi ve Çiraklar. K.H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, (Danışman: Prof. Dr. M. Kutal).
- 86- Yıldız Ö. (2007). Çalışan çocuklar: ‘sorun’ mu? ‘Çözüm’ mü?, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 6(2):57-66.
- 87- Yörükoğlu A.(1998). Ergenlik. İçinde: Gençlik Çağı. Özgür Yayınları, İstanbul, s.33-54.
- 88- Yörükoğlu A. (2008). Aile ve Çocuk. Özgür Yayıncılık, 7. Basım, İstanbul.
- 89- Yörükoğlu A. (2007). Ulusal çocuk ve ergen ruh sağlığı politikaları 11. çalıştay. *Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Dergisi*. Sayı 14. s.57-66.

Ek 1. BİLGİLENDİRME FORMU

Araştırmamızda 15-22 yaş ergenlerin arkadaş bağlılığı incelenecektir.

Bu çalışmaya katılmanız gönüllü olmanıza bağlıdır. Bu konuda hiçbir zorunluluk bulunmamaktadır. Araştırmaya katıldığınız için sizden ücret talep edilmeyecek ve size ücret ödenmeyecektir.

Araştırma için dolduracağınız bilgi formlarına verdiğiniz cevaplar, araştırmacı tarafından saklanacak ve isminiz hiçbir şekilde, araştırma raporunun hiçbir yerinde açıkça yazılmayacaktır.

Bu bilgilendirme formunu okudum ve bilgilendirildim.

Tarih

Ad-Soyad

İmza

Ek 2. ONAY FORMU

Bu araştırma hakkında araştırmacı tarafından bilgilendirildim ve bilgilendirme formunu okudum.

Eğer bu araştırmaya katılırsam bana ait bilgilerin gizli tutulacağı ve araştırma sonuçlarının eğitim ve bilimsel amaçlarla kullanımı sırasında kişisel bilgilerimin ihtimamla korunacağı konusunda bana yeterli güven verildi.

Bana yapılan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anlamış bulunmaktayım. Bu araştırmaya katılmayı kendi özgür irademle ve gönüllü olarak kabul ediyorum.

Tarih

Ad – Soyad

İmza

Ek 3. ÖĞRENCİ TANITICI BİLGİ FORMU

Değerli öğrenciler,

Bu çalışma 15-22 yaş ergenlerde arkadaş bağlılığının değerlendirilmesi amacıyla planlanmıştır. Çalışma sonuçlarının sağlıklı olabilmesi için lütfen her bir soruyu dikkatle okumaya ve tüm soruları tam olarak yanıtlamaya çalışınız. Katılımınızdan dolayı teşekkür ederiz.

- 1) Okulu:.....
- 2) Doğum yılı:.....
- 3) Cinsiyeti:.....
- 4) Çıraklık okulunda hangi dalda eğitim alıyorsunuz?
- 5) Şimdiye kadar en uzun yaşadığınız yeri işaretleyiniz.
() Büyük şehir () Şehir () İlçe () Köy
- 6) Sürekli doktora gidilmesi gereken bir hastalığınız var mı?
() Yok
() Var.
Açıklayınız.....
- 7) Sürekli kullandığınız ilaç var mı?
() Yok
() Var.
Açıklayınız.....
- 8) Evinizde kimlerle birlikte yaşıyorsunuz?
.....
.....
- 9) Kardeş sayısı: () Kız () Erkek
- 10) Ailenizin kaçınıcı çocuğusunuz?

	Hayatta	Vefat etti	Öz	Üvey
Anne				
Baba				

	Okur-yazar değil	Okur-yazar	İlköğretim	Lise	Yükseköğretim
Anne					
Baba					

- 11) Anneniz ne iş yapıyor?
- 12) Babanız ne iş yapıyor?
- 13) Ailenizin aylık geliri ne kadar?
- 14) Ailenizde sürekli doktora gidilmesini gerektiren bir hastalığı olan var mı?
 Yok
 Var.
Açıklayınız.....
- 15) Ailenizle olan ilişkilerinizi nasıl tanımlarsınız?
 Çok iyi
 İyi
 Orta
 Kötü
 Çok kötü
- 16) İş dışında ailenizle birlikte zaman geçirir misiniz?
 Her zaman
 Genellikle
 Bazen
 Nadiren
 Hiçbir zaman
- 17) Kendinize yakın hissettiğiniz kaç arkadaşınız var?
- 18) Arkadaşlarınızla olan ilişkilerinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?
 Çok iyi
 İyi
 Orta
 Kötü
 Çok kötü

19) Kaç yıl okula gittiniz?

20) Okulu neden bıraktınız?

.....
.....
.....

21) Neden çalışmaya başladınız?

.....
.....
.....
.....

22) En son aldığınız karnedeki başarı durumunuz nedir?

- Onur Belgesi/Takdir Belgesi aldım
 Teşekkür Belgesi aldım
 Doğrudan geçtim
 Sınıfta kaldım
 Diğer.....

23) Bir fırsat verilse okula (liseye sonra üniversiteye...) gitmek ister misiniz?

- Evet
 Hayır
 Kararsızım. (Nedeni:
.....)

24) Okula gitseydiniz işi bırakır mıydınız?

- Evet, işi bırakıp okula giderdim.
 Hayır, hem çalışıp hem okurdum.

25) Kaç yaşında çalışmaya başladınız?

26) Kaç yıldır çalışıyorsunuz?

27) Aylık kazancınız ne kadar?.....

28) Kazancınızın ortalama ne kadarını kendiniz için harcarsınız?.....

29) Derdinizi ya da sırrınızı daha çok kiminle veya kimlerle paylaşırsınız?

.....

30) Çalışmadığınız zamanlarda neler yaparsınız?

.....

31) İş dışında arkadaşlarınızla zaman geçiriyor musunuz?
() Evet () Hayır

32) İş dışında arkadaşlarınızla kaç saat birlikte zaman geçiriyorsunuz?.....

33) Arkadaşlarınızla birlikteyken neler yaparsınız?

.....
.....
.....

Ek 4. ÖĞRENCİ TANITICI BİLGİ FORMU

Değerli öğrenciler,

Bu çalışma 15-22 yaş ergenlerde arkadaş bağlılığının değerlendirilmesi amacıyla planlanmıştır. Çalışma sonuçlarının sağlıklı olabilmesi için lütfen her bir soruyu dikkatle okumaya ve tüm soruları tam olarak yanıtlamaya çalışınız. Katılımınızdan dolayı teşekkür ederiz.

1) Okulu:

2) Sınıfı:

3) Doğum yılı:

4) Cinsiyeti: () Kız () Erkek

5) En son aldığınız karnedeki başarı durumunuz nedir?

() Onur Belgesi/Takdir Belgesi aldım

() Teşekkür Belgesi aldım

() Doğrudan geçtim

() Sınıfta kaldım

6) Şimdiye kadar en uzun yaşadığınız yeri işaretleyiniz.

() Büyük şehir () Şehir () İlçe () Köy

7) Sürekli doktora gidilmesi gereken bir hastalığınız var mı?

() Yok

() Var.

Açıklayınız.....

8) Sürekli kullandığınız ilaç var mı?

() Yok

() Var.

Açıklayınız.....

9) Evinizde kimlerle birlikte yaşıyorsunuz?

.....

.....

10) Kardeş sayısı: () Kız () Erkek

11) Evde sizden başka okula giden kimse var mı?.....

	Hayatta	Vefat etti	Öz	Üvey
Anne				
Baba				

	Okur-yazar değil	Okur-yazar	İlköğretim	Lise	Yükseköğretim
Anne					
Baba					

12) Anneniz ne iş yapıyor?

13) Babanız ne iş yapıyor?

14) Evde kaç kişi düzenli bir işte çalışıyor?

15) Ailenizin toplam aylık geliri ne kadar?

.....

16) Ailenizde sürekli doktora gidilmesi gereken bir hastalığı olan var mı?

Yok

Var.

Açıklayınız.....

17) Ailenizle olan ilişkilerinizi nasıl tanımlarsınız?

Çok iyi İyi Orta Kötü Çok kötü

18) Arkadaşlarınızla olan ilişkilerinizi nasıl tanımlarsınız?

Çok iyi İyi Orta Kötü Çok kötü

19) Kendinize yakın hissettiğiniz kaç arkadaşınız var?

20) Derdinizi ya da sırrınızı daha çok kiminle veya kimlerle paylaşırsınız?

.....
.....

21) Tatil günlerinizde ya da okul çıkış zamanlarında herhangi bir işte çalışıyor musunuz?

Evet Hayır Bazen

22) Paranızı nasıl harcarsınız?

.....
.....
.....

23) Okul dışındaki zamanlarınızda arkadaşlarınızla zaman geçiriyor musunuz?

() Evet () Hayır

24) Okul dışında arkadaşlarınızla haftada kaç saat birlikte vakit geçirebiliyorsunuz?

25) Arkadaşlarınızla birlikte neler yaparsınız?

.....
.....

Ek 5. ARKADAŞ BAĞLILIK ÖLÇEĞİ

Her cümleyi dikkatle okuduktan sonra, ifadelerin yanındaki kutulardan size en uygun olan birisinin içine (X) işareti koyunuz. Lütfen sadece bir seçeneği işaretleyiniz.	Her Zaman	Çoğunlukla	Bazen	Nadiren	Hiçbir zaman
1-Beni kaygılandıran durumlarda arkadaşlarımın görüşlerini alırım.					
2- Bir şeylere üzüldüğümü arkadaşlarım fark eder (anlar).					
3- Bazı konuları tartıştığımızda arkadaşlarım benim görüşlerimi dikkate alır.					
4- Problemlerimi arkadaşlarımla konuşmak bana utanç veriyor ya da aptalca geliyor.					
5- Keşke farklı arkadaşlarım olsaydı diye düşünürüm.					
6- Arkadaşlarım beni anlar.					
7- Problemlerim hakkında konuşmam için arkadaşlarım beni cesaretlendirir.					
8- Arkadaşlarım beni olduğum gibi kabul eder.					
9- Arkadaşlarımla daha sık ilişki içinde olmak ihtiyacı duyuyorum.					
10-Arkadaşlarım bu günlerde neler çektiğimi anlamıyor.					
11-Arkadaşlarımla birlikte olduğumda kendimi yabancı, yalnız hissediyorum.					
12-Arkadaşlarım, söylediklerimi dinlerler.					
13-Arkadaşlarımın “iyi arkadaş” olduklarını düşünüyorum.					
14-Arkadaşlarımla konuşmak, oldukça kolaydır.					
15-Bir şey hakkında kızgın olduğum zaman arkadaşlarım, anlayışlı davranırlar.					
16- Arkadaşlarım, kendimi daha iyi anlamamda bana yardım ederler.					
17-Arkadaşlarım, sağlıklı ve mutlu oluşumla ilgilidirler.					
18- Arkadaşlarıma öfkeleniyorum.					
19-İçimi dökmek istediğimde arkadaşlarıma güvenebilirim.					
20-Arkadaşlarıma güveniyorum.					
21-Arkadaşlarım, duygu ve düşüncelerime saygı gösterirler.					
22- Arkadaşlarımın sandığından (bildiğinden) çok daha huzursuzum.					
23-Bir nedeni olmadığı halde sanki, arkadaşlarım benden rahatsız oluyorlar.					
24-Problemlerimi ve sıkıntılarımı arkadaşlarımla konuşabilirim.					
25-Bir şeylerden rahatsız olduğumu (üzgün olduğumu) fark ederlerse arkadaşlarım,benimle ilgilenirler.					

Ek 6. ARKADAŞ BAĞLILIK ÖLÇEĞİ İZİNİ HAKKINDA

Arkadaş Bağlılık Ölçeği' ni Türkçe' ye uyarlayan Hortaçsu ve Oral' e ulaşamadı. Aşağıda farklı zamanlarda yollanan elektronik postalar mevcuttur. Bu mesajlara yanıt alınamadı.

Kimden: **tugba ilter** (tugbailter23@hotmail.com)

Gönderme tarihi: 24 Eylül 2010 Cuma 09:20:19

Kime: nuran hortaçsu (hortac@metu.edu.tr); nuran hortacsu (nuran.hortacsu@boun.edu.tr)

Marmara Üniversitesi çocuk sağlığı ve hastalıkları anabilim dalında yüksek lisans öğrencisiyim. Tezimde kullanmak üzere arkadaş bağlılık ölçeğini kullanmak istiyorum. Bu ölçeğin geçerlik güvenilirliği yapıldı mı ve kullanabilme durumumu öğrenmek istiyorum. İyi çalışmalar

TUĞBA İLTER

Kimden: **tugba ilter** (tugbailter23@hotmail.com)

Gönderme tarihi:14 Nisan 2012 Cumartesi 10:17:45

Kime: nuran hortacsu (nuran.hortacsu@boun.edu.tr)

Merhaba hocam, ben Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı'nda yüksek lisans öğrencisiyim. 15-22 yaş arası ergenlerin arkadaş bağlılık durumlarını incelemek üzere bir tez hazırlama aşamasındayım. Tezim için gerekli olan, arkadaş bağlılığı ölçeğinizi kullanmak istiyorum. Bunun için izniniz gereklidir. İzniniz olduğuna dair mailime yanıt verirseniz çok sevinirim. İyi çalışmalar.

Yük.Hem. Tuğba İter Kola

Kimden: **tugba ilter** (tugbailter23@hotmail.com)

Gönderme tarihi:14 Nisan 2012 Cumartesi 09:40:31

Kime: hortac@metu.edu.tr

Merhaba hocam, ben Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı'nda yüksek lisans öğrencisiyim. 15-22 yaş arası ergenlerin arkadaş bağlılık durumlarını incelemek üzere bir tez hazırlama aşamasındayım. Tezim için gerekli olan, arkadaş bağlılığı ölçeğinizi kullanmak istiyorum. Bunun için izniniz gereklidir. İzniniz olduğuna dair mailime yanıt verirseniz çok sevinirim. İyi çalışmalar, iyi günler

**Ek 7: ARAŞTIRMANIN İLGİLİ KURUMLARDA YAPILABİLMESİ KONUSUNDA İL
MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜNÜN İZİN BELGESİ**

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 59090411-605.01- 51422
Konu : Anket (Tuğba KOLA)

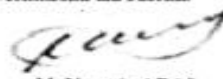
26/04/2013

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığına)

İlgi : a) 28.03.2013 gün ve 1300046307 sayılı yazınız.
b) İst. Valilik Makamının 24.04.2013 tarihli ve 50217 sayılı onayı.

Üniversiteniz Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi Tuğba KOLA'nın "15-22 Yaş ergenlerde Arkadaş Bağlılığının İncelenmesi" konulu tezine ilişkin anket çalışması istemi hakkında ilgi (a) yazınız ilgi (b) Valiliğimiz Onayı ile uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve ilgi (b) Valilik Onayı doğrultusunda gerekli duyurumun araştırmacı anketçi tarafından yapılmasını, işlem bittikten sonra 2 (iki) hafta içinde sonuçları Müdürlüğümüz Strateji Geliştirme Bölümüne rapor halinde bilgi verilmesini arz ederim.

M. Nurettin ARAS
Müdür a.
Şube Müdürü

EKLER:
Ek-1 Valilik Onayı.
2 Anket Soruları.

8978 Sayılı Kanuna Göre MEHMET NURETTİN ARAS tarafından Elektronik Olarak İmzalanmıştır. <http://istanbul.meb.gov.tr/evrakizasyonu> adresinden izlenebilir.

NOT: Verilecek cevapta tarih, numara ve dosya numaralarını yazılması cıca önemlidir.
STRATEJİ GELİŞTİRME BÖLÜMÜ E-Posta: sgb34@meb.gov.tr,
ADRES: İl Millî Eğitim Müdürlüğü D Blok Bah-ı Ali Cad. No:13 Çagaloglu
Telefon: Snt.212 455 04 00 Dahil: 239.

Ek 8. ETİK KURUL İZİN BELGESİ

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu

PROJENİN ADI: 15-22 Yaş Ergenlerde Arkadaş Bağlılığının İncelenmesi
PROJE YÜRÜTÜCÜSÜ: Prof. Dr. Ayşe Ferda OCAKÇI
PROJEDEKİ ARAŞTIRICILAR: Tuğba KOLA
ONAY TARİHİ VE ONAY SAYISI: 01.03.2013-6

Sayın : Prof. Dr. Ayşe Ferda OCAKÇI

12 protokol nolu "15-22 Yaş Ergenlerde Arkadaş Bağlılığının İncelenmesi" isimli projeniz Enstitümüzün Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu tarafından incelenmiş ve etik yönden uygunluğuna karar verilmiştir.

Prof. Dr. Serap AKYÜZ

Prof. Dr. Feyza ARICIOĞLU
Komisyon Başkanı

Prof. Dr. Levent KABASAKAL

Prof. Dr. Aysel PEHLİVAN

Doç. Dr. Neşe BAHÇECİK

Doç. Dr. Ofuzhan DEYNELİ

Doç. Dr. Ayşe CINGİ

Doç. Dr. Pınar AY

Yrd. Doç. Dr. Murat ÇEKİN

Yrd. Doç. Dr. Zübeyir SARI

Yrd. Doç. Dr. Fülga GÜVEN

Ek 9. ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı	TUĞBA	Soyadı	KOLA
Doğum Yeri	Bakırköy	Doğum Tarihi	25.04.1986
Uyruğu	T.C.	TC Kimlik No	39385034522
E-mail	tugbailter23@hotmail.com	Tel	05078422262

Eğitim Düzeyi

	Mezun Olduğu Kurumun Adı	Mezuniyet Yılı
Doktora/Uzmanlık		
Yüksek Lisans		
Lisans	Erciyes Üniversitesi	2008
Lise	Kartal Lisesi (YDA)	2004

İş Deneyimi (Sondan geçmişe doğru sıralayın)

	Görevi	Kurum	Süre (Yıl - Yıl)
1.	Hemşire	Dr. Lütfi Kırdar Kartal Eğitim ve Araştırma Hastanesi	2009-2013
2.	Hemşire	Maltepe Üniversitesi Hastanesi	2008-2009
3.			-

Yabancı Dilleri	Okuduğunu Anlama*	Konuşma*	Yazma*
İngilizce	İyi	İyi	İyi

* Çok iyi, iyi, orta, zayıf olarak değerlendirin

Yabancı Dil Sınav Notu #								
KPDS	ÜDS	IELTS	TOEFL IBT	TOEFL PBT	TOEFL CBT	FCE	CAE	CPE
	55.00							

Başarılımış birden fazla sınav varsa, tüm sonuçlar yazılmalıdır

KPDS: Kamu Personeli Yabancı Dil Sınavı; ÜDS: Üniversitelerarası Kurul Yabancı Dil Sınavı; IELTS: International English Language Testing System; TOEFL IBT: Test of English as a Foreign Language-Internet-Based Test TOEFL PBT: Test of English as a Foreign Language-Paper-Based Test; TOEFL CBT: Test of English as a Foreign Language-Computer-Based Test; FCE: First Certificate in English; CAE: Certificate in Advanced English; CPE: Certificate of Proficiency in English

	Sayısal	Eşit Ağırlık	Sözel
ALES Puanı	74.897	75.897	76.569
(Diğer) Puanı			

Bilgisayar Bilgisi

Program	Kullanma becerisi
Windows NT, Microsoft Office, Access	İyi
Excel, Word, Powerpoint	Çok iyi
İnternet	Çok iyi

*Çok iyi, iyi, orta, zayıf olarak değerlendirin.